ØKONOMI og POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi . 28. Årgang . Nummer 3-4 . 1954
København 1955 . Ejnar Munksgaards Forlag

ØKONOMI OG POLITIK

28. ÅRGANG · NR. 3–4 · 1954

INDHOLD

SVEN HENNINGSEN: Sydøstasiatisk politik. II 203

C. G. FEILBERG: Uranmalmlejerne og mulighederne for fremtidig uranproduktion 220

JOHANNES LAURSEN: Novembervalget 1954 i U.S.A. 235

PAUL GERSMANN: Et fælles nordisk varemarked 242

Den internationale økonomiske situation 255

Den danske økonomiske situation 277

Politisk kronik 294

KVARTALSSKRIFT UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

EJNAR MUNKSGAARD · KØBENHAVN 1955

FORFATTERNE

SVEN HENNINGSEN: Professor i moderne historie og samfundskundskab ved Københavns universitet. Medredaktør af „Økonomi og Politik". Har bl. a. skrevet „Det fjerne Østen og Magternes Kamp".

C. G. FEILBERG: Professor i kulturgeografi ved Københavns universitet. Har bl. a. skrevet en artikel i „Økonomi og Politik" om Persiens økonomiske og sociale forhold.

JOHANNES LAURSEN: Cand. polit., er ansat ved den danske ambassade i U.S.A. som assisterende presseattaché. Han har tidligere skrevet artikler i „Økonomi og Politik" om amerikanske emner og skrev i 1954 bogen „U.S.A. – Samfund og Politik".

PAUL GERSMANN: Cand. polit., kontorchef i finansministeriet, departementet for told- og forbrugsafgifter, medlem af den danske afdeling af det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde og af udvalget for nordisk økonomisk samarbejde. Har tidligere skrevet artikler om handelspolitiske problemer.

Eftertryk uden tydelig kildeangivelse er ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hefte i hvert kvartal. Årsabonnement 8 kr. Enkelte hefter 2.50 kr. Abonnement kan tegnes i alle boglader og hos postvæsenet. Redaktion: Professor, dr. phil. SVEN HENNINGSEN (ansvarhavende) og docent POUL WINDING, Skt. Peders Stræde 5, København K. Telefon Palæ 5182. Annonceekspedition sammesteds. Ekspedition: Ejnar Munksgaard, Nørregade 6, København K. Telefon Central 6970. Udsendt i boghandelen onsdag den 31. august 1955.

Printed in Denmark. Vald. Pedersens Bogtrykkeri.

SYDØSTASIATISK POLITIK. II

SVEN HENNINGSEN

I april 1954 undersøgte den franske udenrigsminister Bidault, om der fandtes muligheder for en engelsk-amerikansk intervention i Indo-Kinakrigen. Dette forsøg på at redde den franske militære stilling fik støtte af U.S.A.s udenrigsminister, men strandede på den engelske regerings afvisning. Den internationale konference i Geneve resulterede derefter i våbenstilstanden 21. juli[1]. Derimod blev den alvorlige militære situation i Indo-Kina udgangspunktet for forhandlinger om en bred alliance i det sydøstasiatiske område.

I begyndelsen af april havde Dulles under indtryk af den truende Dien Bien Phu katastrofe foreslået England, Frankrig, Australien, New Zealand, Siam og Filippinerne at oprette en „fælles front" i det sydøstlige Asien. Hans samtaler 12.–13/4 med udenrigsminister Eden i London om dette forslag resulterede i et kommuniqué, der oplyste, at U.S.A. og England var parate til „at deltage med andre lande, der principielt berøres, i en undersøgelse af muligheden for at oprette et kollektivt forsvar inden for rammen af F.N.s charter for at sikre fred og frihed i Sydøstasien og det vestlige Stillehav". Meddelelsen om Dulles' drøftelser med den franske regering 14. april indeholdt lignende vendinger. I de samme dage modtog også Siam, Australien, New Zealand og Filippinerne den amerikanske invitation til forhandlinger. I underhusdebatten 14. april præciserede Eden nærmere, hvad planerne gik ud på: „Hvad vi har i tankerne er, at der i den del af verden kunne skabes noget, der kan sammenlignes med Nato-organisationen, som findes i Europa". Den indiske premierminister Nehrus afstandtagen 24. april fra en kollektiv militæraftale i Sydøstasien viste imidlertid, at føreren for den neutralistiske blok i Asien ikke havde ændret sine standpunkter til denne sag.

1. DE POLITISKE FORHOLD I STILLEHAVET FØR APRIL 1954

I april 1954 fandtes allerede i det sydøstasiatiske område et grundlag for en defensiv militær organisation.

Da den anden verdenskrig sluttede, var U.S.A. blevet den dominerende

[1] Se „Økonomi og Politik", 28. årgang, nummer 2, pag. 122 f.

militærmagt i Stillehavsområdet. „Den kolde krig" med Sovjetunionen, men først og fremmest kommunisternes sejr i den kinesiske borgerkrig i 1949 og Koreakrigens udbrud i juni 1950, stillede imidlertid Washingtonregeringen overfor kravet om at konsolidere det militære forsvar af de ikke-kommunistiske asiatiske lande.

I mange henseender var disse lande imidlertid højst uensartede. Fælles for dem var dog, at de var økonomisk-militært svage, selvom dette på længere sigt kunne ændres. Flere af dem var blevet selvstændige efter den anden verdenskrig. Dette gjaldt Indien, Pakistan og Ceylon, der dog stadig var medlemmer af det britiske Commonwealth, samt Burma, Indonesien og Filippinerne. Den tidligere dominerende stormagt i området, Japan, var besat af amerikanske tropper, og i Korea førtes åben krig mellem FN hæren og kinesisk-nordkoreanske styrker. De gamle kolonimagter England og Frankrig fastholdt stadig henholdsvis Malaya og Indo-Kina, men havde i lang tid måttet kæmpe mod indfødte kommunistiske styrker. Også den burmesiske regering var stillet overfor væbnet kommunistisk opposition. Endelig var der indenfor området de gamle stater Siam, Australien og New Zealand, hvoraf de to sidste som dominions havde nært tilknytning til The Commonwealth.

En fælles politisk militær holdning fandtes ikke i dette store og spredte område og specielt ikke til øst-vest problemet. De nye stater Indien, Ceylon, Burma og Indonesien ville principielt ikke tage parti i denne konflikt, som de anså for at være fremmed for deres egne problemer, og de betragtede den fuldstændige likvidering af kolonistyre for de asiatiske staters hovedinteresse; de afviste deltagelse i de to store magtgrupperinger og ønskede at følge en neutralitetspolitik. Den indiske premierminister Nehru var førende indenfor denne gruppe stater, men hans burmesiske kollega gav et godt udtryk for gruppens opfattelse, da han i marts 1952 sagde: „Ingen kan lide os. Hvis vi sluttede os til De forenede Stater, ville de synes om os, og hvis vi sluttede os til USSR, ville de mene, at vi var fremragende. Vi ønsker, at man skal synes om os, men vi tror, at vor neutrale politik er rigtig og gavner verdensfreden".

De vestlige stormagter var dernæst langt fra selv enige i deres politik og bedømmelse af de asiatiske forhold. Mens de sammen med en række mindre stater i 1949 i Europa havde dannet en fællesfront – den nordatlantiske pagt – mod aggression, førte de hver sin politik i østen, og denne splittelse øgedes efter at kommunismens sejr i Kina og alliancen i 1950 mellem Peking og Moskva radikalt havde forrykket den østasiatiske magtbalance.

Mens U.S.A. overfor det nye Kina indtog en stejl og uforsonlig holdning, der skærpedes som følge af den kinesiske intervention i Koreakrigen, anerkendte England hurtigt det nye kinesiske regime, hvilket ikke alene udtrykte en konstatering af de faktiske magtforhold, men også foretoges af hensyn til Hongkong og engelske økonomiske interesser.

En side af U.S.A.s asiatiske politik under og efter krigen sigtede mod af-

vikling af koloniregimerne og oprettelse af selvstændige asiatiske stater. Det betragtede derfor det engelske styre i Malaya, men først og fremmest det franske i Indo-Kina, med skepsis og ville ikke påtage sig forpligtelser, der kunne opfattes som en støtte til resterne af kolonipolitik i disse lande. Kun gradvis og tøvende gik det med til materiel støtte til Frankrig, men pressede til gengæld Pariserregeringen til at give de indo-kinesiske stater reel selvstændighed.

Indo-Kina, Malaya og Burma dannede den sydlige front for de områder, hvor der førtes åben krig med kommunistiske styrker, mens Korea udgjorde nordflanken. Udenfor denne indre zone strakte sig imidlertid fra Aleuterne over Japan og Filippinerne til Australien og New Zealand den „forsvarsperimeter", som U.S.A. anså for sin første frontlinie i Stillehavet. Forsvaret af denne kæde mod kommunistisk infiltration og erobring anså amerikanske strateger for at være en primær opgave for amerikansk politik.

Selvom disse lande var antikommunistiske og bortset fra Filippinerne uden et stort indre kommunistisk problem var en alliance mellem dem umulig i 1950.

Mange og store forskelligheder adskilte dem, og et af de få fælles berøringspunkter var erindringen om den japanske aggression. U.S.A.s genopbygning af Japan vakte bekymring blandt disse stater, og selvom de erkendte deres afhængighed af den amerikanske økonomiske og militære styrke, betragtede de dog måske faren fra et genopbygget Japan for større end fra den russisk-kinesiske alliance. Et militært samarbejde mellem dem og Japan var en umulighed.

Selvom nogle kredse i U.S.A. og f. eks. Filippinernes præsident ønskede en stor Stillehavsalliance, var den amerikanske regering dog afvisende overfor denne tanke, dels på grund af divergenserne med England og Frankrig og dels på grund af splittelsen i selve Asien–Stillehavsverdenen. Washingtonregeringen søgte derfor først at konsolidere „forsvarsperimeteren" og indenfor denne slutte aftaler med de enkelte lande.

2. FREDSTRAKTAT OG ALLIANCE MED JAPAN

Det centrale led i denne politik var fredsslutningen med Japan. I fredstraktaten, som blev underskrevet i San Francisco 8. september 1951, anerkendte Japan de amerikanske rettigheder over Ryukyu- og Boninøerne med den vigtige base på øen Okinawa. Artikel 6 bestemte, at alle besættelsesstyrker skulle trækkes tilbage senest 90 dage efter traktatens ikrafttræden, men med følgende tilføjelse: „Intet i denne bestemmelse skal imidlertid forhindre fremmede bevæbnede styrkers stationering eller forbliven på japansk område i kraft af bilaterale eller multilaterale overenskomster, som er blevet eller vil blive truffet mellem på den ene side en eller flere af de allierede

magter og på den anden side Japan". Dette smuthul fandt straks anvendelse, for samme dag, som fredstraktaten blev underskrevet, afsluttedes en amerikansk-japansk sikkerhedspagt.

Fredstraktaten pålagde ikke Japan militære begrænsninger. Artikel 5 anerkendte tværtimod dets ret til et forsvar og tillod det at deltage i kollektive forsvarsaftaler. I indledningen til sikkerhedspagten blev præciseret, at Japan foreløbig manglede de militære magtmidler til at gennemføre et forsvar. Det ønskede derfor som en provisorisk ordning, at U.S.A. holdt styrker „i og omkring" Japan for at afværge et væbnet angreb. U.S.A. påtog sig dette, men udtalte forventningen om, „at Japan selv i voksende omfang vil påtage sig ansvaret for sit forsvar mod direkte og indirekte aggression og altid undgå rustninger, som kan være en offensiv trusel eller tjene andre formål end at fremme fred og sikkerhed".

I traktaten fastslås dernæst, at de amerikanske styrker „i og omkring" Japan kan anvendes til at opretholde fred og sikkerhed i det fjerne østen og Japans sikkerhed mod et væbnet angreb udefra, „indbefattet hjælp, der gives på den japanske regerings udtrykkelige ønske, for at nedkæmpe omfattende indre oprør og forstyrrelser i Japan, forårsaget ved en ydre magts eller magters tilskyndelse eller intervention". Traktaten indeholdt endvidere bestemmelser om, at Japan ikke kunne indrømme andre stater militære rettigheder uden U.S.A.s billigelse, samt at traktaten skulle udløbe, når de to magter var enige om, at dens formål tilfredsstillende var blevet sikret af F.N. ordninger eller andre individuelle eller kollektive sikkerhedsordninger.

Sovjetunionen, Tjekoslovakiet og Polen nægtede at underskrive den japanske fredstraktat. Blandt visse vesteuropæiske og stillehavsnationer fremkaldte dens milde bestemmelser og den ret, der indrømmedes Japan til at have væbnede styrker, betænkeligheder. Dette førte til afsluttelsen af den amerikansk-filippinske forsvarstraktat og den såkaldte Anzuspagt mellem U.S.A., Australien og New Zealand.

3. DEN FILIPPINSKE FORSVARSAFTALE OG ANZUSPAGTEN

De amerikanske forpligtelser overfor Filippinerne fastlagdes i forbindelse med forhandlingerne om øernes uafhængighed, der proklameredes 4/7 1946. Ved forskellige overenskomster udlejedes baser til amerikanerne, som påtog sig træning og udrustning af den filippinske hær. For Filippinerne var dette dog utilfredsstillende, og deres regering blev derfor en af de ivrigste fortalere for en Stillehavspagt. Denne iver øgedes, da fredstraktaten med Japan kom under diskussion, men Washingtonregeringen var afvisende og gik kun, for at styrke præsident Quirinos indrepolitiske stilling, med til den gensidige forsvarspagt, der blev underskrevet i Washington 30. august 1952.

Også på New Zealand og i Australien vakte fredstraktaten med Japan

bekymringer. De foreslog derfor U.S.A. at afslutte en defensiv forsvarsaftale i overensstemmelse med F.N. pagtens artikler 51 og 52. Under de følgende forhandlinger søgte England at blive deltager i den påtænkte traktat, men 19. april måtte udenrigsminister Morrison i underhuset som svar på en forespørgsel oplyse: „Det ville ikke have været os uvelkomment, hvis vi var blevet taget med i den foreslåede pagt. Men diskussionerne førte ikke hertil, og det er helt klart, at de ikke vil føre hertil". Det var U.S.A., som satte sig imod engelsk deltagelse.

Traktaten mellem de tre lande – den såkaldte Anzuspagt – blev underskrevet i San Francisco 1. september. I indledningen udtales, at de tre deltagere ønsker at koordinere deres indsats for kollektivt forsvar „afventende udviklingen af et mere omfattende system for regionalt forsvar i Stillehavsområdet".

Traktatens hovedartikel (4) siger, at et væbnet angreb i Stillehavsområdet på en af dem vil være farlig for de andres fred og sikkerhed og hver enkelt underskriver vil derfor: „handle for at møde den fælles fare i overensstemmelse med dens konstitutionelle praksis". Dette var en temmelig vag formulering og næppe i overensstemmelse med Australiens og New Zealands forhåbninger, der var gået ud på at opnå en garanti i lighed med den nordatlantiske pagts artikel 5.

Deltagerne forpligtede sig endelig i art. 2 til at opretholde og udvikle deres individuelle og kollektive evne til at modsætte sig et væbnet angreb. Til gennemførelse af pagtens bestemmelser nedsattes et råd, bestående af de tre landes udenrigsministre eller deres stedfortrædere.

4.–7. august 1952 afholdtes det første rådsmøde i Honolulu. Der blev her truffet beslutning om, at rådet skulle mødes 1 gang om året, men imellem møderne ville stedfortræderne med hovedsæde i Washington gennemføre samarbejdet. Endvidere udnævntes militære rådgivere, der skulle „udarbejde i detaljer det militære maskineri, hvis almindelige karakter man enedes om". Denne komité afholdt sit første møde i Honolulu 22.–26. september.

Hovedpunktet på Honolulukonferencen synes dog at have været en engelsk henvendelse, der gik ud på, at observatører for Londonregeringen skulle kunne overvære Anzusmøderne.

For Australien og New Zealand var Englands udelukkelse fra pagten i flere henseender ubehagelig. Amerikanernes opposition var imidlertid usvækket, og deres argumenter synes at have været følgende: engelsk deltagelse ville medføre, at Anzus fik forpligtelser m. h. t. Malaya og Hongkong. Endvidere kunne det ikke undgås, at Frankrig og Holland også ville søge optagelse. „Inden længe ville den oprindelige trio blive indblandet i alle de stridende mål og aspirationer i det fjerne østen, indbefattet dem, der næredes af neutralistiske regeringer som Burmas og Indonesiens og politiske stridsspørgsmål som det nationalistiske Kina og Syngman Rhees koreanske republik". Beslutningen

om at afvise den engelske regerings anmodning medførte endvidere, at rådet til trods for pagtens bestemmelser om, at det kunne træde i forbindelse med andre interesserede stater og organisationer i Stillehavsområdet, undlod dette, idet et sådant forsøg „ville være forhastet".

Mens Honolulumødet fremkaldte filippinske kommentarer om „neo-kolonipolitik" og indiske, som gik ud på, at Anzus truede med at blive „en organisation af imperialistiske magter med det formål at beskytte deres interesser", lød protester fra London over mødets afvisende svar på den engelske henvendelse. Det blev påpeget, at England på grund af Commonwealth forbindelserne med Australien og New Zealand øjeblikkelig ville blive deltager i en krig, hvori de indvikledes. Spørgsmålet drøftedes i de følgende uger såvel i de to dominionsparlamenter som i underhuset i London, hvor der blev givet udtryk for misbilligelse over Englands udelukkelse. Da spørgsmålet igen kom op på Anzusrådets andet møde i Washington i september 1953 blev resultatet imidlertid det samme. „Rådet bekræftede, at det var rede til at overveje enhver forholdsregel, som kunne styrke områdets forsvar. Det besluttede imidlertid enstemmigt, at et forsøg på at udvide dets medlemstal ikke direkte eller materielt ville bidrage til dette formål".

4. U.S.A.–SYDKOREA AFTALEN

I forbindelse med underskrivelsen af våbenstilstanden i Panmunjom, der bragte Koreakrigen til ophør, afsluttedes endvidere en gensidig forsvarsaftale mellem U.S.A. og Sydkorea.

I et brev til præsident Eisenhower 30/5 1953 opstillede Sydkoreas præsident Syngman Rhee blandt sine betingelser for at underskrive en våbenstilstand krav om en amerikansk garanti. I sit svar 7/6 lovede Eisenhower, at U.S.A. ville afslutte en sådan overenskomst, når våbenstilstanden var blevet underskrevet. Under viceudenrigsministeren for fjernasiatiske spørgsmål, Walter Robertsons ophold i Søul i juni førtes de indledende forhandlinger, og skønt Syngman Rhee nægtede at underskrive våbenstilstanden, blev forsvarsaftalen dog underskrevet 8. august 1953 under Dulles' besøg i Søul.

I forordet udtales, at aftalen er blevet truffet, „afventende et mere omfattende og effektivt system for kollektiv sikkerhed i stillehavsområdet". Derefter gennemgås bestemmelserne, der forpligter de to parter til at imødegå angreb på hinanden, og Sydkorea giver U.S.A. ret til at holde luft-, land- og marinestyrker „i og omkring" Korea. Traktaten gælder på ubegrænset tid. Under det amerikanske senats behandling af traktaten udtalte Dulles, at den var „et nyt skridt under udviklingen af en sikkerhedsplan for Stillehavet og supplerer de traktater, som allerede er afsluttet med Australien, New Zealand, Filippinerne og Japan". Endvidere oplyste han, at traktaten ikke ville træde i Kraft, hvis Sydkorea indledte et væbnet angreb uden F.N. overkommandoens billigelse.

I forbindelse med forsvarsaftalen må endvidere ses den amerikansk-sydkoreanske overenskomst af 17. november 1954, hvorved Sydkorea forpligtede sig til i sine forsvarsordninger at „være i overensstemmelse med De forenede Staters militære planlæggelse på højt niveau".

5. FORHANDLINGERNE OM SEATO

Mens en engelsk-amerikansk intervention i Indo-Kina blev afværget, indledtes 3. juni 1954 militære forhandlinger i Washington mellem U.S.A., England, Frankrig, Australien og New Zealand. De førtes af officerer, og i en forsigtig meddelelse herom oplyste State Department, at de ville være „af værdi for alle de frie regeringer, der har interesser i Sydøstasien" og nyttige „i forbindelse med militære eller politiske samtaler, som måske vil foregå på bredere basis", og endelig at de var „uforbindende" for deltagerne. Disse drøftelser, der afsluttedes 11. juni, uden at nærmere oplysninger om deres indhold eller forløb udsendtes, suppleredes med forhandlinger, som forsvarsminister Wilson førte i Manila med den filippinske regering og drøftelser i Washington med Siams militærattaché. I begyndelsen af juli afholdtes endvidere amerikansk-engelsk-fransk-australske militære forhandlinger i Singapore om, „hvorledes bidrag fra hvert af landene bedst kunne anvendes i tilfælde af kollektiv handling".

De forsigtige meddelelser om disse drøftelser stod utvivlsomt i forbindelse med den engelske regerings ønske om ikke at skabe vanskeligheder for forhandlingerne i Geneve og dens planer om at drage de asiatiske commonwealth lande ind i et fremtidigt sydøstasiatisk sikkerhedssystem. 23. juni berørte udenrigsminister Eden i underhuset de muligheder, som Foreign Office arbejdede med. „Vi kan have en gensidig ordning", sagde han, „i hvilken begge sider [øst og vest] deltager i lighed med Locarno. Vi kan også have en defensiv alliance, således som NATO i Europa og som den eksisterende sovjetisk-kinesiske traktat skaber for det fjerne østen. Jeg indrømmer, at disse to systemer vil være helt forskellige, men de behøver ikke at være i strid med hinanden. Det er min tro, at ved at afholde os fra ethvert overilet skridt i retning af oprettelse af et NATO-system for Sydøstasien har vi bidraget til at skabe de nødvendige forhold, hvorunder begge systemer muligvis kan føres ud i livet". Eden advarede endelig mod at tillægge tanken om en sydøstasiatisk pagt for megen vægt i forbindelse med de aktuelle begivenheder: „Den kan blive en fremtidig beskyttelse, men den er ikke et universalmiddel i den øjeblikkelige situation".

Edens tale, der blev holdt dagen før han og Churchill rejste til Washington for at forhandle med den amerikanske regering, fik ikke en god modtagelse i amerikanske aviser og politiske kredse. Under Churchills og Edens forhandlinger med Eisenhower og Dulles lykkedes det dog at skabe omend overfladisk overensstemmelse mellem de to magters politik. I det communique,

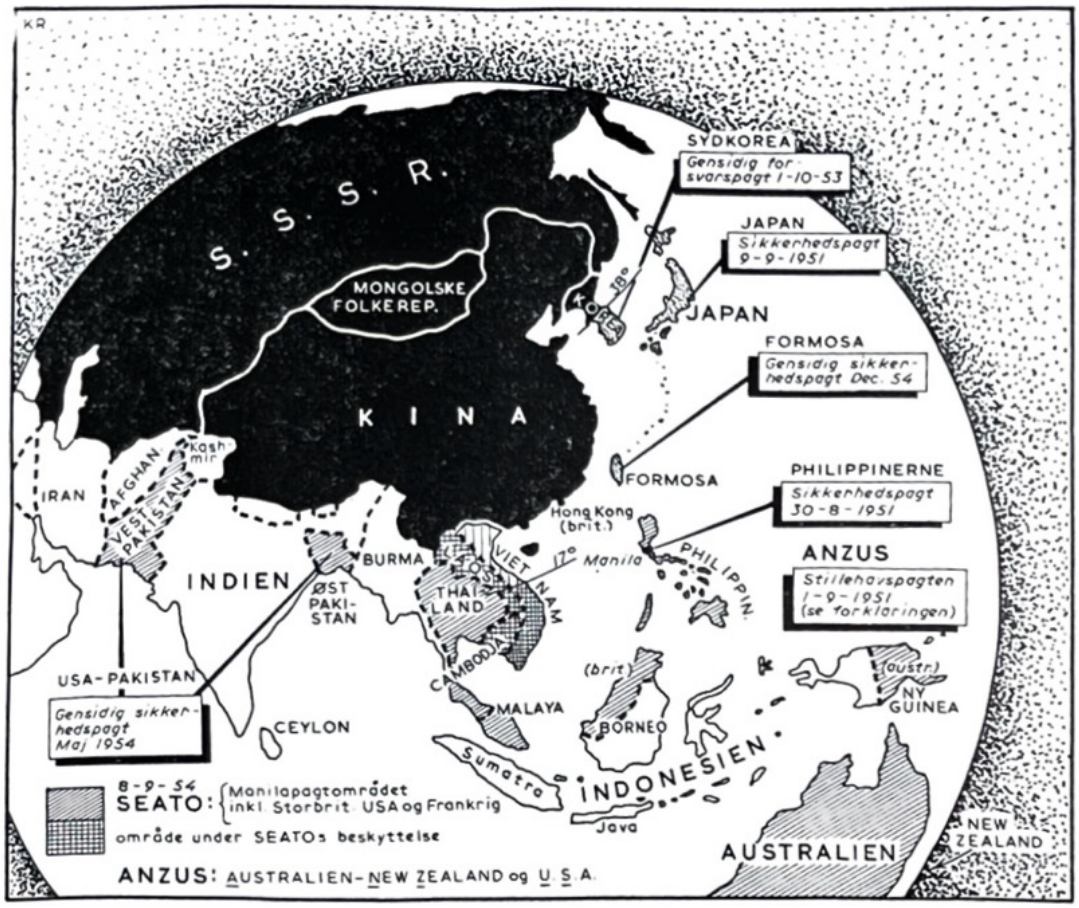

Forsvarsaftalerne i Stillehavsområdet.

som udsendtes 28. juni om forhandlingerne, hed det ang. en sydøstasiatisk forsvarspagt: „Vi vil gå videre med planerne for kollektivt forsvar for at møde begge muligheder [d. v. s. en overenskomst eller ingen overenskomst i Geneve] ... Vi opfordrer til oprettelse og opretholdelse af sådanne forbindelser mellem passende nationer, som indenfor deres respektive regioner bedst vil kunne bevare fred og uafhængighed for folkene, der lever dér. Hvis det ønskes af folkene i de berørte lande, er vi parat til at yde passende og mulig hjælp til sådanne forbindelser".

Et resultat af Washingtonforhandlingerne var nedsættelsen af en engelsk-amerikansk studiegruppe, som nærmere skulle undersøge de sydøstasiatiske forsvarsproblemer, hvortil Churchill 12. juli knyttede følgende kommentar i underhuset: „Forberedelserne til kollektivt forsvar i Sydøstasien vil fortsætte, hvad enten der nås en overenskomst i Geneve eller ej. Kommunisterne har trods alt deres egen defensive ordning i form af den kinesisk-sovjetiske traktat".

To dage efter at Churchill og Eden havde forladt Washington – 28. juli – afholdt Anzusmagterne et møde i Washington, hvor de enedes om „behovet

for øjeblikkelig handling for på et tidligt tidspunkt at gennemføre kollektivt forsvar i Sydøstasien".

Som medlemmer af den påtænkte alliance, der snart fik navnet SEATO (South East Asia treaty organization), påtænktes oprindelig de tre vestlige stormagter England, Frankrig og U.S.A., de to hvide dominions i Sydøstasien New Zealand og Australien, de tre nye dominions Indien, Pakistan og Ceylon samt Filippinerne, Siam, Indonesien og Burma. De tre indokinesiske stater, Vietnam, Laos og Cambodia, var ved våbenstilstandens bestemmelser afskåret fra at deltage i en sammenslutning af den påtænkte karakter.

I sin underhustale 23. juni fremhævede Eden betydningen af, at de asiatiske medlemmer af Commonwealth akcepterede de forholdsregler, der blev truffet. „. . . efter min opfattelse vil der aldrig blive virkelig sikkerhed i Sydøstasien uden de frie asiatiske landes forståelse". De bestræbelser, som han i overensstemmelse hermed udfoldede for at få disse landes støtte til den engelske politik under Geneveforhandlingerne, fortsattes med hensyn til en sydøstasiatisk forsvarspagt. I juli undersøgte han de 5 Colombomagters – Burma, Ceylon, Indien, Indonesien og Pakistan – syn på en sådan organisation. Resultatet blev, at Ceylons premierminister Sir John Kotelawala 2. august foreslog de fire andre Colombomagter at mødes for at diskutere forslaget. Sir John synes selv at have været stemt for, at Ceylon skulle deltage, mens oppositionspartierne i det ceylonske parlament gik stærkt imod denne tanke. Derimod afviste Indonesien 4. august at deltage i en SEATO-pagt, idet dette ville være at tage standpunkt i den kolde krig, og regeringsmedlemmer erklærede, at Indonesien var imod alle militærpagter.

I sit svar 8. august på Sir John Kotewalas invitation udtalte Nehru, at et møde mellem Colombomagterne var „forhastet og ubelejligt, da Burma, Indonesien og Indien allerede havde givet udtryk for deres modstand mod en SEATO-pagt. I forskellige taler idet indiske parlament gjorde Nehru derefter rede for motiverne til den indiske opposition. Våbenstilstanden i Geneve havde mildnet gnidningerne i verden, men den planlagte pagt ville modvirke denne tendens og medføre ny skærpelse af modsætningerne. „Kollektiv sikkerhed kan, efter vor overbevisning, kun dannes ved at fjerne gnidningerne i verden og udvikle kollektiv fred. . . . Vi nærer derfor bekymringer for, at den foreslåede sydøstasiatiske kollektive organisation under de nuværende omstændigheder vil forårsage mere skade end det gode, som den kan håbe på at gøre i fremtiden". Indisk deltagelse i pagten ville endvidere betyde et brud på den neutrale holdning, som Indien hidtil havde indtaget, og endelig bevirkede dets formandsskab i den indo-kinesiske våbenstilstandskommission, at det var „absolut upassende og usømmeligt" for det at deltage i den konference, der skulle gennemføre SEATO.

Resultatet af de tre andre Colombomagters holdning var, at Ceylon 12. august også gav et afvisende svar.

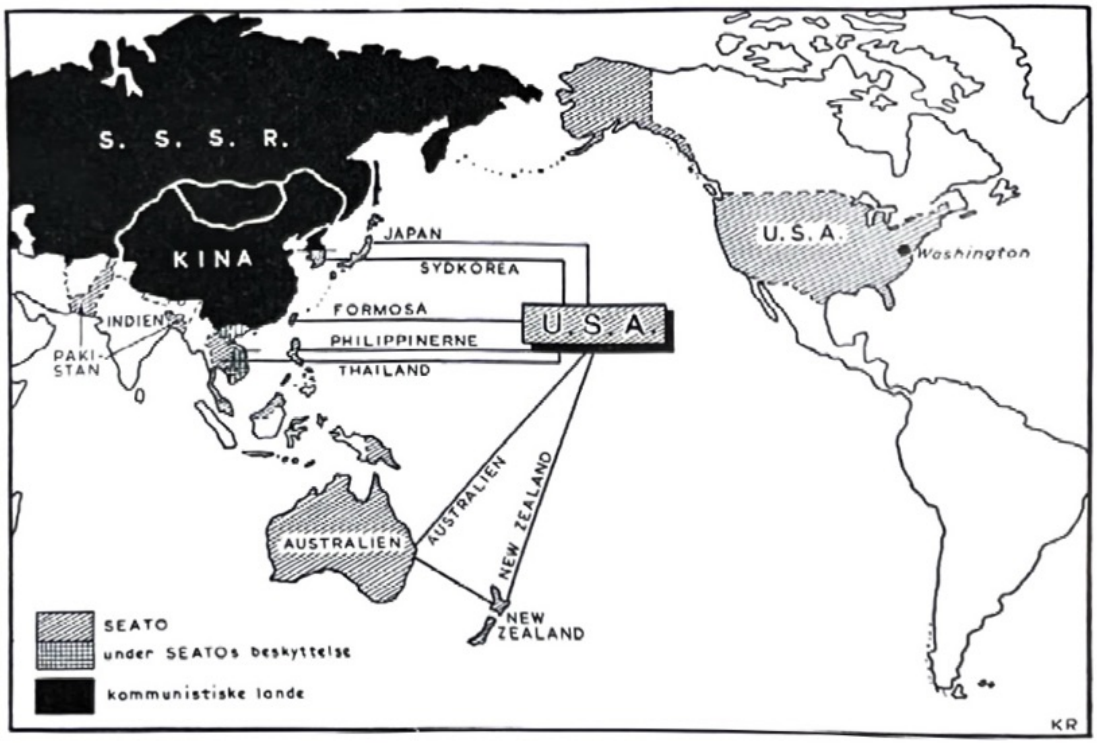

New Zealands og Australiens tilslutning rummede opfattelserne i den anden del af det demokratiske Asien. Den new zealandske udenrigsminister Webb påpegede 30. juli, at våbenstilstanden i Indo-Kina havde øget faren for andre sydøstasiatiske lande, „derfor er vi ivrige for at noget i den retning vi kalder SEATO – som vi håber vil komplettere NATO – skal oprettes. . . . Underminering og infiltration er ikke nemt at standse, men jeg tror, at ved oprettelsen af SEATO – hvis vi kan håndtere det, og hvis det omfatter et betydeligt antal magter, indbefattet de sydasiatiske magter – kan vi blive i stand til at standse kommunismens spredning i Sydøstasien. Jeg vil gå så vidt, at jeg siger, at det vil blive meget vanskeligt at arrangere en tilfredsstillende alliance, hvis den ikke medtager Pakistan, Indien, Ceylon, Burma og Indonesien. Hvis disse magter ikke deltager aktivt i alliancen, håber jeg, de i det mindste vil give den deres velsignelse eller i hvert tilfælde, at den ikke bliver udsat for deres åbne fjendtlighed".

Den australske premierminister Menzies gjorde også i sin tilslutning 9. august nogle betragtninger over, hvad han kaldte „de nye uafhængige lande på og udenfor det asiatiske fastland". „Vi forstår", sagde han, „at disse regeringer bærer de åndelige spor af deres forbigangne besværligheder og er bange for, at en ny form for fremmed forbindelse skal blive en ny form for fremmed indflydelse. Vi har aldrig forestillet os en ny international overenskomst, beregnet på at mindske den nationale suverænitet. Tværtimod, vi søger ved fælles handling at opretholde denne suverænitet og friheden, som den garanterer. . . . Vi håber, at når det ses, at oprettelsen af en sådan organisation er

planlagt for at bevare asiatiske såvel som ikke-asiatiske landes integritet, vil nogle – det må håbes alle – af disse asiatiske lande være villige til at deltage. Dette er ikke et spørgsmål om farve eller race. Det er et spørgsmål om at opretholde demokratisk frihed". Menzies understregede, at medlemmerne i den påtænkte organisation måtte påtage sig militære forpligtelser og ytrede: „NATOs resultater fastlægger vor opgave. Vi vil især blive klar over karakteren af de styrker, vi behøver, udrustningen, de vil kræve og den materielle støtte, som nationen må være i stand til at yde". Endelig fremhævede udenrigsminister Casey 10. august, at den påtænkte pagt også måtte indeholde psykologiske og økonomiske synspunkter og fastslog følgende punkter som udtryk for Australiens politik: 1) at pagten måtte rumme så mange frie asiatiske stater som muligt, 2) at Laos og Cambodia ikke skulle være medlemmer, men dækkes af pagten, 3) at den skulle indeholde økonomiske bestemmelser samt 4) at pagtens medlemmer måtte være forberedt på at akceptere forpligtelser.

6. MANILAKONFERENCEN 6.–8. SEPTEMBER 1954

14. august meddelte de 8 magter, der havde akcepteret forslaget, at de 6. september ville mødes på Filippinerne for at diskutere oprettelsen af en kollektiv sikkerhedsorganisation i Sydøstasien. Pakistans regering tilføjede dog i sin erklæring, at den ikke på forhånd havde antaget „nogen forpligtelse ... til at deltage i en plan, der kan blive resultatet af disse forhandlinger".

8-magtskonferencen åbnedes 6. september 1954 i Manila. I de indledende taler af delegationens formænd, der blev offentliggjort, trådte tydelige meningsforskelle frem med hensyn til, hvilken traktat man ønskede.

Som nævnt havde Australien og New Zealand forestillinger om at skabe en asiatisk organisation af samme faste karakter som NATO. Det samme havde formodentlig den filippinske præsident Magsaysay i tankerne, da han i sin velkomsttale opfordrede til at afslutte en „traktat med tænder", og den siamesiske udenrigsminister prins Wan opfordrede direkte til at vedtage „en pagt efter samme linjer som NATO".

Dette ville bl. a. have betydet oprettelse af en fast militær organisation og styrker placeret således, at hele det område, som traktaten skulle omfatte, principielt kunne forsvares, uanset hvor et angreb satte ind.

Stormagterne var tydeligvis ikke indstillet på at påtage sig sådanne forpligtelser. I betragtning af områdets uhyre omfang, de eventuelle modstanderes enorme styrke i konventionelle styrker samt at den militære hovedbyrde ville komme til at hvile på de vestlige magter og først og fremmest U.S.A., var dette udelukket. Den engelske repræsentant, lord Reading, fremhævede derfor nok, at konferencens opgave var at skabe et „samlingspunkt" for områdets kollektive forsvar, men han understregede også, at Sydøstasien „i høj grad havde behov for en lang, rolig periode for at planerne for områdets økonomi-

ske fremskridt uhindret kunne fortsætte". Samme standpunkt lagde den franske minister for oversøiske områder Guy la Chambre vægt på.

Dulles sagde også klart fra med hensyn til at gennemføre NATOforpligtelser for U.S.A. i Sydøstasien. Dulles politik havde tydeligvis gennemgået en udvikling siden maj, og han var nu ikke interesseret i at binde De forenede Stater til koncise og tunge forpligtelser. Med hensyn til et direkte angreb på området udtalte han, „at det ville være umuligt at garantere forsvar ved at stationere tilstrækkelige landstyrker på udvalgte punkter, da de frie nationer ikke kunne hamle op med de kommunistiske magters uhyre landhære"; U.S.A. tænkte sig derfor en mobil styrke med strategisk placerede reserver, hvilket ville sige, at U.S.A. i tilfælde af et angreb selv ville bestemme hvor og hvorledes dets styrker skulle anvendes, og at det ikke på forhånd ønskede at forpligte sig til en eventuel lang række „Koreakrige".

De følgende forhandlinger var hemmelige, men det oplystes dog, at foruden de modsætninger, som fremkom på grund af de ovenfor refererede synspunkter, var der også uenighed med hensyn til traktatens formulering. Dulles ønskede, at den kun skulle rettes mod kommunistisk aggression, mens de øvrige deltagere ville have forpligtelsen til at gøre modstand mod aggression gældende for alle former for angreb.

8. september var forhandlingerne forbi, og deltagerne underskrev følgende dokumenter.

Den sydøstasiatiske kollektive forsvarspagt består af en indledning og 11 artikler. Foruden den traditionelle omtale i indledningen af traktatens overensstemmelse med F.N. pagten og deltagernes ønske om at overholde denne, nævnes, at de vil „ved alle fredelige midler fremme selvstyre og sikre uafhængighed for alle lande, hvis folk ønsker den og er i stand til at påtage sig dens forpligtelser". Endelig nævner indledningen, at pagtens medlemmer „vil erklære offentligt og formelt deres følelse af enhed, således at enhver potentiel angriber vil forstå, at parterne står sammen i området".

I artikel 2 forpligter deltagerne sig til „at opretholde og udvikle deres individuelle og kollektive evne til at modsætte sig væbnet angreb og at forhindre og møde underminerende handlinger udefra mod deres territorielle integritet og politiske stabilitet" ved hjælp af „fortsat og effektiv selvhjælp og gensidig hjælp".

Artikel 3 omhandler medlemmernes pligt til at styrke deres frie institutioner og til „at samarbejde med hinanden ved den videre udvikling af økonomiske forholdsregler, indbefattet teknisk assistance, der har til hensigt både at fremme økonomisk fremskridt og social velfærd og at fremme regeringernes individuelle og kollektive indsats for at nå disse mål".

Artikel 4 er traktatens militære bærepille, idet den bestemmer: „Hvert medlem anerkender, at aggression ved hjælp af væbnet angreb i traktatområdet imod et af medlemmerne eller imod en stat eller et område, som deltagerne de-

finerer ved enstemmig overenskomst, vil bringe dets egen fred og sikkerhed i fare og går ind på, at det i så tilfælde for at møde den fælles fare vil handle i overensstemmelse med sin konstitutionelle fremgangsmåde". Denne sidste bestemmelse åbner naturligvis muligheder for fortolkning af, hvor vidt og hvorledes hver enkelt medlemsland vil gå.

Mens denne bestemmelse er den defensive traktats traditionelle bestemmelse, indeholder artikel 4 endvidere en udvidelse, idet den derefter taler om trusel på anden måde end væbnet angreb eller „trusel ved en kendsgerning eller situation, som kan bringe områdets fred i fare". I så tilfælde vil medlemmerne rådslå om de forholdsregler, der skal tages. Her tænkes tydeligvis på den „underminering og indirekte aggression", som bl. a. Dulles omtalte i sin indledende tale. Endelig fastslår artikel 4, at ingen „handling" på en ikke-medlemsstats område skal foretages, med mindre denne opfordrer dertil eller erklærer sig indforstået hermed.

Selve det område, som forpligtelsen omfatter, defineres som Sydøstasien, omfattende de asiatiske medlemmers territorier og det sydvestlige Stillehav med grænsen 21° 30′ mod nord, hvilket vil sige, at Malaya og britisk Borneo er dækket af traktaten, men ikke Hongkong, Formosa og Sydkorea. I en tillægsprotokol blev det fastslået, at Cambodia, Laos og det sydlige Vietnam faldt ind under traktatens militære garanti, ligesom de også skulle komme i betragtning ved gennemførelsen af de økonomiske forholdsregler i artikel 3.

Til at føre traktatens formål og bestemmelser ud i livet opretter artikel 5 et råd, hvori hvert medlem er repræsenteret. Rådet skal kunne mødes nårsomhelst og bl. a. forhandle om „militær og anden planlæggelse således som situationen ... kræver det fra tid til anden".

Stater, der er i stand til „at fremme denne traktats formål og bidrage til områdets sikkerhed" kan ved enstemmig beslutning blive medlemmer. Traktatens varighed er ubegrænset, men udtræden er mulig med et års varsel.

Til teksten føjede den amerikanske delegation følgende „forståelse": „at dens anerkendelse af virkningen af aggression og væbnet angreb, og dens overensstemmelse hermed med henblik på artikel 4 (paragraf 1), kun finder anvendelse på kommunistisk aggression, men bekræfter, at den i tilfælde af anden aggression eller væbnet angreb vil forhandle ifølge bestemmelserne i artikel 4".

I det såkaldte „*Pacific Charter*" fastslog underskriverne dernæst en række principper for deres ønsker om at „opretholde fred og sikkerhed i Sydøstasien og det sydvestlige Stillehav". De anerkender principperne om folkenes lige rettigheder og selvbestemmelse og vil fremme selvstyre og sikre uafhængighed. De vil fortsat samarbejde indenfor økonomiske, sociale og kulturelle områder for at fremme højere levefod og økonomisk fremskridt og social sikkerhed og vil hindre „ethvert forsøg på at undertrykke frihed eller ødelægge suveræniteten eller territorial integritet" indenfor traktatens område.

SEATO-pagten, der trådte i kraft 19. februar 1955, er et kompromis mellem mange standpunkter og problemer. Med henblik på fremtidige akute situationer sikrede den U.S.A.s regering faste forbundsfæller, således at en lignende situation som i Indo-Kina april 1954 ikke kunne gentages. På den anden side forpligtede den U.S.A. over et vidtstrakt område med mange forskellige militære problemer, forpligtelser, der dog blev elastiske ved traktatens „løse tænder". I betragtning af Englands tidligere kritik af Anzuspagten må SEATO siges at være en sejr for engelsk politik, selvom Hongkong ikke blev dækket af dens garantier.

Traktaten er endvidere ny i henseende til bestemmelserne, der går ud over væbnet angreb og tager sigte på indre underminering og indirekte aggression. Rækkevidden af disse bestemmelser er både meget vid og meget løs, men tager naturligvis sigte på deltagernes frygt for kinesisk-kommunistisk penetration i sydøstasiatiske lande.

Traktaten er endvidere interessant ved den formulering, som dens territoriale omfang har. Den dækker de asiatiske deltageres territorier, men hertil kommer den mulighed, som medlemmernes enstemmige beslutning rummer for at inddrage områder, der ikke er medlemmer. De tre indo-kinesiske stater er som nævnt allerede blevet garanteret ved hjælp af denne bestemmelse. Endvidere melder sig det spørgsmål, om artikel 8's definition af dens rækkevidde som „det almindelige sydøstasiatiske område" derved også medtager lande som Burma, Indonesien o. s. v., der ikke ønskede at være medlemmer. Endelig er det også et udtryk for de vanskelige politiske forhold, hvorunder traktaten blev til, at de måske to mest udsatte områder, Formosa og Korea, ikke dækkes af dens bestemmelser, samtidig med at områdets, i hvert fald potentielt stærkeste stat, Japan, ikke blev medlem.

De lande, der havde håbet på oprettelsen af en organisation af samme styrke og fasthed som NATO blev skuffet, og det første rådsmøde i Bangkok i Siam 23.–25. februar 1955 ændrede ikke dette. Den engelske udenrigsminister Eden udtalte i sin indledende tale, at det nok var nødvendigt at styrke forsvaret, men „der var mange andre måder at styrke freden på ... mødets hovedopgave ... må være at opbygge et effektivt samarbejdsmaskineri for det sydøstasiatiske område". Pakistans premierminister Mohammed Ali fremhævede ligheden mellem medlemmerne, og disse linjer fulgte de fleste taler. Dulles gennemgik de militære problemer og pegede på betydningen af Sydkorea, Japan og Formosa for forsvaret af traktatområdet. Filippinernes og Siams ønsker om stationering af tropper imødegik han med, at en „udstykning" af de amerikanske styrker ikke var ønskelig. Resultaterne af mødet var i overensstemmelse hermed. Med hensyn til forsvaret udtalte kommuniquet, der afsluttede mødet, at medlemmerne „tror, at traktaten allerede udøver en positiv indflydelse for opretholdelsen af fred i Sydøstasien og det sydvestlige Stillehav, og at medlemsnationernes solidaritet, der demonstreres

ved dette møde, vil tjene som en voksende stærk forhindring mod aggression". Meget mere blev der sagt om „underminering" og „økonomiske spørgsmål". Det blev fastslået, at underminering og infiltration var en „alvorlig trusel" og samarbejde herimod nødvendigt. Mødet nedsatte derfor en komité af eksperter på underminering, som skal muliggøre, at medlemmerne kan drage nytte af hinandens erfaringer.

Med hensyn til de økonomiske spørgsmål fremhævede kommuniquet deres betydning, fastslog at løsningen af flere af dem krævede samarbejde inden for et større område, men at visse sider af dem, der var resultatet af medlemmernes forpligtelser ifølge traktaten, burde løses indenfor organisationens rammer. Hertil nedsattes en komité af økonomiske eksperter. I den forbindelse diskuteredes også udnyttelsen af atomenergi.

Endelig vedtog Bangkokmødet enkelte udvidelser af traktatens organisatoriske opbygning. Foruden rådet, der skal bestå af udenrigsministrene og mødes een gang om året, udnævntes en stedfortrædergruppe med permanent sæde i Bangkok. Den kan foretage indstillinger til rådet eller medlemsregeringerne og kræve nedsat særlige komitéer af sagkyndige. Gruppen skal specielt oprette et sekretariat samt oprette den ovenfor nævnte komité om „underminering". Et spørgsmål af denne karakter opstod i juli 1955 på grund af udviklingen i Laos og blev taget op af stedfortrædergruppen.

Endvidere dannedes en gruppe militære rådgivere. Deres planlæggere mødtes i Manila i april 1955 „for at iværksætte planer for gennemførelsen af visse militære sider i traktaten". Disse forhandlinger fortsattes i Singapore i juli 1955.

7. U.S.A.–FORMOSA TRAKTATEN 1/12 1954.

Det sidste led i den amerikanske alliancepolitik i det fjerne østen er traktaten med Chiang Kai-sheks regering på Formosa, det såkaldte nationalistiske Kina.

U.S.A.s forhold til Formosaregeringen, siden Chiang Kai-shek med resterne af sin hær flygtede til øen i slutningen af 1949, er undergået mange faser. Såvel Truman- som Eisenhower-regeringerne har ikke ladet Pekingregeringen være i tvivl om, at et angreb på Formosa og Pescadoresøerne vil medføre krig med De forenede Stater. Opfattelserne i Washington af Chiang Kai-sheks betydning og værdi som politisk-militær forbundsfælle har derimod svinget. I foråret 1950 var U.S.A.s interesse svindende, men ved Koreakrigens udbrud i juni 1950 gav præsident Truman ordre til, at den VII amerikanske flåde, som krydsede i Formosastrædet, skulle hindre et eventuelt kinesisk angreb på Formosa, men samtidig sikre, at øen ikke blev anvendt som base for operationer mod det kinesiske fastland. Da Pekingregeringen ikke har flådestyrker af nævneværdig betydning, betød dette, at Formosaspørgsmålet så vidt militære operationer angik, blev neutraliseret.

En ændring i U.S.A.s stilling til dette spørgsmål indtrådte, efter at Eisenhower var blevet præsident. Antagelig mere for at gøre en indrømmelse til den Formosa-venlige højrefløj indenfor det republikanske parti end som udtryk for en nyvurdering af Chiangs militære kraft gav han i februar 1953 ordre til, at neutraliseringen af det kinesiske fastland skulle ophøre, for så vidt Chiangs styrker på Formosa angik. Da man samtidig i Kongressen diskuterede en flådeblokade af Kina, tilføjede Eisenhower imidlertid forsigtigt: „Denne ordre rummer ingen aggressive hensigter fra vor side", men propagandistisk kunne ordren anvendes til at underbygge den opfattelse, at Mao Tse-tungs kommunistiske regering var et midlertidigt fænomen, der ville forsvinde, når Chiang Kai-shek indledte sin landgang og generobring af det kinesiske fastland. I hvor høj grad amerikanske politiske og militært ansvarlige kredse troede på dette, får stå hen. Meddelelsen om den nye ordre til VII flåde blev imidlertid modtaget med begejstring på Formosa og medførte nogle temmelig vilde udtalelser om generobringen af Kina. Til gengæld proklamerede den kinesiske premierminister flere gange, bl. a. i september 1954, at „befrielsen" af Formosa var målet, hvortil Eisenhower erklærede, at et angreb måtte regne med VII amerikanske flåde.

Denne politik i Formosaspørgsmålet vedvarede til kongresvalgene i november 1954. Ændringen i magtforholdene fra et republikansk til et demokratisk flertal i begge kongressens huse bevirkede, at præsident Eisenhower i sin udenrigspolitik herefter kunne tage mindre hensyn til den republikanske højrefløj og måtte samarbejde med det demokratiske flertal. Dette medførte større moderation og elasticitet i den amerikanske Asienpolitik. I denne retning virkede også den radikale forandring i senator McCarthys stilling, efter at senatet havde vedtaget en misbilligelse af hans optræden.

Skiftet i Eisenhowerregeringens holdning fik udtryk i en gradvis præcisering af en defensiv politik i Formosaspørgsmålet. Det første skridt var afslutelsen af en forsvarstraktat 1. december 1954 med regeringen på Formosa. Den fulgte de kendte linjer for sådanne traktater. Af betydning er, at artikel 6 fastlægger området, traktaten dækker, som de amerikanske øer i det vestlige Stillehav og Taiwan (Formosa) og Pescadoresøerne, men derimod ikke småøerne tæt ved det kinesiske fastland, som Formosaregeringen kontrollerede på dette tidspunkt. Endvidere giver traktaten U.S.A. ret til, efter overenskomst med Formosa, at holde styrker „i og omkring" Formosa.

Kort efter underskrivelsen udvekslede en række noter mellem Dulles og Formosaregeringens udenrigsminister. Hovedindholdet var dette, at Chiang Kai-sheks regering forpligtede sig til ikke at lade sine styrker angribe det kinesiske fastland uden efter forudgående konsultation med Washingtonregeringen. Dette betød i realiteten, at amerikanerne afskrev Kinas „befrielse" ved hjælp af Chiang Kai-sheks styrker, hvis militære værdi iøvrigt må være svindende. Samtidig med meddelelsen om traktatens underskrivelse oplyste

Dulles på en pressekonference, at krig mellem U.S.A. og Kina ville blive „det sandsynlige resultat" af et kinesisk angreb på Formosa.

Gennemførelsen af U.S.A.–Formosa pagten fuldførte de mulige militære aftaler i Sydøstasien. Kort efter indtrådte en ny krise i Formosastriden på grund af nye kinesiske trusler om „befrielse" og uklarhed i den amerikanske politik m. h. t. øerne ved fastlandet – f. eks. Quemoy, Matsu, Tachen. Denne skarpe kinesisk-amerikanske konflikt syntes dog at munde ud i en reel våbenhvile i strædet, en udvikling, der tidsmæssigt faldt sammen med tegnene på afspænding mellem de vestlige stormagter og Sovjetunionen.

URANMALMLEJERNE OG MULIGHEDERNE FOR FREMTIDIG URANPRODUKTION

C. G. FEILBERG

En af erhvervsgeografen's vanskeligste opgaver er at følge med i den stadig skiftende malmproduktion. Gamle miner udtømmes og nye åbnes. Et metal, som tidligere kun var af meget begrænset nytte for menneskeheden, får en dag ved en ny udvikling af teknikken den største betydning, og dets malme bliver genstand for almindelig eftersøgning. Dette sidste har bl. a. været uranets historie. I anden halvdel af 19. århundrede benyttedes uran kun som brunt og gult farvestof i nogle keramiske glasurer, og produktionen var kun på nogle få tons årlig. Da man 1898 opdagede, at radium kunne udvindes af uran, voksede interessen for dette metal stærkt, og efter atombombens udformning under 2. verdenskrig er uran blevet det grundstof, alle stormagter ønsker at besidde.

URANREAKTOREN

Forhåbentlig ligger den store betydning, man nu må tillægge uranforekomsterne, ikke i deres anvendelse til krig, men i det redskab, man i de seneste år har søgt at udarbejde til deres anvendelse som energikilde i stort format: Uranreaktoren. Den simpleste forklaring på denne indretning, hvis virksomme dele for at undgå skadelige virkninger af den radioaktive stråling er lukket inde bag metertykke betonmure, er vistnok den, der nylig blev givet af en korrespondent til et engelsk teknisk-økonomisk tidsskrift: „En reaktor kan betragtes som et ildsted, på hvilket der brændes fissilt materiale (d.v.s. et stof, hvis atomkerner kan undergå spaltning) og frembringes varme, aske og desuden nyt brændsel, der opstår ved omdannelse af ikke-fissilt stof til fissilt. Under denne omdannelse kan mængden af det nye brændsel, der frembringes, være mindre end den forbrugte mængde, men – og i denne henseende er processen enestående – den kan også overgå den mængde af brændsel, der oprindelig blev tilført".

Hovedpunktet er da dette, at Uranreaktoren frembringer store varmemængder, som via kraftmaskiner kan omsættes til elektricitet. Men desuden må vi fastholde et par andre punkter of stor vigtighed. Det råstof, man til-

fører reaktoren, er metallet uran, som består af to modifikationer: uran 238 og uran 235, der udgør henholdsvis 99,3 og 0,7 % deraf. Det er uran 235, der er fissilt og derfor i første omgang fremkalder varmen. Men i forbindelse med denne proces omdannes en del uran 238 til plutonium, som også er fissilt og kan bruges til at erstatte det forsvundne uran 235, dersom det fremkommer i tilstrækkelig stor mængde. Reaktorer, hvori der dannes mere fissilt materiale, end der forsvinder, kaldes „breeder"-reaktorer, og de vil selvfølgelig få uvurderlig betydning for den økonomiske udnyttelse af de eksisterende uranmængder. Endelig er der mulighed for, at grundstoffet Thorium ved indførelse i en uranreaktor omdannes til det fissile uran 233.

Uranreaktoren vil fremkalde ny efterspørgsel efter en række andre stoffer end uranmalm. Det kan eksempelvis nævnes, at til regulering af kernespaltningsprocesserne benyttes grafit, tungt vand og cadmium. Som kølemateriale vil metallisk natrium muligvis få betydning. Til kølerør anvendes nu aluminium. Det vil måske blive erstattet af beryllium eller andre stoffer.

Til belysning af spørgsmålet: hvor store mængder af uran, der er nødvendige for at give vor energiproduktion en væsentlig forøgelse, kan jeg referere et tankeeksperiment, som professor T. Bjerge opstillede for nogle år siden. Han anslog verdens samlede årlige energiproduktion omkring 1950 til brændværdien af ca. 2,500 mill. t kul. Denne energi kunne også præsteres af ca. 300,000 tons uran fordelt på 3000 reaktorer med 100 t uran hver. Samtidig anslog han den årlige produktion af uran til ca. 2000 t. Det ville altså tage ca. 150 år at fylde de 3000 uranreaktorer. Der er ikke taget hensyn til, at i løbet af denne lange periode måtte en del af det uran, der var fyldt i de første reaktorer være brugt op, og heller ikke til at omsætningen af varme til energi i mange dampmaskineanlæg foregår med stort tab. Men vi tør dog slutte, at en produktion af ca. 100,000 t uran i løbet af en ikke alt for lang tid ville sætte den energimængde, der står til vor rådighed, ca. 30 % op.

Det er sikkert af stor betydning for urans anvendelse til fredelige formål, at der står rigelige mængder deraf til rådighed. Den amerikanske geolog George W. Bain fremsætter i denne forbindelse følgende betragtning: „Dersom uran og thorium kun forekommer i begrænsede mængder, der skinsygt må bevogtes, vil de formodentlig blive ved at være dødbringende råstoffer, der kun har betydning for krig. Skulle de derimod forekomme lige så rigeligt som mange af de metaller, industrien benytter, vil de kunne blive produceret for nyttens skyld og blive midlet til at indlede en ny æra i menneskehedens liv".

URANETS GEOLOGI

Der skal i det følgende gives en oversigt over forekomsten af de vigtigste malme og mineraler, der indeholder uran og thorium, og hvorledes de største kendte lejer fordeler sig mellem statssamfundene. Den måde, hvorpå der gives

oplysning om uranforekomster, er ofte temmelig vildledende. Når det for eks. meddeles, at et landområde indeholder flere tusind t uran, behøver dette blot at betyde, at uranmalmen forekommer spredt i en vidtstrakt fjeldmasse. Således indeholder pegmatit, en grovkornet bjergart hvis sammensætning er beslægtet med granittens, ofte spredte korn af uranmalm, sædvanlig mindre end 0,01 % uranilte per ton, hvilket vil sige, at ca. 10,000 t pegmatit efter knusning og behandling ikke levere 1 t uran, et foretagende der sædvanlig betragtes som ret uøkonomisk.

Den moderne geologi, som dels kan bygge sin viden på gennemarbejdningen af talløse malmforekomster, dels kan støtte sig på den fysiske kemi, kan give visse retningslinier for, hvor man skal søge de forskellige metallers malme.

MALMGANGE

Den proces, hvorved malme koncentreres i en malmgang eller malmåre i jordskorpen, kaldes *Mineralisation,* og opfattes nu i meget grove træk således: metaller forekommer i de dybere jordlag sammen med andre stoffer i overhedede vandopløsninger under stærkt tryk. Under disse opløsningers vandring opad gennem jordskorpen aftager tryk og temperatur, og de opløste stoffer afsætter sig efterhånden i jordskorpens sprækker og kløfter. I nogle af disse *hypogent* (d.v.s. „dannet fra neden") dannede malmårer findes uranmalm på primært leje. Desuden indeholder malmgangen, som det vil forstås ud fra dens tilblivelse, mange andre mineraler. Grundmassen kan f. eks. være kvarts, flint, kalkspat eller flusspat. Den uranmalm, der forekommer i malmgange, er sædvanlig uranbegmalm, et mørkt, gråligt, brunligt eller sort mineral med et muslet brud og en fedtet glans. Det er ret hårdt og tungt, vægtfylden ca. tre gange så stor som almindelig stenvægt. Malmens overflade kan somme tider være blæret eller „drueklasseformet". Den kan derfor fremkalde mindet om kogende beg, hvilket har givet anledning til navnet begblende (tysk: Pechblende, engelsk: pitchblende, d.v.s. et stof, der skuffende ligner beg). Uranbegmalm indeholder 76–91 % uranilte[1]. I mange tilfælde forekommer den sammen med malme af kobolt, nikkel, bismuth eller sølv, og brydningen vil da ofte være begyndt for disse malmes skyld.

En malmgang kan have ret vekslende bredde, fra få centimeter til adskillige meter og strække sig som en Spalteudfyldning hundreder af meter ned i klippen. Man har for at give et plastisk forståeligt billede af den sammenlignet den med en kæmpemæssig pandekage, der står på kant. Kun en ringe del af malmgangens bredde er optaget af uranbegmalmen. Procentindholdet af uran er sædvanlig størst i de bredere malmgange. Begblendens tyngde gør det muligt at koncentrere den i det knuste materiale fra malmgangen.

[1] De alm. forekommende uranilter indeholder 85–88 % af metallet uran.

Det er malmårene, der indeholder de største koncentrationer af uranmalm, tilfælde med 12 % uran forekommer, og det er dem, der har leveret det meste af den til dato producerede uran. De berømte uranmalmforekomster ved Jachymov i Czechoslovakiet er således af denne type. Også uranlejerne i det sydligste Belgisk Congo er af gang-typen. Ved Shinkolobwe i dette område er en kiselholdig dolomitbjergart gennemsat af et helt netværk af mindre malmgange (engelsk: stockworks) med betydelige koncentrationer af begblende og dens krystallinske form uraninit.

URAN-OKKERNE

Den prospektor, der ønsker at finde uranlejer, søger imidlertid ikke direkte efter malmgangene. De er sædvanlig skjult af de øvre forvitrede jordlag. Kun i arktiske egne, hvor en nedisning nylig har fjernet de løse jordlag, kan uranbegmalmen træde umiddelbart frem i dagen. I tempererede og navnlig tropiske egne, hvor de nedbrydende kræfter har virket længe, vil de stærkt farvede brune og gule – til tider rivende kanariegule – uran-okkere være vejledere. Deres dannelse er i modsætning til begblendens *supergen* (d.v.s. „dannet fra oven"). Nedsynkende iltholdigt vand trænger ind i malmårens øvre lag. Her forekommer sædvanligvis svovlforbindelser i begblendens nærhed. Der kan da dannes svovlsyre, som opløser begblenden, og ved opløsningens reaktion med andre stoffer opstår uran-okkerne. Der kan også fremkomme små glimmeragtige flager af den flaskegrønne torbernit eller citrongule krystaller af autunit (findes bl. a. ved Autun i det nordvestlige Central-Frankrig). Alle disse sekundære uranmineraler er for prospektoren tegn på, at der kan forekomme uranmalme i nærheden. Han føjer denne oplysning sammen med, hvad han i øvrigt kender til stedets geologi: de forekommende bjergarter, den tektoniske struktur o.s.v., for at finde frem til eventuelle malmårer. Ud fra forholdene ved en malmåres dannelseshistorie, dens geologiske alder og lignende kan der også skønnes om den kommende produktions størrelsesorden.

CARNOTIT

Vidt forskellige fra årerne med uranbegmalm er carnotitlejerne i de næsten ørkenagtige bjergegne i det vestlige U.S.A. i staterne Utah og Colorado. Carnotit er et gult smuldrende mineral, der både indeholder uran og vanadium, og som her forekommer som imprægnering i sandsten fra jura. Den del af denne malm, der kan udnyttes, er koncentreret i uregelmæssigt formede tavler eller cylindre af meget forskellig størrelse, som delvis ligger parallelt med sandstenslagene. Det letter brydningen, at disse malmlegemer er samlet i lejer på 1 til 2 km i diameter. Men man har ingen geofysiske metoder til at opdage dem under dæklag på mere end få fods tykkelse. Gennemsnitsindholdet af uran i

malmlegemerne er 1–2 %. Formodentlig er malmene på et tidspunkt, da sandet nyligt var aflejret, udfældet af gennemsivende surt grundvand, som har indeholdt uran i opløsning. På grund af klimaets tørhed har der ikke kunnet blive tale om udvaskning ved nedsivende regnvand.

URANHOLDIGE OLIESKIFERE

Det har vist sig, at der er en vis tilknytning mellem uran og mineralolier, der jo menes i de fleste tilfælde opstået ved omdannelse af organisk finmateriale, som er aflejret på havbunden på steder, hvor der ikke var adgang for ilt. Et indhold af uran på 0.01 % og derover viser en række olieskifere fra jordens oldtid. Det mudder, rigt på organisk materiale, hvoraf de uranholdige skifere er dannet, synes ophobet meget langsomt i forhold til samtidige lag fra andre lokaliteter, hvorfor uranholdige olieskiferlag gerne er tynde. Desuden er det sædvanligt kun skifere med over 10 % olie, der har et nævneværdigt uranindhold. Sådanne olieskifere strækker sig på visse steder i Sverige, Sovjetunionen og U.S.A. over hundreder af km², og med et indhold af 0.01 % uran må man regne med, at de pr. km² og 1 m lagtykkelse indeholder ca. 225 t uran. Sædvanlig indeholder de tillige lidt thorium. Også fosfataflejringer indeholder ofte uran.

PLACER-AFLEJRINGER

Det er endelig muligt at finde uran i grus- eller sandlag, hvorfra der udvaskes guld eller tinmalm, – en type malmforekomster, som på engelsk sædvanlig kaldes Placer-aflejringer („placer deposits"). Der eksisterer en hel række tungtsmeltelige og tungtopløselige uranmalme, i hvilke uran og thorium forekommer i forbindelse med grundstofferne niobium, tantal, titan og nogle af de sjældne jordarters metaller. På grund af deres egenskaber ødelægges disse mineraler ikke ved nedbrydning af de bjergarter, hvori de forekommer som spredte korn, men føres af det rindende vand bort sammen med det øvrigt løse materiale og aflejres senere i flodlejernes grus og sandlag. Uranmalmenes korn kan på grund af deres større tyngde udvaskes ligesom guld.

THORIUM OG MONAZITSAND

Mærkelig har grundstoffet thoriums skæbne været. Fra det 20. århundredes begyndelse og op til vor tid har det sammen med cerium, et af de sjældne jordarters metaller, haft sin hovedanvendelse til gasglødenet. 1945 kom det frem for offentligheden, at thorium mulig kunne anvendes som kilde til atomenergi, og i de følgende år steg prisen på monazit, det rå mineral hvoraf thorium udvindes, til det flerdobbelte.

Monazit forekommer meget sparsomt fordelt i granit, gneis og pegmatit, altså på en sådan måde, at man måtte formode, at en udvinding var økonomisk umulig. Men også i dette tilfælde foretager naturen selv koncentreringen. Det honninggule mineral er ikke fuldt så hårdt og tungt som begblende, men vægtfylden er dog omtrent den dobbelte af almindelig stenvægt. Hvor der forekommer store områder med monazitholdige bjergarter, føres monazitten ligesom de tungtsmeltelige uranmineraler bort med det rindende vand, når klippen nedbrydes. Gennem floderne føres det finkornede materiale ud til kysterne, og ved bølgernes stadige bearbejdning af materialet her sker en sortering: det lettere kvartssand føres udad, mens monazitsand og andet sand af tunge mineraler aflejres i en bræmme på strandbredden. Tropiske strandbredder, der er udsat for monsunvinde, f. eks. For-Indiens sydvestkyst i Travancore, har vist sig at byde særlig gunstige betingelser for ophobning af monazitsand. Det stadige bølgeslag og en kyst, som ikke hæver eller sænker sig væsentligt, giver mulighed for en langvarig bearbejdning af materialet. I det varme tropiske klima forvitrer og forsvinder jern- og magnesiaholdige tunge sandskorn, så monazitsandet renses for disse bestanddele.

Særlig gunstige for ophobningen af monazit er halvmåneformige bugter, og mængden af monazitsand er størst lige før Pålandsvinden bryder løs. Under Pålandsmonsunen finder den største Erosion af bjerglandet inde bag kysten sted, og i den stille periode, der følger efter, fører bølgerne mest af det lettere kvartssand bort. Der sker altså en stadig fornyelse af monazitsandet langs kysten.

Monazit forekommer, som det kunne ventes, også i områder, hvor der vaskes guld og tinmalm. Foruden thorium indeholder det lidt uran.

URANFOREKOMSTERNES VÆRDI FOR PRODUKTIONEN

De forskellige typer af uranlejer er, som det af ovenstående vil forstås af meget ulige værdi for uranproduktionen. Som allerede nævnt kan man sædvanlig se bort fra en økonomisk udnyttelse af den uranmalm, der forekommer spredt i pegmatit. Kun hvor pegmatitten brydes af andre grunde, f. eks. for at skaffe feldspat eller glimmer, kan der være tale om også at udnytte dens uranindhold. Forøvrigt er de zoner af pegmatitten, der er særlig rige på glimmer ofte tillige uranførende. Også uran-okkerne og beslægtede iltningsprodukter er af ringe betydning for produktionen. Man kendte 1950 kun tre tilfælde, hvor sådanne lejer havde leveret over 25 t uranilte.

De lejetyper, der har leveret eller i fremtiden kan ventes at levere større mængder af uran, bliver da: 1) malmgangene, 2) carnotitlejerne, 3) placeraflejringerne og 4) de olieholdige skifere. Det er dem vi i det følgende særlig vil beskæftige os med. Endda bliver vi for overblikkets skyld nødt til kun nærmere at omtale de mere givtige lejer.

DET BRITISKE COMMONWEALTH

Det britiske commonwealth vil formodentlig i den nærmeste fremtid en overgang vise sig at være verdens største producent af uranmalm.

For en ordens skyld må det omtales, at Storbritannien selv har uranlejer. Uranen forekommer i malmgange, der omgiver granitområdet i Cornwall. I perioden 1890–1926 produceredes her ca. 300 t uranilte. Det har drejet sig om små, uregelmæssige, men ret uranrige malmlegemer i gangene, og de resterende synes så små, at det ikke kan betale sig at bryde dem.

CANADA

Canadas vigtigste uranlejer findes i et tektonisk set ganske veldefineret område. Langs vestranden af det store canadiske grundfjeldsskjold, der omgiver Hudson bugten, forekommer uranførende malmårer i en stribe med hovedretning nordvest-sydøst markeret ved Store Bjørne sø, Store Slave sø og Athabaska søen.

Minedriften begyndte i den nordligste del af denne zone ved Store Bjørne sø. Stedet ligger lige under polarkredsen. Området har udpræget fastlandsklima; gennemsnitstemperaturen i januar ligger under ÷ 30°, mens den i juli når op mellem + 10° og + 15°. Man er syd for skovens nordgrænse, men dog fjernt fra Canadas tættere bebyggede egne. Der er 1000 miles ad luftvejen til Edmonton i Alberta, 1400 miles ad de stærkt slyngede flodveje til Waterways, jernbanenettets nordligste endestation, som ligger langt nordligere end Edmonton.

Begblendeforekomsterne ved Port Radium på østkysten af Store Bjørne sø blev opdaget 1930 af Eldorado Gold Mines, et privat selskab, som tidligere havde udvundet guld i Manitoba. 1932 begyndte minedriften, og 1933 byggedes raffineringsanlægget til behandling af malmkoncentratet ved Port Hope på nordkysten af Ontario søen. Firmaet solgte radium og selvlysende kemikalier. Da dets europæiske marked blev ødelagt ved den tyske invasion i Vest-Europa 1940, måtte det lukke virksomheden. Det menes, at firmaet på dette tidspunkt havde sendt koncentrat med et indhold af ca. 1400 t uranilte til Point Hope. Imidlertid bragte Churchill's og præsident Roosevelt's beslutning på Hyde Park mødet juni 1942 om at begynde arbejdet med atombomben nyt liv i foretagendet. Selskabet fik kontrakt på at levere uran til det amerikanske atomprogram, Manhattan projektet, og den canadiske regering overtog det, idet den købte aktionærerne ud. Det tog navneforandring til Eldorado Mining and Refining, og dets stærkt stigende aktivitet har medført, dels at man har opdaget, at de uranførende malmårer strækker sig videre og dybere end hidtil formodet (ca. 500 m), dels at man har indført en ny behandling af malmen, hvorved der udvindes 90 % i stedet for 70 % af den uranindhold. Mens man

tidligere skilte begblenden fra den knuste malm ved hjælp af dens tyngde, udluder man nu uranen med fortyndet svovlsyre. På grund af de vanskelige transportforhold, der vil gøre det alt for dyrt at sende svovlsyre til Port Radium, har man anlagt en svovlsyrefabrik på stedet. Udludningsanlægget har en kapacitet på 300 t daglig, så man kan behandle ca. 90,000 t materiale om året. Halvdelen af dette materiale er dog affald, der ligger tilbage fra den ældre proces.

Udviklingen i Canada er i øvrigt et eksempel på, hvor vanskeligt det kan være for geologerne at vurdere et lands malmforekomster. I 1950 skrev Bain: „Vurderingen af Canadas malmåre ressourcer tyder på, at nye lejer, der i størrelse og rigdom kan sammenlignes med dem, som er blevet bearbejdet, ikke kan forventes på vest- og sydsiden af skjoldet". Siden denne udtalelse blev fremsat er der i Beaverlodge området i den nordvestlige del af Saskatchewan og i den sydligste del af den nævnte zone af uranførende malmgange fundet forekomster, som skal være større end de ved Port Radium. I eet felt vurderes Reserverne til 2,5–3 mill. tons malm. I et andet regner man med en produktion af 500 t Malm pr. dag, og det er officielt blevet meddelt, at produktionen der vil blive ca. 40 % større end den ved Port Radium. Der gives af sikkerhedsgrunde nu ikke oplysninger om produktionen ved Port Radium. Men man ved, at denne 1940 har været ca. 525 t uranilte. Det er ikke at formode, at denne produktion er gået ned under krigen, mulig kan den være gået ned efter. Drister vi os imidlertid til at gå ud fra dette tal, så ved vi at produktionen fra minerne ved Port Radium er gået $^2/_7$ op ved udludningsprocessen, altså til 675 t. En 40 % større produktion fra Eldorado's mine i Beaverlodge området vil da være 810 t. Dette er endda ikke den eneste forventede produktion i det ny malmfelt. Det ser da ud til, at Canada håber at komme op på en årlig produktion af ca. 1500 t uranilte. Også andre steder i Canada forekommer uranmalme, f. eks. uraninit i nogle guldførende malmårer i British Columbia.

DEN SYDAFRIKANSKE UNION

Man har længe vidst, at der fandtes lidt uran i den malm, hvoraf der udvindes guld i den Sydafrikanske Union, men det var først under 2. verdenskrig, da spørgsmålet om uran af hensyn til atombomben blev højaktuelt, at man fik øjet op for betydningen af dette. 1948 vedtog unionens parlament Atomic Energy Act, ved hvilken staten fik eneret på uranproduktionen. November 1952 åbnedes det første uranværk i Transvaal, og ministeren for minerne udtalte ved denne lejlighed: „Vi vil blive en af de største producenter af uran i verden; den udvikling, her foregår, vil bringe Sydafrika et nyt aktiv af næsten samme størrelse som det guldmineindustrien har repræsenteret tidligere". Den bjergart, hvori de fine guldkorn forekommer, finknuses, og efter at guldet er fjernet, udludes uranen med svovlsyre. Pyrit, der tjener som Rå-

materiale til fremstillingen af svovlsyren, findes også i den guldførende bjergart. Det er af meget stor betydning for den kommende uranproduktion, at den kan støtte sig til den allerede indarbejdede guldminedrift ved Witwatersrand, der behandler ca. 60 mill. t malm årlig. Der er endvidere mulighed for, at man kan åbne nye miner på malm, hvis guldindhold hidtil har været anset for at være for ringe til økonomisk drift, når der også kan udvindes uran af den. Foreløbig sælges uranen til U.S.A. og Storbritannien, der financierer de nye uranværker.

Der er ikke givet tal for den sydafrikanske produktions størrelse. Men Dr. D. F. Malan har i en tale ved åbningen af det første uranværk sagt, at man ventede, at den årlige bruttoindtægt af uranen i det mindste ville blive på £ 30 mill. Senere er det meddelt, at man venter, at Uranproduktionen vil sætte den sydafrikanske guldmineindustris årsindtægter op fra £ 140 til 200 mill. i løbet af de næste ti år. Den pris, Sydafrika får for sin uran, holdes hemmelig. Prisen på uran har varieret meget. Under 2. verdenskrig regnede man med ca. £ 10,000 per t uran (20 $ per Pound), i 1952 er nævnt £ 30,000 per t (35 $ per pound. Det engelske £'s kurs er i mellemtiden sunket). Regner man med den sidste pris, som dog vistnok er en toppris, og går ud fra £ 30 mill som indtægten for Sydafrikas uran, får man en forventet produktion på ca. 1000 t uran årlig. Nu er det vistnok således, at Sydafrika ikke sælger helt renset uran, ligesom det også er muligt, at man regner med en lavere pris. Den forventede produktion vil da være tilsvarende større. Og forskellige foreliggende oplysninger tyder snarest på, at man venter at komme op over de 1500 t årlig.

AUSTRALIEN

I over 50 år har man vidst, at der forekom Monazitsand på Australiens østkyst ved grænsen mellem New South Wales og Queensland. I South Australia skulle forekomme ca. 90,000 t Malm med ca. 0,2 % uran, og uran produceres bl. a. fra Radium Hill Uranium Mine sydvest for Broken Hill. I løbet af de sidste år synes imidlertid en ny forekomst af langt større betydning at være opdaget. Fra havnen Port Darwin i Arnhem Land på Australiens tropiske nordkyst løber en bane et stykke ind i fastlandet. Ved Rum Jungle ca. 100 km sydpå langs banelinien opdagede man i 1949 tilfældigt uranmalm. I de øvre løse jordlag træffes de gule og grønne iltede uranforbindelser, men dybere nede drejer det sig om malmgange med begblende. En moderne minearbejderby Bachelor med 700 indb. er allerede groet frem i nærheden. Man må byde arbejderne særlig gode vilkår for at få dem til at slå sig ned i det fugtigvarme tropiske klima. Endnu flere uranlejer er allerede opdaget i omegnen.

Som sædvanlig gives ikke produktionstal. De noget vage oplysninger går ud på, at uranilte i løbet af få år ventes at blive et af Australiens vigtigste dollarindtjenende produkter, at uranværket er indstillet på at behandle mange

tusinde t malm årlig, og at en t uranmalm kan indeholde ca. 10 pounds uranilte, d.v.s. knap 0,5 %. Anslår man derefter beskedent malmproduktionen til ca. 20,000 t årlig, vil det svare til ca. 100 t uranilte.

INDIEN

Indien er på grund af sin i forhold til det store folketal beskedne forsyning med energikilder meget interesseret i udviklingen af atomkraften, hvorfor Nehru 1948 i parlamentet bebudede, at landet ville udvikle atomkraft til fredelige formål. Regeringen ville oprette et særligt departement for atomenergi, som skulle sortere direkte under ham. Indiens vigtigste forråd af fissilt materiale er Monazitsandet på sydvestkysten i Travancore. Her blev i perioden 1910–48 udvundet ca. 50,000 t Monazit. 1948 forbød regeringen eksport på grund af thoriums betydning som energikilde. August 1950 dannedes Rare Earth Co., af hvis aktier Indiens regering har de 55 %, staten Travancore 45 %. Det ventes, at oparbejdningen af 1500 t årlig kan tilfredsstille $^1/_3$ af verdensmarkedets efterspørgsel efter de sjældne jordarters metaller og levere thorium til atomkraft. Reserverne af Monazitsand på Travancores kyst skal vistnok ikke vurderes højere end 100,000 t. Monazitsand regnes at kunne give godt 8 % thorium og en procentdel uran. På Indiens østkyst findes nogle mindre Monazitlejer.

I provinsen Bihar i det nordøstlige Indien produceres noget uranmalm i forbindelse med glimmer fra pegmatit.

Malaya's tinvaskerier vil også kunne levere betydelige mængder af Monazit. Endelig kan der blandt områder med mulighed for Monazitproduktion indenfor det britiske commonwealth nævnes: *Ceylon* og mange flodlejer i det tropiske *Øst-Afrika* samt tinminer i *Nigeria*.

BELGISK CONGO

Karakteren af uranmalmlejerne i Katanga i den sydligste del af Belgisk Congo er allerede omtalt. Shinkolobwe menes at have de rigeste malmgange, som rummer over halvdelen af områdets uranmalm.

Lejerne blev opdaget 1915 og blev efterhånden verdens største producent af uran. Produktionen for året 1942 opgives til 700 t, senere er den formodentlig øget. Belgisk Congo har leveret hovedparten af det uran, der hidtil er brugt i England og U.S.A. Men Belgien er nu også selv begyndt en uranindustri. I 1950 regnedes forrådene af uranilte i malm af tilsvarende kvalitet som den hidtil brudte til 25,000 t.

U. S. A.

U.S.A. producerede i 1942 32 t uran. Den vigtigste kilde til uran har hidtil været carnotitlejerne på Coloradoplateauet i Rocky Mountains, især i de egne

hvor staterne Utah og Colorado støder til hinanden samt i det nordlige Arizona og New Mexico. Den vigtigste vej til fremtidig produktion af uran i U.S.A. synes at være et nøje geologisk studium af de egne hvor carnotitkoncentrationerne forekommer. Endvidere findes der olieskifere med uran flere steder i Mississippiflodsystemts opland. Det er ikke usandsynligt, at det drejer sig om reserver på ca. 800,000 t uranilte, men kun 10 % af disse kan betragtes som helt sikre. Uran i fosfatlejer vil antagelig også få betydning.

Monazit forekommer i ringe mængde i titanholdigt sand i florida, men meget rigeligt ved enkelte flodløb. Malmårer med begblende findes flere steder, bl. a. i Colorado, i Utah og i de dybere dele af den sølvproducerende Sunshine Mine i Coeur d'Alene distriktet i Idaho. Flere af Coloradomalmgangene har midlertidigt produceret uran, og i Utah er der begyndt en produktion af denne art.

SOVJETUNIONEN OG FOLKEDEMOKRATIERNE

Allerede i czartiden begyndte der i Rusland en omfattende eftersøgning af uranmalme foranstaltet af det kejserlige videnskabernes akademi. De områder, der indgik i programmet, var Ural, Kaukasus, Transkaukasien, Sibirien og Ferghanadalen, der fra Vest-Turkestan skyder sig mod øst ind mellem Centralasiens bjergkæder. Efterhånden koncentrerede man sig om Ferghana og Regionen omkring Baikal i Sibirien som de mest lovende områder, og i disse egne har under sovjetstyret videnskabernes akademis regeringsinstitut især fortsat arbejdet. Ruslands fremstilling af radium i mellemkrigsårene synes ikke at antyde en meget stor uranproduktion.

Det volder selvfølgelig særlig vanskelighed at vurdere Sovjetunionens malmforekomster. Jeg skal her kort referere Bain's opfattelse, der er bygget på studiet af russisk geologisk litteratur og almindelig viden om de geologiske betingelser for uranforekomster. Samtidig minder jeg om, at man i et så uhyre område, som det her drejer sig om, selvfølgelig kan komme ud for betydelige overraskelser. Alle typer af uranlejer er repræsenteret i Sovjetunionen, men gennemgående med ret lav uranprocent. Bjergarter med 0,01–0,05 % uran forekommer ret rigeligt, men enten i egne, hvor stor vandfattigdom eller hvor stor vinterkulde (der jo vanskeliggør arbejdet i åbne brud) hæmmer produktionen. I grundfjeldskjolde og krystallinske massiver (østranden af det fennoskandiske skjold, det centrale Ural, Taymyrhalvøen m. m.) er pegmatitzoner og tungtsmeltelige uranmineraler meget udbredt, hvilket gør forekomsten af rige uranførende malmgange usandsynlig. Uranholdige olieskifere forekommer flere steder, bl. a. i Leningradregionen, i Vest-Turkestan og Ferghana. Endvidere forekommer adskillige placer-aflejringer af radioaktive malme, f. eks. i Transkaukasien ved Floden Tchorup, der udmunder ved Batum, og i vaske-

guldlejer i Sibirien øst for Jennissei. Carnotit og beslægtede mineraler forekommer i Ferghana, der har ørkenklima, og i en zone, som herfra strækker sig mod nordøst langs grænsen mod det kinesiske rige. Iltede uranmineraler forekommer bl. a. i Ferghana.

Når man gør op, hvad der med rimelige omkostninger kan produceres i Sovjetunionen, skulle carnotitlejerne og de iltede mineraler nogenlunde nemt kunne producere opimod 1000 t uranilte, mens yderligere ca. 10,000 t uranilte findes i malme med et uranindhold af 0,01–0,02 %. Olieskiferne kan i hvert fald producere 45,000 t, tager man hensyn til forekomster med ringe uranindhold måske 1 mill. t. Vaskeguldproduktionen kan formentlig levere ca. 3000 t monazit årlig. Man kan da resumere situationen således, at Sovjetunionen, dersom den vil sætte et betydeligt arbejde ind på at udnytte malme med et lavt uranindhold, vil høre til de lande, der er ganske godt forsynet med uran.

Dertil kommer, at flere stater i Øst-Europa, som er nært knyttet til Sovjet, også vil kunne levere uran. Således findes ved Gothen i *Bulgarien* en mindre forekomst.

Kendt fra gammel tid er malmgangene med uran i Erzgebirge i det nordvestlige *Czechoslovaki* og *Østtyskland*. De producerende lokaliteter ligger i to zoner, som krydser hinanden ved Jachymov (St. Joachimsthal). Den ene har nord-syd retning og strækker sig fra Freiberg i Sachsen (omtrent midtvejs mellem Chemnitz og Dresden) til Wölsendorf i Bayern i Vesttyskland. Den anden løber fra Schneeberg og Johanngeorgenstadt ved Mulde i Sachsen i østlig retning til et stykke hinsides Jachymov. Den rigeste malmåre indeholder ca. 1,6 % uranilte, men gennemsnittet synes at ligge under 0,2 %. Man regner, at hele regionen, da produktionen begyndte, havde ca. 1000 t uranilte, som det kunne betale sig at udvinde. Dersom man sætter arbejdskraft ind uden hensyn til omkostningernes størrelse, kan dette tal måske øges til 1500 t. I 1940 var i det mindste 680 t fjernet. Når det nu hedder, at man har sat store arbejdsstyrker – over 100,000 mand – ind i dette område, og at der produceres ca. 1800 t uranmalm om dagen, er det vanskeligt at drage sikre slutninger heraf, da det kan dreje sig om en meget lavprocentig malm. Nye miner skal dog også være åbnet.

ANDRE LANDE

Braziliens tropiske kyst fra Cap Frio ca. 1800 km nordpå til Recife har ret store mængder af monazitsand. En moderat vurdering regner med, at de rigeste strækninger tilsammen har reserver på 50–100,000 t. Desuden kan der endnu være ukendte muligheder for malm i det store delvis meget tyndt befolkede land.

Madagascar har i sit højland en pegmatit lidt rigere på uranmalm end sædvanlig, rigt uranholdigt sediment og nogle lejer med monazitsand. Pegmatitten har leveret ca. 100 t tungtsmeltelige uranmineraler.

I det nordlige *Portugal* ved Urgeirica syd for Duoro's nedre løb findes en lille gruppe malmgange med uran, som har leveret et par hundrede t af dette metal og stadig udnyttes.

Sverige synes at være en potentiel uranproducent af høj rang, idet svenske alunskifere og andre skifere indeholder betydelige mængder uran.

Flere steder, f. eks. i *Frankrig* og *Vest-Tyskland,* findes små uranlejer med en produktion, efter al sandsynlighed, på under 10 t om året.

FREMTIDEN OG RESERVERNE

Vil man forsøge at danne sig et skøn over uranproduktionen i det kommende tiår, er det rimeligt at begynde med de tre lande, som ventes at blive de største producenter. Ifølge vurderinger fra forskellig side skulle rækkefølgen efter produktionens størrelse blive: 1) Den Sydafrikanske Union, 2) Belgisk Congo, 3) Canada. Vore beregninger ud fra opgivelser om produktionsanlæggenes størrelse og de forventede indtægter, gav som resultat, at produktionen i Sydafrika ville blive mindst 1000 – formodentlig over 1500 – t uran årlig, i Canada ca. 1500 t. Det er da rimeligt at formode, at de største producenter venter hver at få en årsproduktion, der ligger nær de 1500 t, så de tilsammen producerer over 4000 t uran årlig. Bain har foretaget nogle beregninger over, hvor meget uran der kan komme fra tunge uranmalme i placer-aflejringer og fra monazitsand, men han udtrykker sig så uklart, at det er vanskeligt at få et tal ud deraf. Dog er det måske ikke urimeligt at regne med et tusind tons på denne konto. Når dertil kommer en produktion fra Australien på ca. 100 t, produktionen fra carnotitlejerne i U.S.A., fra Portugal, Madagascar og en række små producenter, forekommer det mig sandsynligt, at uranproduktionen i det kommende årti kan nå op over de 6000 t. Dertil vil yderligere kunne lægges en produktion på over 1000 t thorium. Sovjetunionens produktion er ikke medregnet.

Med hensyn til reserverne må man altid erindre, at opgørelserne er ufuldstændige som følge af selve det princip, hvorefter de foretages. Det gælder af hensyn til minens drift at vide, hvor man skal bryde malm 5–10 år frem i tiden, og undersøgelserne føres så langt frem, at man er dækket for denne periode. Til disse „sikre" reserver kommer så altid de „sandsynlige".

Bain regnede 1950 med 25,000 t uranilte i de kendte malmgange med nogenlunde rigeligt uranindhold, hovedsagelig i Belgisk Congo. Siden er noget af denne malm brudt, men nye malmgange af stor betydning er fundet i Canada og Australien, så tallet kan formodentlig nu ganges med 1½ eller 2. Lejerne af carnotittypen i U.S.A. og Sovjetunionen vurderede Bain til ca.

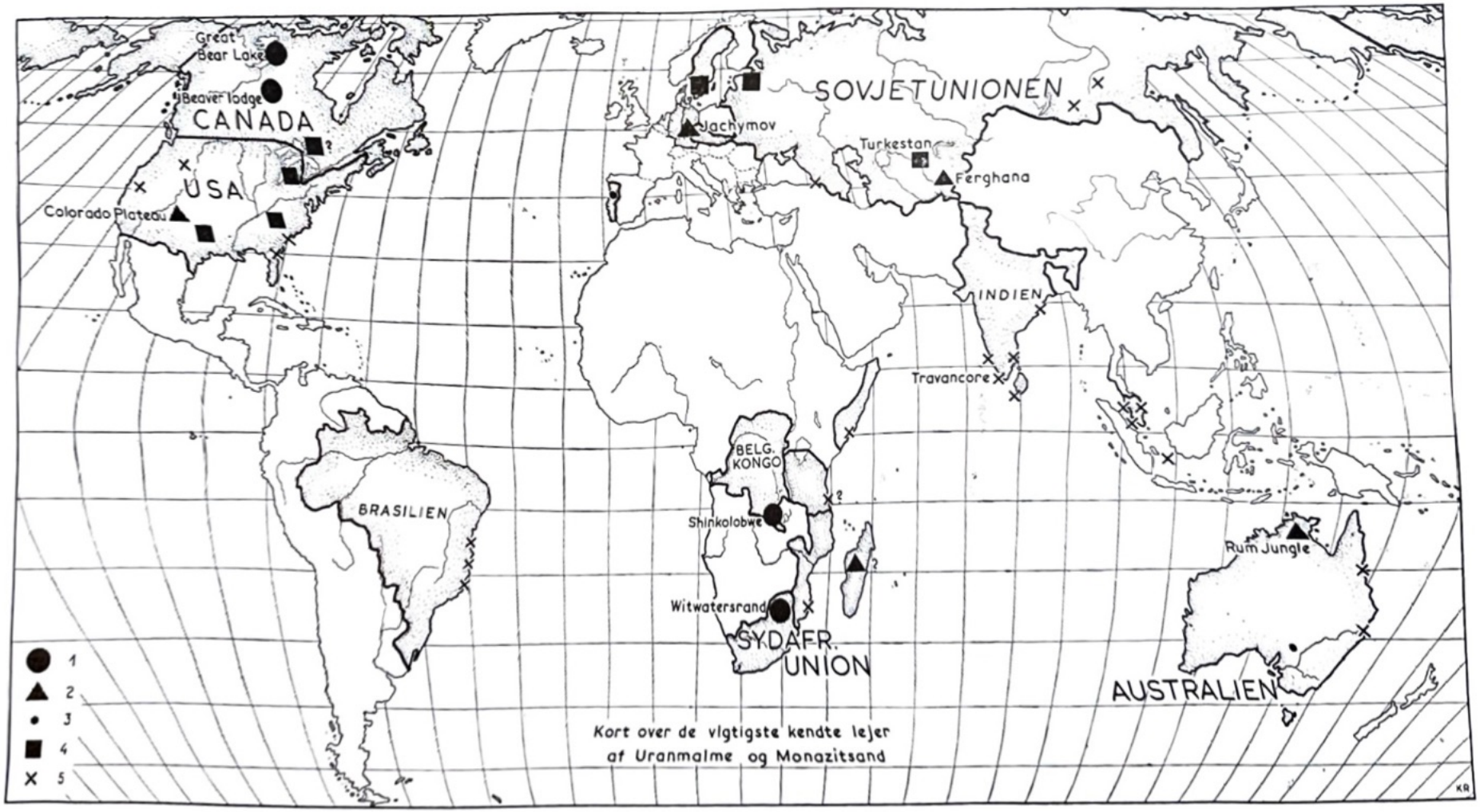

1) Store lejer, forventet årsproduktion over 500 t uran. 2) Mellemstore lejer eller grupper af lejer, forventet årsproduktion 50–150 t uran. 3) Mindre lejer (små lejer af uranmalm f. eks. uran i Pegmatit i Norge og Syd-Tyskland ikke medtaget). 4) Uranholdige olieskifere. 5) Monazitsand.

40,000 t. Uranreserverne i Sydafrikas guldminer og i placeraflejringerne har jeg ikke tal for, men lægges de til de allerede nævnte reserver må de 100,000 t være langt overskredet. Endelig har man fra forskellig side vurderet de udnyttelige resourcer af uran i olieskiferne til nogle hundredtusind t, de sandsynlige til 2 à 3 mill. t.

Udviklingen i en fjernere fremtid vil formodentlig – som ved så megen malmproduktion – følge den linie, at man går fra de mere koncentrerede, men sjældnere malmforekomster til de mindre koncentrerede, der forekommer i større mængde. Med en årsproduktion på ca. 3000 t uran fra malmgangene i Belgisk Congo, Canada og Australien, kan de bedste malme formodentlig være brudt på mindre end 20 år. Det er allerede et skridt i den omtalte retning, når de fattige malme i Sydafrika går ind i produktionen. I tidens løb vil en stor produktion fra olieskiferne rimeligvis blive resultatet.

LITTERATUR

C. F. Davidson: A Prospector's Handbook to Radioactive Mineral Deposits. London 1949.
Times Review of Industry.
Minerals Yearbook 1949.
C. F. Davidson: A Prospectors Handbook to Radioactive Mineral Deposits. London 1949.
(Læsere, der ønsker nærmere oplysninger om atomenergi kan henvises til T. Bjerge: „Atomenergi" i „Forskning og Fremskridt" (København 1952) samt „Ingeniøren" 12. marts 1955).

NOVEMBERVALGET 1954 I U.S.A.

JOHANNES LAURSEN

Valgene til den amerikanske Kongres den 2. november 1954 fik det ventede hovedresultat, tilbagegang for regeringspartiet, republikanerne. Demokraterne sikrede sig et flertal, men så knebent, at de på ingen måde tør føle sig sikre på at kunne holde det ved næste valg. Dette resultat skyldes især, at præsident Eisenhowers popularitet igen blev demonstreret og sandsynligvis atter kan omsættes i republikanske stemmer.

Stillingen i Kongressen ses af følgende opstilling:

Senatet:

	Før valget	Efter valget
Demokrater	46	48
Republikanere	49	47
Uafhængig	1	1
	96	96

Repræsentanternes Hus:

Demokrater	215	232
Republikanere	219	203
Uafhængig	1	–
	435	435

Valgets tendens fremgår klarest af udfaldet i Repræsentanternes Hus, hvorimod der ved Senatsvalget er en række særlige omstændigheder at tage i betragtning, såsom at den trediedel af Senatet, der var på valg, sidst blev valgt i det for demokraterne gunstige år 1948.

Fra den hårfine majoritet, 219 mod 215 i Repræsentanternes Hus, kom republikanerne således klart i mindretal med 203 mandater mod demokraternes 232. Dette er imidlertid ikke noget stort tilbageslag, når det erindres, at regeringspartiet næsten altid går tilbage ved valgene midt i præsidentperioden.

I 1950 gik demokraterne således tilbage fra 262 til 235 mandater. Den moderate nedgang for republikanerne i 1954 tilskrives formentlig med rette præsidentens indflydelse. Hans navn stod ikke på stemmesedlen; men han rettede i valgkampens sidste uger indtrængende henstillinger til vælgerne om at stemme republikansk, og det opfattes som noget af en personlig sejr for præsidenten, at han var i stand til at afværge større tab for partiet. Demokraterne er klar over dette forhold og ved, at de for ikke at støde vælgerne må tage vidtgående hensyn til præsidenten i de kommende to år.

Stillingen i Senatet var i virkeligheden nærmest uændret. Når tallene viser en demokratisk gevinst på to mandater, må det erindres, at heri er medregnet to mandater, som blev ledige i 1954 på grund af dødsfald og af de republikanske guvernører i Wyoming og Nevada var blevet besat med republikanere. Til gengæld havde en demokrat siden sommeren 1953 beklædt republikaneren Robert Tafts mandat i Ohio, som med knebent flertal gik tilbage til republikanerne. Demokraterne havde reelle mandatgevinster i Kentucky, Michigan og Oregon, republikanerne i Colorado og Iowa.

En følge af at de to partier stod nogenlunde lige stærkt, blev, at en række valg først blev endeligt afgjort ved fintælling. Der blev herved afsløret mangler ved det tekniske valgapparat mange steder; men der skete dog ikke forskydninger, der var store nok til at ændre vigtigere valgresultater.

VALGKAMPENS PROBLEMER

Valgkampens måske vigtigste problem i 1954 var spørgsmålet om støtte til *præsidenten*. Mange republikanske kandidater koncentrerede deres valgkamp om dette ene, og præsidenten selv bad indtrængende vælgerne om en republikansk Kongres. Mange tvivlsomme stater, hvor han personligt holdt taler, ignorerede dog denne appel og valgte demokrater. På den anden side var der mange stater, som valgte demokrater til de lokale embeder, men republikanske Kongresmedlemmer, og alt i alt ser det ud, som om præsidentens taler over landsomfattende radio- og fjernsynsstationer har gjort betydeligt indtryk.

Demokraterne udnyttede stærkt *arbejdsløsheden*, der i 1954 var væsentlig højere end i 1952. Dette spørgsmål var antagelig den afgørende faktor ved deres sejr i automobilstaten Michigan. Over hele landet var arbejdsløsheden dog ikke stor nok til for alvor at bringe depressionsårene i erindring. Demokraterne blev endog med nogen virkning anklaget for at være dommedagsprofeter, hvis advarsler nedbrød tilliden i nationen. Alt i alt var den økonomiske situation dog antagelig demokraternes bedste valgargument.

Landbrugspolitiken syntes at spille en mindre rolle for valgudfaldet end på forhånd ventet. Landbrugsministeren stod som den hovedansvarlige for en i 1954 gennemført begrænsning af de faste støttepriser på landbrugsprodukter. Selv om afstemningen om spørgsmålet i Kongressen gik på tværs af partiskel-

lene, var der grund til at vente, at vælgerne i landbrugsområderne ville straffe det republikanske parti; men dette synes kun i meget begrænset omfang at være sket. Nedskæringen har ikke været større end at farmerne har ment at have råd til at se stort herpå. Det blev også i agitationen stærkt fremhævet, at den nye ordning i længden ville være den eneste holdbare.

Republikanernes ønske om at begunstige private elektricitetsværker frem for *offentlige foretagender som TVA* var et vigtigt punkt i stater, hvor offentlige anlæg findes og er populære. Især i staten Oregon var dette antagelig den vigtigste faktor ved demokraternes sejr.

Udenrigspolitiken var kun i begrænset omfang et stridspunkt i agitationen.

Ligesom i 1952, men dog i mindre grad, blev *kommunistspørgsmålet* inddraget i valgkampen i form af beskyldninger mod det demokratiske parti (især Truman) og mod enkelte kandidater for blødagtighed overfor kommunismen. Ikke mindst vicepræsident Nixon udnyttede dette emne, især mod de demokratiske kandidater til Senatet i Montana og Wyoming. Disse blev dog begge valgt, omend med kneben majoritet.

McCarthyismen spillede en forholdsvis tilbagetrukken rolle i valgkampen, og McCarthy selv undlod at deltage, idet spørgsmålet om en irettesættelse til ham skulle for i Senatet umiddelbart efter valget. Enkelte kandidater gjorde dog spørgsmålet til et hovedpunkt, og det vakte berettiget opmærksomhed, at tre af hans ivrigste tilhængere i Repræsentanternes Hus ikke opnåede genvalg. Den liberale republikaner Clifford Case blev valgt til Senatet i New Jersey, skønt han åbent blev modarbejdet af sit partis højrefløj som følge af, at han havde undsagt McCarthy.

Hovedskikkelsen i valgkampen var på den republikanske side foruden præsidenten vicepræsident *Richard Nixon,* der berejste landet på kryds og tværs. Det var oprindelig præsidentens hensigt i hovedsagen at afholde sig fra personlig deltagelse i agitationen; men han lod sig henimod slutningen af valgkampen overtale til aktiv deltagelse. På demokaternes side blev hovedkraften *Adlai Stevenson,* der herved fik lejlighed til at komme i personlig kontakt med lokale politikere. Også *Estes Kefauver,* hvis genvalg i sydstaten Tennessee på forhånd var sikkert, talte på en mødeserie i andre stater.

PERSONSKIFTER I SENATET

Ialt kom der 14 nye ansigter i Senatet. To af demokraterne er dog veteraner, *Alben Barkley,* der var vicepræsident 1948–52, og som valgtes i Kentucky i stedet for den liberale republikaner John Sherman Cooper, og *Joseph C. O'Mahoney,* der faldt i Wyoming i 1952, men nu pånyindvalgtes. Demokraterne fik endvidere i Michigan valgt fagforeningsmanden *Patrick McNamara,* mens en af de republikanske førere, Homer Ferguson, faldt. I den traditionelt republikanske vestkyststat Oregon valgtes journalisten *Richard*

Neuberger i stedet for den konservative republikaner Guy Gordon. I Nevada valgtes i stedet for den afdøde konservative demokrat Pat McCarran en af dennes nære tilhængere, *Alan Bible,* og i South Carolina nyvalgtes den konservative demokrat, tidligere guvernør *Strom Thurmond,* der i 1948 var sydstaternes præsidentkandidat mod Truman. I North Carolina valgtes til gengæld en liberal demokrat, tidligere guvernør *Kerr Scott,* der har støttet både Truman og Stevenson. Stormløb mod de liberale demokrater Paul Douglas i Illinois, Hubert Humphrey i Minnesota og James Murray i Montana blev afværget.

Republikanernes nyvundne mandater tilfaldt i Colorado *Gordon Allott,* der betegner sig som udpræget Eisenhower-tilhænger, og i Iowa den konservative *Thomas Martin.* I Ohio valgtes *George Bender,* der tidligere var en trofast tilhænger af Taft, men siden Eisenhowers valg har fulgt denne. I Nebraska nyvalgtes to konservative hidtidige medlemmer of Repræsentanternes Hus, *Carl Curtis* og *Roman Hruska* og i New Hampshire *Norris Cotton.* I New Jersey valgtes som nævnt den liberale *Clifford Case* under stærk modstand fra republikanernes højrefløj.

Senatets ældste medlem, Theodore Francis Green, der er 87 år, blev uden vanskelighed genvalgt i Rhode Island for en 6-års periode. Flere andre i demokraternes gruppe blev valgt, skønt de er sidst i halvfjerdserne.

Lidt flere kvinder end sædvanligt blev valgt ind i Kongressen, nemlig som hidtil een kvindelig republikansk senator; i Repræsentanternes Hus er der nu 7 kvindelige republikanere og 9 demokrater.

GUVERNØRVALGENE

Valget gjaldt ikke alene Kongressen, men også en lang række lokale embeder indenfor lovgivningsmagt, administration og retsvæsen, hvoraf guvernørembederne er de vigtigste. Ialt 33 stater valgte guvernører, af hvilke før valget 22 var republikanere og 11 demokrater. Demokraterne erobrede otte stater, således at fordelingen af de 33 bliver 14 republikanere og 19 demokrater. Der er herefter ialt 27 demokratiske guvernører mod 21 republikanske. Demokraternes erobringer skete i New York, Pennsylvanien, Minnesota, Maine, Connecticut, Colorado, Arizona og New Mexico. I New York var den nye guvernør, Averell Harrimans flertal mikroskopisk, 12.000 stemmer af en samlet stemmeafgivning på over 5 millioner. I flere af staterne, bl. a. New York, må den nye guvernør samarbejde med en lovgivende forsamling, der har republikansk flertal.

Guvernørvalgene er vigtige i sig selv; men med et så ligeligt delt Senat som for tiden spiller de en særlig rolle. I tilfælde af dødsfald eller mandatnedlæggelse påhviler det guvernøren at udpege en efterfølger indtil næste

ordinære valg. Det er skik, at guvernøren udnævner en af sine egne partifæller uanset den afdøde senators partitilhørsforhold. Ialt 16 republikanske senatorer kommer fra stater, der har demokratisk guvernør, og 10 demokrater samt en uafhængig fra stater med republikansk guvernør. Da adskillige senatorer er højt oppe i årene, har forholdet i høj grad praktisk betydning. I de to forløbne år afgik ikke mindre end ni senatorer ved døden.

POLITISKE KONSEKVENSER AF VALGET

Demokraterne kan i den nye Kongres besætte formandsposterne i de vigtige stående udvalg, i Senatet dog kun takket være den tidligere republikaner *Wayne Morse* fra Oregon. Hvis han havde stemt sammen med republikanerne, ville stemmerne stå 48 mod 48, og vicepræsident Richard Nixons afgørende stemme betyde, at republikanerne vandt. Morse blev sidst valgt i 1950 som liberal republikaner, men brød med partiet under valgkampen i 1952 for at støtte demokraternes præsidentkandidat, Adlai Stevenson. Efter valgets udfald erklærede han, at republikanerne burde besætte formandsposterne og kastede derfor den afgørende stemme til fordel for dem. Forud for valget i 1954 erklærede han, at han ikke længer følte sig bundet af et sådant hensyn, men ville stemme sammen med demokraterne.

Dette betyder, at ikke mindre end 8 af 15 vigtige formandsposter i Senatet vil gå til sydstatsdemokrater, der gennemgående har stor anciennitet. Formand for udenrigsudvalget vil således blive Walter George fra Georgia, for finansudvalget den konservative Harry Byrd fra Virginia, for militærudvalget Richard Russell fra Georgia og for det undersøgelsesudvalg, McCarthy hidtil har ledet, John McCellan fra Arkansas. Sidstnævnte udtaler, at han vil fortsætte undersøgelserne mod kommunisterne, men ikke lade dette overskygge alle andre opgaver. Hans undersøgelsesform vil blive væsentlig mere stilfærdig end McCarthys. Selv om McCarthy ikke længere er udvalgsformand, vil han, der har fire år tilbage af sit nuværende mandat, utvivlsomt søge at finde andre veje til at blive hørt, ganske som før han blev formand efter valget i 1952. Hans indflydelse er dog blevet væsentlig formindsket som følge af de gentagne undersøgelser mod hans virksomhed i 1954 og Senatets irettesættelse af ham i den særlige samling efter novembervalget.

Som nævnt er det almindeligt, at regeringspartiet mister mandater ved „mellemvalgene". Da republikanerne havde så ringe majoritet, måtte selv en lille tilbagegang føre til, at partiet mistede kontrollen over Kongressen. Noget lignende skete for Woodrow Wilson i 1918, hvorefter hans parti tabte præsidentvalget i 1920. I 1930 under Hoover mistede republikanerne flertallet i Repræsentanternes Hus, hvorefter de i 1932 også tabte præsidentvalget. I 1946 under Truman tabte demokraterne stort ved „mellemvalget"; men i

1948 blev Truman overraskende genvalgt som præsident. Han angreb under valgkampen med held den republikanske Kongres for dens obstruktion mod hans forslag.

I USA er man nu spændt på, hvilket af disse forbilleder 1956-præsidentvalget vil følge. Demokraterne er klar over faren ved at modarbejde Eisenhower. De vil ikke gøre det systematisk, men vil tværtimod søge samarbejde med ham på mange områder og kun gå i opposition, hvor afgørende principper står på spil, f. eks. hvor det gælder beskyttelse af projekter som TVA. Oprindelig ikke nogen udpræget partimand har Eisenhower god kontakt med mange af de demokratiske politikere. Flere af personskifterne indenfor begge partier vil sandsynligvis betyde større tilslutning til Eisenhowers udenrigs- og handelspolitik end i forrige Kongres. Han står stærkere overfor sit eget partis højrefløj, idet nu et nyt hold senatorer har ham at takke for deres valg. Der skulle være betingelser for meget positivt lovgivningsarbejde, indtil valgforberedelserne i 1956 for alvor begynder at optage sindene. Som første prøve fremlagde regeringen sine forslag om lempelser i handelspolitiken, der i den forrige Kongres fik en ret ilde medfart, men nu burde have bedre chancer. Beskyttelsestilhængerne i begge partier er dog langt fra slået ud.

Politikere af alle afskygninger er forlængst først og fremmest optaget af forberedelserne til det vigtige præsidentvalg i 1956 og af, hvem de skal holde på som kandidater. Deres stillingtagen til dagens problemer vil ske i lyset heraf. Det største spørgsmålstegn er, om præsident Eisenhower lader sig genopstille. Han vil i 1956 være 66 år, og han menes helst at ville trække sig tilbage til sin farm nær det historiske Gettysburg i Pennsylvanien. Imidlertid vil han også være stærkt interesseret i, at hans præsidentperiode ikke bliver et isoleret mellemspil. Fra mange sider fremhæves det overfor ham, at han er den eneste kandidat med større udsigt til at føre republikanerne til sejr. Efterhånden har han vænnet sig til embedets byrder og formodes ikke at være så utilbøjelig til at fortsætte, såfremt hans pligtfølelse overfor partiet tilsiger ham at gøre dette. Hans indsats under Genevekonferencen i juli i år har sikkert bidraget til at øge hans popularitet og måske også til at styrke en positiv beslutning om genopstilling.

Selv om Eisenhower skulle træffe uigenkaldelig beslutning om at nægte genopstilling, er det sandsynligt, at han vil vente til et forholdsvis sent tidspunkt med at bekendtgøre dette. Der er tradition for, at en præsident, der vil trække sig tilbage, bevarer dette som en hemmelighed længst muligt, idet hans indflydelse uvilkårligt formindskes, når det er blevet bekendt, at han kun har en begrænset tid tilbage i embedet. Det kunne dog måske netop i Eisenhowers tilfælde være en fordel at give en sådan meddelelse, idet demokraterne kunne antages at blive mere forhandlingsvenlige, dersom de ved, at de ikke igen skal ud i valgkamp mod ham personlig. Følger han traditionen, vil han længst muligt holde venner og modstandere i uvidenhed. Ønsker han

på den anden side at genopstilles, er der ingen grund for ham til at meddele modparten dette for tidligt.

Skulle Eisenhower beslutte at nægte genopstilling, er vicepræsident *Richard Nixon* trods sin unge alder, 43 år i 1956, antagelig den nærmeste mulighed, idet han har holdt sig på god fod med begge sit partis fløje og af præsidenten har fået overdraget stedfortræderopgaver i højere grad end vicepræsidenterne normalt tildeles.

Demokraterne må foreløbig gå ud fra, at deres modstander i 1956 bliver Eisenhower. Deres førende kandidat er *Adlai Stevenson;* men hans opstilling er dog trods hans store popularitet i partiet langt fra sikker. Han skal overvinde den traditionelle uvilje mod opstilling af en kandidat, der engang har tabt, og det er usikkert, hvor meget han selv vil sætte ind på at opnå den. Vil han som i 1952 kun sige ja, hvis den tilbydes eller pånødes ham, er det måske mere sandsynligt, at en anden bliver udpeget. Adskillige demokrater frygter, at Stevenson vanskeligt vil kunne opnå valg bl. a. på grund af sin akademiske form og mener, at han snarere kunne blive en fortræffelig udenrigsminister. William Jennings Bryan, der tre gange omkring århundredskiftet var tabende præsidentkandidat, blev således Wilsons første udenrigsminister. Der er dog på den anden side al grund til at tro, at beundring for Stevenson fastholdt mange demokratiske vælgere, der i 1952 havde overvejet at forlade partiet, såvel som vælgere, der står udenfor partierne, og han har tilhængere, der vil arbejde utrætteligt for hans genopstilling.

Andre ledende præsidentmuligheder i det demokratiske parti er senatorerne *Estes Kefauver, Stuart Symington* og *Lyndon Johnson* samt New Yorks nyvalgte guvernør*Averell Harriman.*

Valgudfaldet i 1956 vil i høj grad bero på, om præsident Eisenhower lader sig genopstille, idet han utvivlsomt har en god chance for at blive genvalgt, forudsat at der ikke er opstået en betydelig arbejdsløshed og tilstande, der minder vælgerne om depressionen. For en anden republikansk kandidat ville det blive sværere at vinde tilstrækkelig tilslutning fra uafhængige og fra vælgere, der normalt stemmer demokratisk, men følte sig tiltrukket af den ikke særligt partibundne Eisenhower og mente det heldigt at gøre forandring efter de tyve års demokratiske styre, i hvert fald for en enkelt præsidentperiode.

ET FÆLLES NORDISK VAREMARKED

PAUL GERSMANN

På et møde i Oslo i februar 1948 mellem Danmarks, Islands, Norges og Sveriges udenrigs- og handelsministre og formanden for det danske ministerudvalg for økonomi og forsyning enedes man om at nedsætte det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde.

Udvalget skulle bl. a. undersøge mulighederne for at lade udarbejde en fælles nordisk toldtarif som en forudsætning for fortsat arbejde henimod en nordisk toldunion og for at nedsætte toldsatserne og begrænse de kvantitative handelsrestriktioner mellem de nordiske lande.

FØRSTE TOLDUNIONSRAPPORT I JANUAR 1950

I januar 1950 afgav udvalget en foreløbig rapport til de nordiske landes regeringer. Hovedparten af rapporten beskæftigede sig med spørgsmålet om en nordisk toldunion omfattende Danmark, Norge og Sverige. Det fremhævedes, at man gennem en toldunion ville få et fælles nordisk marked. Der henvistes til, at Danmark, Norge og Sverige rundt regnet har 14 mill. indbyggere, og at deres samlede forbrug i mange tilfælde danner et tilstrækkeligt grundlag for masseproduktion med lave omkostninger. Man var i udvalget enig om, at en toldunion ville være gavnlig for Norden som helhed, men pegede samtidig på, at der måtte regnes med overgangsvanskeligheder for erhvervslivet i de tre lande og – i hvert fald på kort sigt – med visse uheldige økonomiske forskydninger mellem de tre lande. For at råde bod herpå regnede udvalget med en almindelig overgangsperiode på 10 år, hvor de indbyrdes toldsatser og handelsrestriktioner gradvis skulle afvikles.

Udvalgets rapport var enstemmig, men de norske repræsentanter pegede på visse alvorlige problemer, som ville opstå i Norge, hvis landet gik ind i en nordisk toldunion. Det fremhævedes, at en nordisk toldunion først kunne blive til fordel for Norge, når man traf særlige foranstaltninger for at overvinde vanskelighederne.

Afslutningsvis udtaltes følgende:

„Udvalget antager, at de vanskeligheder, som melder sig her (for Norge), er så store, at de ikke på nuværende tidspunkt kan løses af deltagerlandene, og at der derfor ikke er grundlag for nu at gennemføre en toldunion omfattende alle fire lande, Danmark, Island, Norge og Sverige. Alle udvalgets medlemmer er enige om, at det må være en forudsætning for dannelsen af en toldunion, at alle parterne føler sig overbevist om nytten af en sådan foranstaltning."

HVORFOR NETOP TOLDUNION?

Det er påfaldende, at de toldpolitiske spørgsmål har været i forgrunden i de diskussioner, som – bl. a. på grundlag af det nordiske udvalgs virksomhed – i de senere år har fundet sted om det skandinaviske samarbejde.

Der er vist to særlige grunde hertil. Den ene forklaring finder man formentlig i en historisk tradition i de nordiske lande; den anden forklaring må søges i efterkrigstidens internationale handelspolitik.

I 1860'erne skiftede den nordiske samarbejdsdebat indhold. Den gik over fra at have sit tyngdepunkt i en debat om politiske problemer til at være en debat om økonomiske spørgsmål; tanken om en skandinavisk toldunion dukkede op. Efter at næringsfriheden var blevet indført i hvert af landene i halvtredserne og tresserne, opstod der bestræbelser for at udvikle denne næringsfrihed til at omfatte alle tre lande under eet. I 1873 etablerede Sverige og Danmark en møntunion, som i 1875 blev udvidet med norsk deltagelse. Hermed var visse tekniske forudsætninger for et livligt handelssamkvem skaffet til veje, og det føltes som en naturlig konsekvens, at man nu i interesserede kredse arbejdede på at få revet toldmurene mellem de nordiske lande ned.

Planerne om en interskandinavisk toldunion blev senere skrinlagt, men tanken blev ikke helt afskrevet. Da mestbegunstigelsesklausulen blev indført af de fleste europæiske lande i handelsaftaler omkring århundredskiftet, forsøgte de skandinaviske lande i handelsaftaler med fremmede lande at få indført den skandinaviske forbeholdsklausul, der skulle give de nordiske regeringer ret til at yde hverandre toldpolitiske indrømmelser uden mestbegunstigelse for tredieland. Forbeholdsklausulen fik dog aldrig praktisk betydning.

I de mellemfolkelige organisationer, som efter krigen har beskæftiget sig med den internationale handels frigørelse, har man ikke alene beskæftiget sig med toldens betydning. Denne havde jo også i mange år været faldende, for det første fordi mange specifike (d.v.s. vægt-, styk- og rummåls) toldsatser ikke var blevet forhøjet med det stigende prisniveau, og for det andet på grund af de kvantitative importrestriktioner. Internationalt har man efter krigen søgt at begrænse hindringerne for den frie handel. Der er skabt friere internationale betalingsforhold, og handelen er ført tilbage til friere baner.

I det omfang det virkelig lykkedes at få handels- og valutarestriktionerne afviklet, ville toldskrankerne atter få deres gamle betydning, nemlig at udgøre en hindring for en arbejdsdeling mellem de forskellige lande. Derfor er også spørgsmålet om en begrænsning af toldbeskyttelsen blevet genstand for internationalt samarbejde efter krigen.

I dette spil er toldunionen tænkt som et stadium på vejen mod handelens frigørelse. Det fælles nordiske udvalg siger i sin 1950-rapport: „Ved afvikling af kvantitative restriktioner, som de enkelte lande har bygget op omkring sig, indføres et konkurrencemoment, som vil få betydning for bestræbelserne for at bringe omkostningsniveauerne i Europa ned." Og der fortsættes: „Et yderligere resultat i denne retning vil kunne opnås ved etablering af toldunioner."

Det ræsonnement, som ligger bag selve ideen om en toldunion eller andre former for markedsfællesskab, er følgende: De økonomiske fremskridt i verden er i høj grad betinget af, at det er muligt at opnå fordelene ved høj teknik, stordrift og specialisering, og mulighederne i så henseende beror blandt andet på størrelsen af de markeder, producenterne kan regne med at afsætte deres produkter på. Med den stigende tekniske udvikling forøges betydningen af markedets størrelse. Indenfor unionen vil de produktive kræfter kunne kombineres på den for området som helhed bedste måde, og dette vil bidrage til, at erhvervslivet efterhånden tilpasser sig de naturlige produktionsforudsætninger. –

DET FÆLLES NORDISKE UDVALGS ANDEN RAPPORT

Den af udvalget i 1950 afgivne foreløbige rapport blev genstand for drøftelser på flere nordiske ministermøder. I november 1950 vedtog man at anmode udvalget om i sin fortsatte virksomhed at „undersøge de principielle og toldtekniske forudsætninger for en afskaffelse af tolden mellem de nordiske lande indenfor visse varegrupper. I sin rapport bør udvalget angive de vareområder, hvor et sådant samarbejde kan tænkes at være af fælles interesse, og som derfor i første række bør undersøges nærmere". Rapporten forelå færdig i foråret 1954.

Udvalget har fortolket det første led af direktiverne fra november 1950 således, at det skulle undersøge forudsætningerne for udvidet arbejdsdeling og specialisering for visse varegrupper, hvor toldsatser og andre hindringer for samhandelen, f. eks. kvantitative importrestriktioner, for tiden lægger hindringer i vejen for en sådan udvikling. Med dette udgangspunkt har man på forskellige vareområder undersøgt mulighederne for frie varebevægelser gennem afskaffelse af told, kvantitative restriktioner og andre hindringer for samhandelen mellem Danmark, Norge og Sverige, d.v.s. forudsætningerne for *et fælles nordisk marked* på disse områder.

Udvalget har i første række taget sigte på et fælles marked for varer, som produceres i de tre lande. Dette indebærer, at told og andre hindringer for

nordisk samhandel ophæves, medens landene bibeholder deres egne toldsatser og restriktioner overfor andre lande. Et sådant fællesmarked kaldes efter det internationale handelspolitiske sprogbrug for et frihandelsområde. En toldunion går videre, idet medlemslandene her har fælles toldsatser og restriktioner udadtil.

Undersøgelserne er blevet foretaget i nær forbindelse med vedkommende brancher indenfor erhvervslivet gennem kontakt med ledende industrimænd eller andre særligt sagkyndige. Hensigten har været at få oplysninger om konkurrenceforholdene og om de sagkyndiges indstilling til et fælles marked.

Udvalget har koncentreret sine undersøgelser om industrien ikke mindst af hensyn til de særlige – til dels protektionistiske – landbrugsordninger, som findes i Norge og Sverige, men også fordi nytten af den arbejdsdeling og specialisering, som markedsudvidelsen ventes at medføre, bliver særlig mærkbar indenfor industrien.

Udvalget har dog ikke behandlet sådanne industrier, som udelukkende producerer for lokale markeder. Disse industriers forhold vil ikke ændres, undtagen i det omfang det større marked medfører prisforandringer for råvarer, udstyr eller lignende. Det samme er tilfældet for håndværkets vedkommende. Heller ikke har man – undtagen i specielle tilfælde – behandlet sådanne industrier, der fremstiller primære råvarer, da disse i reglen er told- og restriktionsfri.

Udvalget har endelig heller ikke behandlet visse store eksportindustrier, som er særligt afhængige af forholdene på verdensmarkedet. Dette gælder således bl. a. trævare-, cellulose- og papirindustrierne trods disse branchers store betydning for Norge og Sverige. I øvrigt er papirmasse og avispapir toldfri og fri for handelsrestriktioner i alle tre lande.

De undersøgte industribrancher er udvalgt med tanke på, at de skal repræsentere både halv- og helfabrikater og såvel produktions- som konsumvarer.

FAGBEVÆGELSEN OG DET NORDISKE ØKONOMISKE SAMARBEJDE

Det materiale, som er fremkommet ved brancheundersøgelserne, har bl. a. givet de industrisagkyndiges synspunkter på et fælles nordisk marked. Af ledelsen for de tre landes faglige hovedorganisationer har udvalget yderligere fået visse problemer, som hænger sammen med et fælles marked, belyst ud fra et industriarbejdersynspunkt og ud fra mere almindelige lønmodtagersynspunkter.

Den nordiske fagbevægelse har i øvrigt selv intenst beskæftiget sig med de økonomiske samarbejdsproblemer i Norden og har udsendt en betænkning herom („Nordisk økonomisk samarbejde", udgivet af De samvirkende Fagforbund i Danmark 1952). Heri slås der navnlig til lyd for et nordisk samarbejde om investeringerne. Fagbevægelsen tænker sig to former for samvirken

på investeringsområdet: enten kan Sverige yde direkte kreditter til de to lande eller også sammen med dem søge at tilvejebringe sådanne vilkår for det industrielle samarbejde, at al erhvervsvirksomhed i de tre lande bliver interesseret i og opmuntret til at handle således, at dette samarbejde fremmes. I forbindelse hermed foreslås oprettelsen af en nordisk investeringsbank.

DE UNDERSØGTE INDUSTRIBRANCHER

Det fælles nordiske udvalgs undersøgelser har omfattet følgende brancher: Grøntsags- og frugthermetikindustrien, fiskehermetikindustrien, møbelindustrien, den tunge kemiske industri, plasticindustrien, farve- og lakindustrien, porcelænsindustrien, glasindustrien, betonvareindustrien, teglindustrien, gummiindustrien, læder- og skotøjsindustrien, tekstilindustrien, jern- og stålindustrien, ferrolegeringsindustrien, jern- og metalvareindustrien, maskinindustrien, radioindustrien og anden elektroteknisk industri.

For hver branche har udvalget skaffet sig oplysninger om industriens struktur (bl. a. belyst ved antallet af virksomheder samt af arbejdere og funktionærer og ved produktionens størrelse), endvidere om råvareproblemer, lønspørgsmål, importrestriktioner og toldforhold. De enkelte brancheafsnit afsluttes med en gengivelse af de sagkyndiges synspunkter vedrørende muligheden og ønskeligheden af at etablere et fælles nordisk marked, herunder om de tre lande i et sådant marked bør have fælles toldsatser og importrestriktioner for de pågældende varer udadtil (toldunion), eller om de kan have deres egne toldsatser og restriktioner (frihandelsområde).

DE DANSKE OG SVENSKE INDUSTRISAGKYNDIGES INDSTILLING

I udvalgets drøftelser med sagkyndige fra de forskellige industribrancher har de danske og svenske sagkyndige som regel vist en klart positiv indstilling til tanken om et fælles nordisk marked. De har i mange tilfælde ment, at det større hjemmemarked med ensartede konkurrencebetingelser ville medføre fordele for deres respektive industrier. Der vil blive mulighed for en mere effektiv produktion gennem længere produktionsserier og en mere vidtdreven specialisering (skotøjs- og konfektionsindustrien). Hvor der er et importbehov, og navnlig hvor man står over for en ekspansion, skulle der være udviklingsmuligheder, som kan fremmes og støttes ved etablering af et fælles marked (den kemiske industri i videre forstand, gummiindustrien og radioindustrien, især for så vidt angår fjernsyn). Det er også blevet nævnt, at indførelsen af et fælles nordisk marked med den deraf følgende mulighed for specialisering vil være et naturligt grundlag for eventuelle aftaler om fordeling af produktionen (værktøjs- og redskabsindustrien), og at det større hjemmemarked for de enkelte varer vil skabe en værdifuld basis for eksporten til den øvrige

verden (værktøjs- og redskabsindustrien, landbrugsmaskiner, forbrændingsmotorer og værktøjsmaskiner).

Selv i en række tilfælde, hvor fjernelse af de indbyrdes handelshindringer ikke kan ventes at medføre nogen umiddelbar forandring af den eksisterende industris afsætningsforhold, har de danske og svenske sagkyndige med tanke på fremtiden og ud fra mere almene synspunkter stillet sig positivt til tanken om et fælles marked.

Der er dog undtagelser. For Danmarks vedkommende er der fremført betænkeligheder for fiskekonserves, teknisk porcelæn, glasvarer, metalhalvfabrikata, visse jern- og metalvarer samt enkelte maskiner, hvor Sverige eller Norges industri menes at have visse fortrin. For Sveriges vedkommende er der ytret betænkeligheder, i første række fra visse elektricitetsforbrugende industriers side, således kvælstof- og ferrolegeringsindustrien, hvor den norske industri er den svenske overlegen.

DE NORSKE INDUSTRISAGKYNDIGES BETÆNKELIGHEDER

De norske sagkyndige har kun vist interesse for et fælles marked på relativt få af de undersøgte vareområder. Det gælder i første række varer fra fiskehermetikindustrien, den tunge kemiske industri, produktionen af aluminiumshalvfabrikata og ferrolegeringer. Flere af disse varer er toldfri i Norge, og der er ikke udtalt betænkeligheder ved at sløjfe de øvrige toldsatser over for Danmark og Sverige. I radioindustrien og for produktionen af plasticråstoffer regner de norske sagkyndige med visse produktionsmæssige fordele.

De betænkeligheder, som gør sig gældende i de undersøgte hjemmemarkedsindustrier i Norge varierer fra branche til branche.

I grøntsags- og frugthermetikindustrien, møbelindustrien, glasindustrien, porcelæns- og fajanceindustrien og en stor del af de undersøgte områder i jern- og metalvareindustrien og maskinindustrien regner de industrisagkyndige med, at norsk industri vil have vanskelighed ved at opretholde sin produktion ved etablering af et fælles marked og muligvis gå tilbage. På disse områder er produktionen i Norge som regel beskyttet med en højere told end i Danmark og Sverige. Der er peget på, at den danske og særligt den svenske industri på disse områder er stærkere udbygget end den norske, og at den for en stor del allerede arbejder på eksportbasis. Det er også af enkelte brancher hævdet, at nationale købevaner, forbindelse mellem producent- og omsætningsled og lignende forhold vanskeliggør salget af norske varer på det svenske marked uanset pris og kvalitet.

Betænkelighederne fra en del af de norske sagkyndige hænger imidlertid også sammen med, at en større eller mindre del af virksomhederne ikke *for tiden* antages at være konkurrencedygtige på et fælles marked. Der er således peget på, at enkelte industrier i Norge er forholdsvis nye og ikke har nået

samme udviklingstrin som i Danmark og Sverige. Dernæst er der peget på uligheder i forsyningsvilkårene for råvarer og produktionsmidler som følge af uens toldsatser, importrestriktioner og afgifter m. v. (Norsk grøntsags- og frugthermetikproduktion er ikke konkurrencedygtig, da råvarepriserne i Norge som følge af jordbrugspolitiken er højere end i de to andre lande).

Endvidere har sagkyndige henvist til, at industrien i Norge i modsætning til den svenske stagnerede under krigen, og under genrejsningsperioden har udbygningen af handelsflåden og eksportindustrien og opbygningen af de krigshærgede egne haft prioritet frem for en stor del af hjemmemarkedsindustrien. I de sidste par år har forholdene bedret sig, særlig med hensyn til maskiner og andet produktionsudstyr. I flere industrier har de sagkyndige peget på, at bygge- og importrestriktioner fremdeles hindrer moderniseringen.

Af en del norske branchesagkyndige er det hævdet, at de høje skattesatser og strenge afskrivningsregler og til dels også prispolitiken i Norge har vanskeliggjort den finansielle konsolidering af virksomhederne, og at dette har medvirket til at give disse industrier et svagere startgrundlag sammenlignet især med den svenske industri.

I enkelte brancher er der peget på, at lokaliseringen af industrien kan rejse særlige problemer. Bl. a. er der i læderindustrien, porcelæns- og fajanceindustrien, møbelindustrien og tekstil- og konfektionsindustrien en række virksomheder, som ligger i betydelig afstand fra hovedmarkederne på steder, hvor de er af væsentlig betydning for stedets økonomi. Hvis konkurrencen som følge af et fælles marked skulle føre til, at virksomhederne må indskrænkes, vil der ofte være stærkt begrænsede muligheder for anden beskæftigelse i det lokale område.

I nogle industrier har de norske sagkyndige givet udtryk for, at betænkelighederne vil være mindre, dersom det fælles marked kunne indføres på et senere tidspunkt eller efter en overgangstid (farve- og lakindustrien, møbelindustrien, produktionen af kvalitetsstål og landbrugsmaskiner).

DET NÆRMERE INDHOLD AF BEGREBET „ET FÆLLES NORDISK MARKED"

Med begrebet „fælles nordisk marked" tænkes på en ordning, ifølge hvilken varer fra Danmark, Norge og Sverige frit kan passere grænserne mellem de tre lande uden hindringer i form af told eller kvantitative restriktioner. Dette medfører øget konkurrence på det tidligere nationalt afgrænsede marked, men samtidig mulighed for øget arbejdsdeling og specialisering mellem landene. En anden vigtig virkning af det fælles marked er, at det rummer større muligheder for optagelse af ny produktion – eventuelt på grundlag af fælles investeringer – indenfor områder, hvor det nuværende hjemmemarked er alt for begrænset for produktion af konkurrencedygtigt

omfang. Etableringen af et fælles marked kan medføre en tendens til, at importen af varer fra udenforstående lande til lave priser erstattes af import fra nabolandene til høje priser. På grund af den store betydning, som de internationale økonomiske forbindelser har for de tre lande, er det vigtigt, at et fælles marked udformes på en sådan måde, at det ikke medfører skadelige konsekvenser for disse forbindelser. Udviklingen af de nordiske landes handel med udenforstående lande vil først og fremmest komme til at bero på højden af de toldsatser og omfanget af de kvantitative restriktioner, hvormed disse lande omgiver det fælles marked. På længere sigt behøver et sådant marked ikke at medføre, at Nordens handel med andre lande bliver mindre end ellers. Hensigten med et fælles nordisk marked er at forøge de deltagende landes produktionsevne gennem en effektivisering af deres næringsliv; den forøgelse af de nordiske landes nationalindkomst, som herigennem kan forventes, turde få en positiv indflydelse på handelen med udenforstående lande.

Når mulighederne for at indføre et fælles marked diskuteres, hænder det ofte, at debatten koncentreres omkring vanskelighederne på kort sigt; de gunstige forudsætninger og de mere langsigtede virkninger af det fælles marked kommer derimod i baggrunden. Udvalget fremhæver derfor bl. a., at den forskel, som nu findes mellem lønniveauerne for industriarbejdere i Danmark, Norge og Sverige ved de gældende vekselkurser, må anses for at være relativt lille i sammenligning med de uligheder i lønniveauer, som man kan konstatere for en række andre grupper af lande (Benelux). Denne relative overensstemmelse i lønniveauerne er af største betydning for en gensidig fri tilpasning af de tre landes økonomiske liv ved indførelsen af et fælles marked. Ligeledes understreges, at opretholdelse af fuld beskæftigelse er et af de vigtigste mål for den økonomiske politik i alle tre lande, og at denne ensartethed i den primære målsætning er en meget betydningsfuld grundvold for et fælles marked.

Under brancheundersøgelserne er der blevet fremhævet visse uligheder i de tre landes økonomiske situation og politik, som kan vanskeliggøre indførelsen af et fælles nordisk marked. Opmærksomheden har i denne forbindelse særligt været rettet mod visse økonomiske forhold i Norge, jfr. de norske industrisagkyndiges betænkeligheder. De norske medlemmer har givet følgende oplysninger om den økonomiske udvikling i Norge efter krigen.

„Norge havde ved krigens slutning generelt set en dårligere udgangsstilling end Danmark og Sverige som følge af de betydelige direkte krigsskader og opslidningen af realkapitalen. Den økonomiske politik i Norge under genrejsningen tog i første række sigte på at koncentrere investeringerne i næringslivet omkring søfarten og eksportindustrien. Da det var nødvendigt at begrænse det totale omfang af investeringer, fik en stor del af hjemmemarkedsindustrien kun adgang til at investere i begrænset udstrækning.

I de seneste år har forholdene bedret sig betydeligt hvad angår investe-

ringer i maskiner og andre produktionsmidler, men kun i mindre grad med hensyn til bygninger. Disse investeringer har imidlertid fundet sted på et betydeligt højere omkostningsniveau end under de første efterkrigsår. Samtidig er mulighederne for skattefri afskrivninger blevet begrænset, og selskabsbeskatningen er blevet skærpet.

Visse hjemmemarkedsindustrier har derfor kun i ringe omfang kunnet udnytte de første efterkrigsårs gunstige afsætningsforhold og lave omkostningsniveau til modernisering og hurtig afskrivning af de foretagne investeringer."

For at et fælles marked ikke skal medføre alvorlige forstyrrelser for den norske økonomi, f. eks. i form af beskæftigelses- og betalingsvanskeligheder, bør der ifølge udvalgets opfattelse skabes muligheder for nødvendige investeringer i den norske industri fra andre end norske ressourcer.

Angående de tre landes almindelige økonomiske politik under et fælles marked fremhæves, at denne ikke nødvendigvis bør være helt ens. På den anden side bliver det dog nødvendigt, at de tre lande udformer deres valuta- og handelspolitik, investerings- og beskæftigelsespolitik og dermed penge- og finanspolitik med henblik på et fælles marked, for at ikke konkurrenceforholdene mellem de tre landes industrier skal blive forskudt radikalt til ugunst for det ene eller det andet lands næringsliv.

TOLDBESKYTTELSE OG IMPORTRESTRIKTIONER OVER FOR IKKE-NORDISKE LANDE

Hvis de tre lande efter indførelsen af et fælles nordisk marked vil opretholde forskellige toldsatser og importrestriktioner overfor tredieland, bliver det nødvendigt at underkaste transitvarerne en særlig regulering. Dette forudsætter imidlertid, at man kan se, om varerne er produceret i de nordiske lande og indebærer, at man må finde metoder til identificering af varerne og give en klar definition af begrebet „fremstillet i Norden", d.v.s. man må afgøre, hvor stor en del af produktionsværdien der skal være tilført varerne i de nordiske lande, for at man kan give dem nordisk oprindelsesbetegnelse. Det må ikke glemmes, at allerede en i sine økonomiske virkninger ganske betydningsløs transitering kan få psykologiske eftervirkninger, som kan medføre betydelige gnidninger i samarbejdet mellem deltagerlandene.

Udvalget har drøftet dette transiteringsproblem med de sagkyndige og er nærmest kommet til det resultat, at et fælles nordisk marked ikke bør etableres som et frihandelsområde, men som en toldunion, hvor problemet ikke eksisterer. De økonomiske og politiske spørgsmål i forbindelse med en udjævning af toldsatserne over for ikke-nordiske lande er imidlertid ikke blevet diskuteret i sin helhed med de branchesagkyndige, blandt andet fordi disse spørgsmål også berører andre økonomiske interesser end industriens.

1954-RAPPORTENS KONKLUSION OG FORSLAG

Der er ikke i udvalget opnået enighed om de slutninger, der kan drages af dets undersøgelser og overvejelser.

De norske medlemmers overvejelser ligger stort set på linie med de norske industrisagkyndiges indstilling, der er gengivet foran, og konklusionen bliver derfor i det væsentlige negativ. De kan ikke uden videre gå ind for et nordisk toldpolitisk samarbejde.

De danske og svenske medlemmer er derimod af den opfattelse, at det fremlagte materiale berettiger til en positiv stillingtagen. I nogle tilfælde kan det fælles markeds vilkår dog først gennemføres i fuld udstrækning efter en vis periode – højst 10 år – med overgangsbestemmelser.

Tilpasningstiden bør karakteriseres ikke blot ved en gradvis afvikling af de indbyrdes handelshindringer mellem landene, men også ved gennemførelsen af særlige foranstaltninger for at lette de berørte branchers tilpasning til den ændrede markedssituation, f. eks. ved langfristede investeringslån til modernisering af virksomheder i de berørte brancher og kortfristede kreditter med det formål at udjævne temporære udsving i de indbyrdes betalinger. Det kan forventes, at langfristet kreditgivning i første række vil være nødvendig fra Sverige til Norge.

De danske og svenske medlemmer foreslår, at der i første række optages forhandlinger om indførelse af et fælles nordisk marked for følgende brancher som indledning til forhandlinger over en bred front:

Møbelindustrien, den tunge kemiske industri, farve- og lakindustrien, porcelænsindustrien, læder- og skotøjsindustrien, landbrugsmaskin- og værktøjsmaskinindustrien samt radioindustrien.

DE INTERNATIONALE AFTALER

Når man skal bedømme de ydre muligheder for at gennemføre et samarbejdsprogram, begrænset til de nordiske lande, må man tage hensyn til bl. a. GATT-aftalen, der foreskriver mestbegunstigelsesbehandling mellem de af aftalen omfattede lande. Som en accepteret undtagelse fra mestbegunstigelsesprincippet betragtes oprettelsen af toldunioner, frihandelsområder eller indgåelse af en sådan foreløbig overenskomst, som kan være nødvendig for dannelsen af en toldunion eller et frihandelsområde. GATT vil antagelig som hovedregel kræve frigørelse af 90–95 pct. af den indbyrdes nordiske handel. Dog kan denne regel fraviges med to trediedeles flertal, men et fælles nordisk marked, der omfatter mindre end 65–70 pct. af samhandelen, kan næppe påregne GATT's godkendelse.

NORDISK RÅDS STILLING TIL 1954-RAPPORTEN

På nordisk Råds 2'session i Oslo i august 1954 var det nordiske økonomiske samarbejde dagsordenens vigtigste punkt. Grundlaget for debatten var bl. a. den af det nordiske udvalg for økonomisk samarbejde afgivne 1954-rapport.

Rådet vedtog følgende henstilling til regeringerne:

at regeringerne søger at lægge vilkårene til rette for oprettelse af et fælles nordisk marked på så store områder som muligt, *at* regeringerne på grundlag af det materiale, som er fremlagt af det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde, klarlægger mulighederne for at anvende ens toldsatser og eventuelle restriktioner overfor ikke-nordiske lande og påbegynder et arbejde for at afvikle toldsatser og handelsrestriktioner ved de internordiske grænser i det omfang og i den takt, som anses for forenelig med de enkelte landes særlige forhold, *at* regeringerne optager forhandling om konkrete samarbejdsopgaver, som er af betydning for de nordiske landes produktivitet og levestandard, herunder samarbejde om teknisk-naturvidenskabelig, landbrugsvidenskabelig og anden forskning, om kraftspørgsmålet og andre foreliggende produktivitets- og investeringsopgaver, og *at* regeringerne giver ansvarlige organer til opgave at fremme og overvåge arbejdet i overensstemmelse med de foran angivne retningslinier.

Vedtagelsen var ikke enstemmig. *For* vedtagelsen stemte de danske, svenske og islandske medlemmer (med en enkelt islandsk undtagelse) samt endvidere repræsentanterne for det norske arbejderparti. *Imod* stemte ingen, men repræsentanterne for de norske oppositionspartier *undlod* at stemme; de ønskede principalt sagen udsat til rådets 3'session (januar-februar 1955).

DET NORDISKE MINISTERMØDE I HARPSUND (SVERIGE)

Nordisk Råds henstilling til regeringerne blev behandlet på et nordisk ministermøde i Harpsund (Sverige) den 30.–31. oktober 1954.

Man blev her enige om følgende retningslinier for det fortsatte økonomiske samarbejde mellem de nordiske lande:

I første række skal der foretages en kortlægning af de vareområder, hvor told og kvantitative restriktioner kun har mindre omfang, således at der må være særlig gode forudsætninger for hurtigt at gennemføre et fælles marked. Virkningen heraf vil selvsagt blive yderst begrænset.

For at få et overblik over den internordiske samhandel er nedenfor sammenstillet oplysninger om samhandelen i 1952, hvorunder følgende gruppedeling er benyttet:

1) Varer, der er liberaliseret i alle tre lande, og som i de tre lande har samme eller næsten samme toldsats, hvilket i praksis betyder ingen eller meget lav toldsats. 2) Varer, der har samme toldsats (det vil igen sige ingen eller

meget lav told), men som ikke er liberaliseret i alle tre lande. 3) Varer, der er liberaliseret i de tre lande, men som har forskellige toldsatser. 4) Varer, som hverken er liberaliseret i alle tre lande eller har ens toldsatser.

Der kan herefter gives følgende hovedtal for den internordiske samhandel (i 1952):

Mill. d. kr.	Danmark	pct.	Norge	pct.	Sverige	pct.	Ialt	pct.
Gruppe 1	205	24	37	3	227	29	469	18
„ 2	123	15	391	36	171	22	685	25
„ 3	249	30	242	23	98	13	589	22
„ 4	263	31	412	38	279	36	954	35
Ialt	840	100	1082	100	775	100	2697	100

Tabellen giver nærmest et for pessimistisk billede af mulighederne for at etablere nordisk markedsfællesskab. Således omfatter gruppe 2 varer, der i liberaliseringsmæssig henseende *formelt* behandles forskelligt i de tre lande, uanset at den reelle forskel mellem „liberaliseret" og „ikke-liberaliseret" ikke altid er synderlig stor. En flygtig gennemgang af det til grund for ovenstående oversigt liggende materiale synes da også at vise, at en forholdsvis hurtig etablering af nordisk markedsfællesskab for godt *40 pct.* af samhandelen ikke skulle støde på vanskeligheder af betydning. Til gengæld bliver dette markedsfællesskab ikke af særlig epokegørende betydning.

Herudover vedtoges på Harpsund-mødet at klarlægge, på hvilke andre områder gennemførelsen af et fælles marked må antages at ville medføre overvejende fordele for alle tre lande. (Den kemiske industri og medicinalindustrien, produktionen af jern og stål, de elektrometallurgiske og elektrotekniske industrier samt metalindustrien).

Endvidere vedtoges det at undersøge, om der findes produktionsområder, hvor det er fordelagtigt ved fælles nordisk indsats at igangsætte ny produktion eller samordne og udbygge eksisterende produktion.

Harpsund-mødet fremhævede også nødvendigheden af at klarlægge de forudsætninger, hvorunder et fælles nordisk marked vil kunne forenes med bestræbelserne på at udvide handelen med lande uden for Norden og med forpligtelser som følge af medlemsskabet i GATT og andre internationale organisationer.

Også de forhold, som påvirker den relative konkurrenceevne mellem de tre landes industrier skal undersøges. Herved tænkes navnlig på forhold som subventioner, løn- og skatteforhold, afskrivningsregler m. v.

Endelig besluttedes det at lade udarbejde udkast til en fælles nordisk toldlovgivning.

FREMTIDEN

Det må være berettiget at stille det spørgsmål, hvor langt detailundersøgelser af mulighederne for og konsekvenserne af at skabe et frit fælles nordisk marked fører frem, og det vil ikke være rigtigt at tro, at man kan anlaysere sig ind i et sådant marked. Det var i hvert fald ikke den fremgangsmåde, der blev benyttet, da Belgiens, Hollands og Luxembourgs eksilregeringer i London under den anden verdenskrig besluttede at skabe Benelux.

Det havde været ønskeligt, om de politiske instanser, efter at det fælles nordiske udvalg havde fremlagt resultatet af sine detailundersøgelser for regeringerne, mere utvetydigt havde taget stilling til spørgsmålet om, hvor vidt det nordiske marked (enten som en dansk-norsk-svensk eller – mere realistisk – som en dansk-svensk foreteelse) skal virkeliggøres. Det undersøgelsesapparat, som nu er etableret, udskyder afgørelsen og fjerner den fra de ansvarlige politikere

Det fælles nordiske marked kan end ikke skimtes.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

I det sidste årstid har den økonomiske udvikling verden over været præget af *jævn aktivitetsfremgang* parret med en bemærkelsesværdig stabilitet i prisernes almindelige leje. For de vesteuropæiske landes vedkommende repræsenterer denne opgang i aktiviteten en fortsættelse af den linie, der har domineret udviklingen i de foregående 2–3 år, medens der i U.S.A. og Canada er tale om et fornyet fremskridt oven på det økonomiske tilbageslag, som fandt sted i 1953–54.

Stigningen i aktiviteten viser sig dels i tallene for industriproduktion, byggeri og andre produktionsområder, dels i forbrugs- og omsætningsudviklingen. Endvidere bærer også *fremgangen i verdenshandelen* vidnesbyrd om en fortsat forøgelse af aktiviteten. Nedenstående tabel viser tydeligt, at der fra 1952 til 1954 er foregået en stadig udvidelse af verdenshandelen, en udvikling, der efter de foreliggende ufuldstændige oplysninger synes at have vedvaret i den hidtil forløbne del af 1955 (idet der ses bort fra den sæsonmæssige tilbagegang i vintermånederne).

Som det ses, har *Vesteuropa* i løbet af disse år opnået en *langt større fremgang i sin eksport* end de fleste andre områder (bortset fra sterlinglandene i det mellemste østen, hvis eksport præges af en meget voldsom stigning i olieproduktionen). Dette hænger antagelig sammen med, at Vesteuropa, hvad evnen til at konkurrere på de internationale markeder angår, igen har indvundet noget af det terræn, som i årene under og umiddelbart efter krigen gik tabt til U.S.A. og Canada. Samtidig bidrager dette forhold til at forklare, at det økonomiske tilbageslag i Nordamerika – på trods af al frygt for det modsatte – ikke i nævneværdig grad hæmmede ekspansionen i Vesteuropa.

I den årlige rapport for 1954–55 fra Den internationale Bank i Basel peges der på en række faktorer af større og mindre betydning, som ligeledes har været medvirkende til at *hindre den amerikanskt konjunkturpause i at få alvorligere følger i Europa* i modsætning til, hvad der var tilfældet under tilbageslaget i 1948–49. Det fremhæves således, at der trods den betydelige investeringsaktivitet i efterkrigsårene stadig fandtes rige muligheder for nye in-

Verdenshandelens udvikling.
Indeks for eksportmængder. 1950 = 100.

	Verden[1]	U.S.A. og Canada	Latinamerika	Vesteuropa excl. England	Sterlingområdet					Andre lande i Mellemøsten	Andre lande i Asien
					I alt	England, Irland, Island	Selvst. lande i Mellemøsten[2]	Selvst. lande i Øvrige Asien[3]	Selvst. lande i Resten af Sterl. omr.[4]		
1951	112	124	100	119	103	102	135	105	99	97	108
1952	110	128	93	115	102	96	180	103	102	78	109
1953 1. kvt.	112	127	97	116	105	96	197	113	106	90	102
„ 2. „	118	143	104	123	105	97	207	103	105	81	111
„ 3. „	114	130	106	124	102	100	208	103	93	78	117
„ 4. „	125	131	105	147	112	108	214	108	108	87	124
1954 1. kvt.	118	114	106	135	111	104	207	110	110	89	115
„ 2. „	125	143	105	141	109	105	211	99	107	82	125
„ 3. „	120	124	101	143	107	105	225	106	97	71	134
„ 4. „	134	133	..	166	..	107	..	..	..	..	..
1955 1. kvt.	..	(125)	..	(150)	..	(116)	..	..	..	..	..
April						(114)					

[1] Exl. USSR, Kina og Østeuropa. [2] Iraq, Jordan, Kuwait, Bahrein m. fl. [3] Indien, Pakistan, Ceylon, Burma. [4] Australien, N. Zealand, Sydafrika, Malaya m. fl.
Kilde: „Monthly Bulletin of Statistics", May 1955. Tallene for 1. kvt. 1955 tilføjet på basis af foreløbige beregninger.

vesteringer til imødekommelse af den voksende befolknings behov samt med henblik på ibrugtagning af nye opfindelser og produktionsmetoder, hvorfor der ikke var større vanskeligheder ved at opretholde en høj effektiv efterspørgsel. Dette er dog ikke tilstrækkeligt til at sikre, at en ekspansion kan holdes i gang; Vesteuropas største problem i den foregående periode havde været at hindre ekspansionen i at give sig udslag i inflationstendenser og betalingsbalancevanskeligheder – særlig i forhold til dollarområdet – som følge af forsyningsmulighederne ikke kunne holde trit med efterspørgselen. Men netop på dette punkt er der sket en bedring i de sidste år; større produktion i forbindelse med den omstændighed, at en række af de mest påtrængende opsatte behov fra krigsårene efterhånden var blevet dækket, har mindsket presset på forsyningerne og gjort det lettere at holde priserne i skak. Inflationstendensernes neddæmpning har atter gjort opsparing i pengeform mere tillokkende, hvilket på sin side yderligere bidrager til at holde igen på det løbende forbrug, således at der skabes plads for en øget investering. Af denne årsag lettes også efterspørgselen efter udenlandske varer og tjenester med den følge, at betalingsbalanceproblemerne bliver mindre; dette forhold skabte forudsætningen for en udvidet liberalisering af handelen mellem de vesteuro-

pæiske lande indbyrdes (samt til dels med de tilknyttede oversøiske områder, særlig sterlinglandene). Af vigtighed var det også, at Vesteuropas afhængighed af import fra U.S.A. gradvis var blevet mindre, ikke blot på grund af større hjemlig produktion, men også fordi de oversøiske lande uden for dollarområdet efterhånden havde kunnet øge deres produktion. Samtidig er nedgangen i Vesteuropas almindelige eksport til U.S.A. blevet mere end opvejet af større amerikanske indkøb af militært udstyr hos vesteuropæiske producenter, og Vesteuropas underskud på vare- og tjenestebalancen over for U.S.A. blev derfor nedbragt med godt en halv milld. $ fra 1953 til 1954. Skønt de direkte militære hjælpeydelser fra U.S.A. i 1954 var væsentlig mindre end året før, var det dog fortsat muligt for Vesteuropa som helhed at øge sine guld- og dollarreserver, omend i et nedsat tempo; også i 1. kvt. 1955 er reserverne fortsat vokset. Valutariske vanskeligheder har derfor i almindelighed ikke virket hæmmende på den vesteuropæiske opgangskonjunktion.

Som nævnt har *prisudviklingen* i de sidste år været præget af en bemærkelsesværdig *stabilitet*. Efter at prisstigningerne i Koreakrigens kølvand havde kulmineret i foråret 1951, indtrådte der et fald, som i løbet af halvandet år bragte råvareprisniveauet ned på samme højde som omkring midten af 1950, og fra midten af 1952 til nu har svingningerne været meget begrænsede. Selv det mest følsomme af de tre indekstal – Moody's – har bevæget sig inden for et spillerum af ca. 10 %. Dette er ikke ensbetydende med, at de enkelte råvarepriser har udvist en tilsvarende stabilitet. Svingningerne i efterspørgsels- og udbudsforholdene på *de enkelte varemarkeder* har fremkaldt endog ret betydelige variationer i de tilsvarende priser.

Særlig kraftige udsving finder man inden for varegruppen kaffe, the og kakao, hvis priser rundt regnet fordobledes fra begyndelsen af 1953 til hen på eftersommeren 1954, formodentlig først og fremmest på grund af stigende efterspørgsel ikke mindst i U.S.A. På dette tidspunkt brød markedet imidlertid sammen (for the dog først ved årsskiftet), muligvis fordi de voldsomme prisstigninger indtraf samtidig med at det økonomiske tilbagetog i U.S.A. gav sig til kende i form af stagnerende disponible indtægter. Siden er priserne på dette område faldet stærkt, og det meste af stigningen siden 1953 er gået tabt. Metaller, særlig kobber, bly og zink, samt gummi har opnået kraftige stigninger i 1954 og begyndelsen af 1955 efter ret voldsomme fald i det foregående år. Forklaringen på disse udsving er antagelig for en del, at man i slutningen af 1953 foruddiskonterede en almindelig verdensdepression af større omfang som følge af de begyndende udgangstegn i U.S.A. Da denne ikke blev til virkelighed, men opgangen i Vesteuropa fortsatte uantastet, revideredes anskuelserne, og priserne steg pånyt. Efter at der atter har vist sig ekspansionstendenser i U.S.A., har de prishævende kræfter på disse områder blevet yderligere styrket.

Som nævnt har disse og andre bevægelser imidlertid stort set opvejet hin-

anden, således at resultatet er blevet et særdeles stabilt totalniveau. Heller ikke de enkelte landes engrosprisniveauer, hvori forarbejdede varer i højere grad indgår, har udvist større variation i de sidste år.

UDVIKLINGEN I U.S.A.

Skønt U.S.A.s betydning for udviklingen i verdensøkonomien i almindelighed, som det fremgår af det foregående, synes at være blevet noget svækket i de senere år, er U.S.A.s andel af den samlede verdensproduktion dog så stor, at det under alle omstændigheder er naturligt at underkaste den økonomiske aktivitet i U.S.A. regelmæssig analyse.

Fra 2. kvartal 1953, da det hidtidige maksimum nåedes, til 3. kvartal 1954 faldt U.S.A.s bruttonationalprodukt med 4 % til 355.5 milld. $ (årsrate). Men i løbet af den følgende tid steg nationalproduktet pånyt, og i 1. kvartal i år var det kommet op på samme niveau, som før nedgangen satte ind. De vigtigste forskydninger inden for de forskellige anvendelsesområder fremgår af nedenstående tabel.

U.S.A.s bruttonationalprodukt fordelt efter anvendelse.

	Milld. $ i løbende priser sæsonudjævnet, årsrate			Ændring i pct. pro anno	
	2.kvartal 1953	3.kvartal 1954	1.kvartal 1955	fra 2. kvt. 1953 til 3. kvt. 1954	fra 3. kvt. 1954 til 1. kvt. 1955
Privat forbrug af varige goder	30.3	28.0	33.4	÷ 3.6	+ 29.7
„ „ „ ikke-varige goder	119.6	121.1	122.1	+ 1.0	+ 1.7
„ „ „ tjenesteydelser ...	80.9	84.8	86.5	+ 3.9	+ 4.2
Privat investering i boliger	12.2	14.0	15.9	+ 14.3	+ 13.6
Privat investering i anden bygge- og anlægsvirksomhed	13.7	14.2	14.9	+ 2.9	+ 10.2
Privat investering i maskiner, inventar o. l.	24.6	21.8	21.1	÷ 9.1	÷ 5.7
Offentlige udgifter til forsvarsformål	54.3	42.1	40.7	÷ 18.0	÷ 5.2
Offentlige udgifter til civile formål	32.3	33.6	34.1	+ 3.2	+ 3.1
Samlet indenlandsk afsætning til „endelig anvendelse“	367.9	360.4	368.6	÷ 1.6	+ 4.5
Ændring i lagre	5.4	÷4.8	1.3	÷151.1	+225.9
Udenlandsk nettoinvestering[1]	÷3.3	÷0.2	0.0	.	.
Bruttonationalprodukt i alt	369.9	355.5	370.0	÷ 3.1	+ 7.9

[1] Excl. offentlige låne- og gaveydelser til udlandet. Beregning af procentvise ændringer for denne post er ikke foretaget, fordi den udenlandske nettoinvestering var negativ i udgangssituationen.

Det ses klart af denne oversigt, at nedgangen i forsvarsudgifterne både absolut og relativt var den vigtigste af de kræfter, der fremkaldte tilbageslaget i 1953–54. Det er ikke utænkeligt, at de private investeringer i maskiner m. v. ville være blevet opretholdt, hvis ikke efterspørgselen efter militært materiel var faldet så radikalt, ligesom det må anses for sandsynligt, at forbruget af varige goder heller ikke var gået ned, dersom ikke fremgangen i privates disponible indtægter var blevet svækket som følge af faldende forsvarsudgifter. I hvert fald synes det givet, at den omlægning, der fandt sted med hensyn til lagerpolitikken var en direkte følge af forsvarsudgifternes nedgang; i 2. kvt. 1953 øgedes lagrene i et tempo svarende til 5–6 milld. $ pr. år; men da afsætningen begyndte at svigte, solgte erhvervslivet ud af sine lagre og producerede tilsvarende mindre, således at det samlede nationalprodukte faldt stærkere end afsætningen.

Når tilbageslaget ikke udviklede sig til en egentlig depression, synes den umiddelbare årsag at være, at de privates udgifter ikke reduceredes i takt med nationalproduktets nedgang. Både forbruget af ikke-varige goder og tjenesteydelser og boligbyggeriet steg tværtimod. Dels faldt de personlige indkomster ikke så stærkt som nationalproduktet, bl. a. fordi dividender og andre udtræk fra private foretagender forblev nogenlunde uændrede, medens selskabsopsparingen reduceredes. Dels nedsattes de personlige skatter, og endelig faldt den personlige opsparing.

Da lagrene efterhånden var blevet stærkt nedbragt, medens faldet i indkøbet af militært materiel afsvækkes, og forbrugsefterspørgselen opretholdtes og endog totalt set øgedes, var der ikke længere grund til vedblivende at tære på lagerbeholdningerne. Produktionen steg atter til et niveau, der svarede til den løbende afsætning, indtægterne hos private øgedes, og forbrugerne tog kraftig revanche for deres hidtidige tilbageholdenhed med hensyn til køb af varige goder; navnlig har bilindustrien oplevet en stærk tilvækst i afsætningen. Dette i forbindelse med en yderligere intensivering af boligbyggeriet satte i løbet af et halvt år den samlede produktion op til samme højde som før omslaget, og ifølge foreløbige oplysninger anslås det, at bruttonationalproduktet i 2. kvartal i år er steget med yderligere 5 milld. $ (årsrate) til 375 milld. $.

Nedenstående diagrammer over industriproduktionens og detailomsætningens udvikling tjener til at belyse de igangværende opgangstendenser. Som man ser, har detailhandelens afsætning og produktion af ikke-varige goder passeret det tidligere toppunkt, medens fremstillingen af varige industriprodukter endnu mangler et par procent i at nå dette niveau. Den foran omtalte stærkere variation i forbruget af varige goder afspejler sig tydeligt i produktionens kraftigere bevægelser.

Udsigterne for den resterende del af året og begyndelsen af 1956 bedømmes i almindelighed særdeles optimistisk. På enkelte punkter regner man dog med muligheden for et tilbagefald. Det drejer sig navnlig om automobilindu-

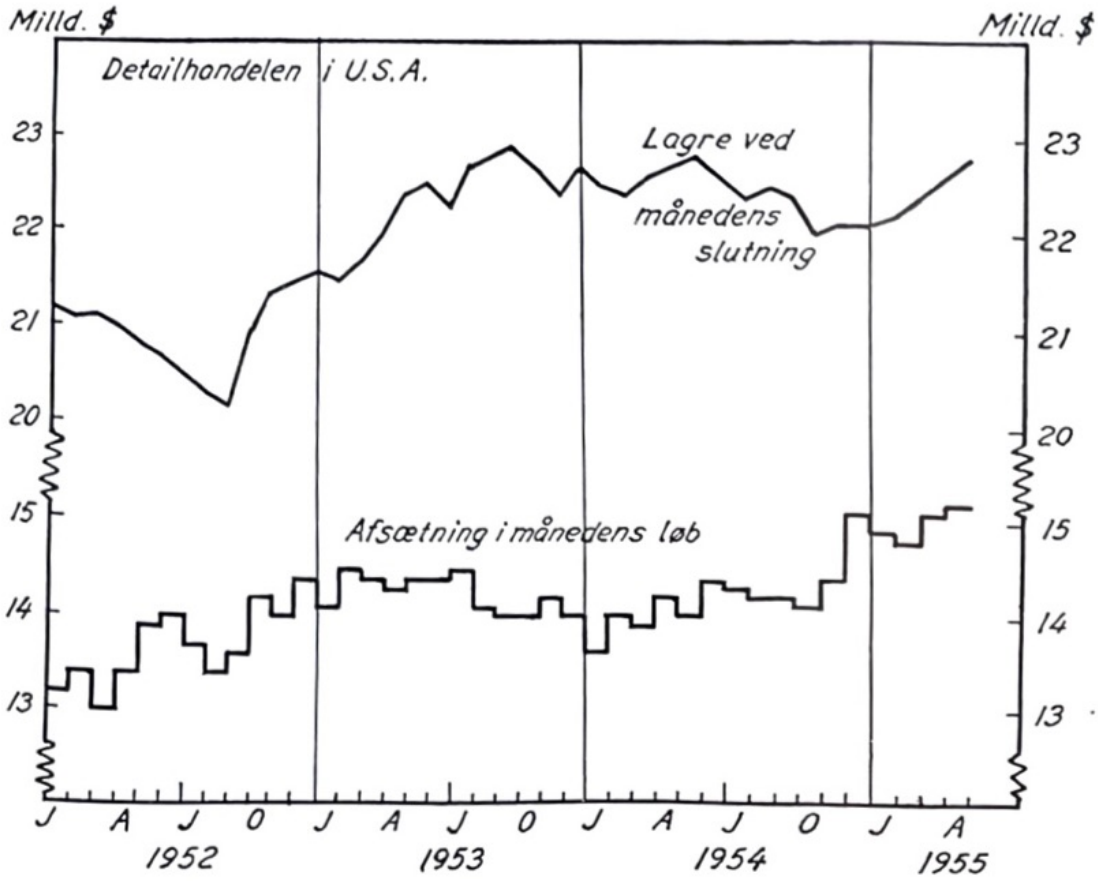
Milld. $
Milld. $
Detailhandelen i U.S.A.
Lagre ved månedens slutning
Afsætning i månedens løb
23
22
21
20
15
14
13
J A J O J A J O J A J O J A
1952
1953
1954
1955

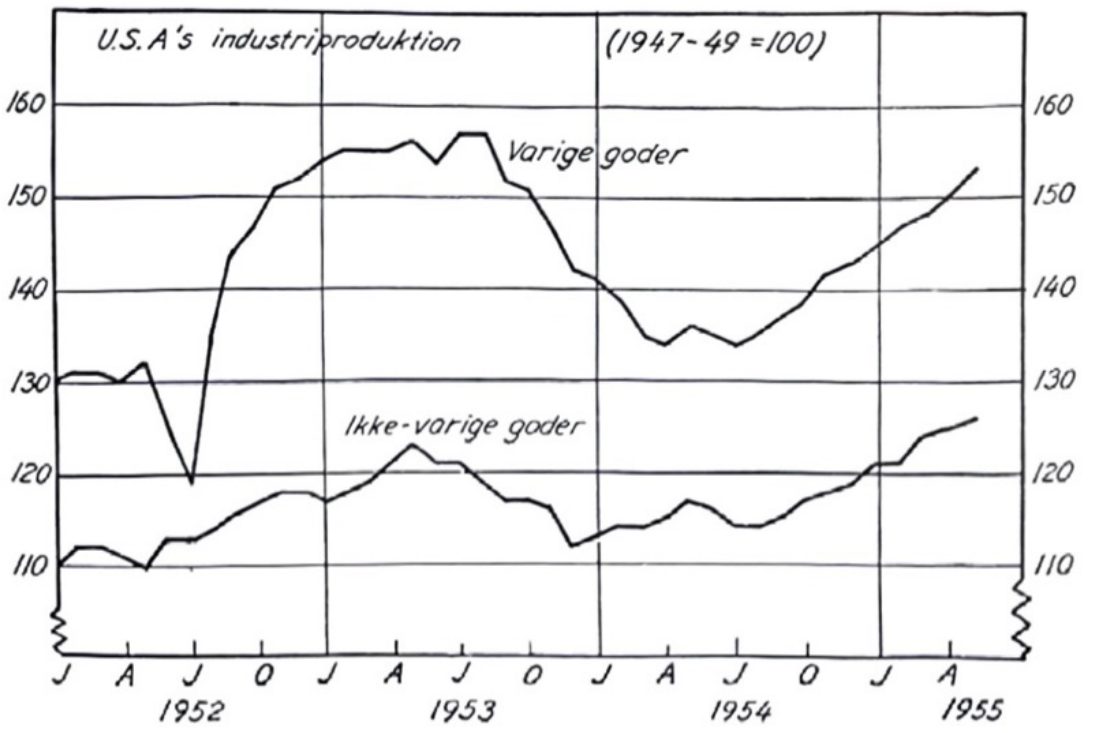
U.S.A's industriproduktion (1947-49 =100)
Varige goder
Ikke-varige goder
160
150
140
130
120
110
J A J O J A J O J A J O J A
1952
1953
1954
1955

strien og boligbyggeriet, der begge har været blandt de stærkeste aktivitetsfremmende faktorer i det sidste halve år. I de første 5 måneder af 1955 lå *automobilproduktionen* ca. 40 % højere end i det tilsvarende tidsrum i fjor; men dette niveau kan næppe opretholdes; det vil i hvert fald kræve, at produktionsrekorden fra 1950 overskrides ganske betydeligt, og det turde være tvivlsomt, om der er tilstrækkelige afsætningsmuligheder hertil. Foreløbig regnes der med, at produktionen i 3. kvartal vil blive ca. 20 % lavere end i 2. kvartal; men dette er væsentligst et sæsonmæssigt fænomen, der står i forbindelse med den årlige ændring af modellerne. *Boligbyggeriet* ligger på samme høje niveau som i 1950, da der påbegyndtes lige ved 1.4 mill. lejligheder; det sæsonudjævnede gennemsnit for de sidste 6 måneder svarer til 1.365.000 lejligheder pr. år; men tendensen har været faldende siden årsskiftet, og man må derfor regne med, at der i løbet af nogen tid kan indtræde en vis dæmpning af aktiviteten på dette område.

BEDØMMELSEN AF FREMTIDSUDSIGTERNE

ARBEJDSMARKEDET

Den foran beskrevne produktionsudvikling genfindes naturligvis i store træk i beskæftigelsen. Maksimum for denne nåedes i sommeren 1953, hvorefter der indtrådte et fald, som vedvarede til først på efteråret 1954. Siden er der atter sket en forøgelse af antallet af beskæftigede; men der manglede dog endnu i maj 1955 godt 300.000 i, at det tidligere maksimum var nået. Som man ser af den følgende tabel, er der imidlertid flere erhvervsgrupper, som nu har flere beskæftigede end i 1953; dette gælder således inden for bygge- og anlægsvirksomhed og i service-fagene, hvilket stemmer godt med, at der på disse to områder har været en stærk stigning i produktionen. Derimod er beskæftigelsen ved produktion af varige industrigoder endnu ca. 6 % lavere end i 1953, ligesom heller ikke beskæftigelsen inden for den øvrige industri og ikke mindst i transporterhvervene har nået de tidligere højder. Også den ugentlige arbejdstid i industrien er kortere end før produktionsnedgangen satte ind. Når produktion ikke desto mindre allerede nu er kommet op på niveau med 1953, må det skyldes produktivitetsforøgelse.

En vigtig nydannelse på arbejdsmarkedet er de overenskomster der i juni måned – med en uges mellemrum – blev truffet mellem automobilarbejdernes fagforening på den ene side og de to største automobilproducenter, Ford og General Motors, på den anden. De to foretagender, der netop i øjeblikket ligger i heftig konkurrence om markedet, og som derfor begge var ivrige for at undgå strejke, gik ved disse overenskomster ind på fagforeningens krav om *garanteret årsløn* (foruden på at forhøje den løbende timeløn og bidragene til pensions- og

Arbejdsmarkedet i U.S.A.

Antal beskæftigede uden for landbruget[1] (i 1000)	Marts 1953	Juli 1953	Sept. 1954	Maj 1955	Ændring Juli 1953 – sept. 1954	Ændring Sept. 1954 – maj 1955
I alt	49.148	49.511	48.020	49.184	÷ 1.491	+ 1.164
Ved prod. af varige goder	10.068	10.150	8.881	9.517	÷ 1.269	+ 636
„ „ „ ikke-varige goder	7.100	7.153	6.858	7.014	÷ 295	+ 156
„ minedrift	854	816	740	747	÷ 76	+ 7
„ bygge- og anlægsvirksomhed	2.529	2.511	2.521	2.537	+ 10	+ 16
„ transport og off. forsyningsvirksomhed	4.272	4.293	4.007	3.990	÷ 286	÷ 17
„ handel	10.390	10.524	10.447	10.640	÷ 77	+ 193
„ pengeinstitutter o. l.	1.993	2.044	2.141	2.172	+ 97	+ 31
„ service-fag	5.305	5.333	5.634	5.675	+ 301	+ 41
I offentlig administration	6.637	6.687	6.791	6.892	+ 104	+ 101

Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid (i timer)					Ændring Marts 1953 – sept. 1954	Ændring Sept. 1954 – maj 1955
Ved prod. af varige goder	41.9	40.8	40.1	41.7	÷ 1.8	+ 1.6
„ „ „ ikke-varige goder	40.0	39.6	39.3	39.4	÷ 0.7	+ 0.1
„ byggeri	36.8	37.1	36.0	36.0 (marts)	÷ 0.8	–
I detailhandel	39.2	40.5	39.1	38.8 („)	÷ 0.1	÷ 0.3
„ hotelvirksomhed	42.1	42.2	41.9	41.7 („)	÷ 0.2	÷ 0.2

Gennemsnitlige timeløn (i cents)				
Ved prod. af varige goder	185	188	193	199
„ „ „ ikke-varige goder	159	161	166	170
„ byggeri	244	247	262	263 (marts)
I detailhandel	137	141	146	148 („)
„ hotelvirksomhed[2]	89	91	97	97 („)

[1] Sæsonudjævnede tal. [2] Excl. kost, logi og drikkepenge.

forsikringsordninger). Princippet i den garanterede årsløn er i korthed, at firmaerne forpligter sig til at udbetale afskedigede arbejdere indtil 65 % af deres normale ugeløn i de første 4 uger og indtil 60 % i de følgende 22 uger. Firmaets forpligtelse reduceres dog med det beløb, som arbejderen kan få udbetalt i understøttelse fra det offentlige, ligesom der er en maksimumgrænse for det samlede beløb, som firmaet kan komme til at udbetale inden for en periode; de pågældende understøttelser skal udredes af et fond, der tilvejebringes ved, at firmaet henlægger 5 cents pr. arbejdstime, indtil der er opsamlet et nærmere bestemt beløb. Man regner med, at de forpligtelser, som de to firmaer har påtaget sig, indebærer en forhøjelse af arbejdsomkostningerne med omkring 10 %.

Det kan siges at være noget overdrevent at betegne disse ordninger som „garanteret årsløn". Dels er det ikke den fulde løn, der garanteres, dels dækker

garantien kun et halvt år. I realiteten er der snarest tale om en art privat arbejdsløshedsforsikring, omend med ret høje ydelser. Da arbejdsløshedsunderstøttelserne, der er organiseret af enkeltstaterne – ikke af unionen, mange steder er meget ringe, er det dog et væsentligt socialt fremskridt, der er opnået.

Set i et videre perspektiv kan de nye ordninger få vidtrækkende konsekvenser. Man kan sikkert gå ud fra, at automobilarbejderne vil stille lignende krav til de øvrige bilfabrikanter, og – hvad der er vigtigere – at andre store fagforeninger vil søge at gennemtrumfe ordninger af samme principielle indhold. I det omfang „garanteret årsløn" bliver almindeligt udbredt, vil det virke som en bremse på eventuelle fremtidige depressionstendenser. Dels vil arbejderne ikke i den første tid efter en eventuel afskedigelse have nødig at indskrænke dres forbrug så stærkt, som tilfældet ellers ville have været, dels og måske mere betydningsfuldt vil arbejdsgiverne ikke spare så meget ved en produktionsindskrænkning, hvorfor de muligvis vil undlade at skride til sådanne foranstaltninger eller i hvert fald nøjes med mindre produktionsindskrænkninger. (For så vidt dette bliver tilfældet, må ordningen set fra et konjunkturstabiliseringssynspunkt siges at være væsentlig bedre end fx. den danske arbejdsløshedsforsikring, hvor arbejdsgivernes – ret beskedne – bidrag tværtimod er sat i forhold til antallet af beskæftigede). Der kan dog være grund til at fremhæve, at den omstændighed, at arbejdsgivernes understøttelse skal udredes af et forud opsamlet fond, der er båndlagt til dette bestemte formål, kan medføre en svækkelse af den her omtalte virkning. Man forstår nok, at arbejderne af sikkerhedsgrunde ønsker, at der på forhånd skal tilvejebringes et sådant fond; men dette krav synes at måtte formindske ordningens konjunkturstabiliserende betydning.

En anden virkning af en almindelig gennemførelse af arrangementer af den omhandlede art kan – hævder man – blive, at mindre foretagender får vanskeligere ved at klare sig i konkurrencen med de store, fordi de ikke kan få råd til at opsamle de store fonds. Denne betragtning synes dog ikke at kunne holde stik. Det må være ret ligegyldigt, om fagforeningerne gennemtvinger højere lønninger eller henlæggelser til arbejdsløshedsfonds; arbejdsomkostningerne stiger lige meget i begge tilfælde.

Endelig kan det tænkes, at der kan blive tale om en revision af arbejdsløshedslovgivningen. Der rejser sig en række administrative spørgsmål med hensyn til indpasningen af de nye arrangementer i de eksisterende arbejdsløshedsordninger, bl. a. fordi mange af disse bestemmer, at en arbejder helt eller delvis mister retten til offentlig understøttelse, hvis han får understøttelse fra sin tidligere arbejdsgiver. Dette er ensbetydende med, at arbejdsgiverne kommer til at overtage hidtidige offentlige forpligtelser, og det er derfor meget vel tænkeligt, at arbejdsgiverne – og der med de ofte ret konservative majoriteter i enkeltstaternes lovgivende forsamlinger – fremtidig vil se med mildere øjne på en mere dækkende skattefinansieret arbejdsløshedsunderstøttelse.

Amerikanske konjunkturtal.

	Priser			Industri-produktion[1]	Bygge- og anlægsvirksomhed[2]		Arbejdsmarked			Detail-omsætning[3]	Udenrigshandel[6]		Aktiekurser[7]	Personlige indkomster[8]	Bruttonationalprodukt[8]
	Engrospriser		Leveomkostninger		Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[3]	Arbejdsløshed	Arbejdsløn[4]		Import	Eksport			
	Samlet indeks	Landbr.-produkt.													
	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	Mill.	Mill.	Cents	Mld. $	Mill. $	Mill. $	1935-39 = 100	Mld. $	Mld. $
1938	51	38	60	48	35	27	28.9	10.4	63	3.5	163	258	88	68	85
1946	79	83	81	90	82	87	41.4	2.3	109	8.5	412	812	140	178	211
1950	103	98	103	112	159	185	44.7	3.1	147	12.0	738	856	146	226	287
1951	115	113	111	120	171	170	47.2	1.9	159	13.2	914	1253	177	254	330
1952	112	107	114	124	183	181	48.0	1.7	167	13.7	893	1266	188	268	346
1953	110	97	114	134	192	177	49 1	1.5	177	14.2	906	1315	193	286	365
1954	110	96	115	125	216	232	48.3	3.2[9]	181	14.2	850	1256	229	286	357
1. kvt. 1954	111	98	115	124	194	197	48.0	3.5[9]	180	13.8	833	1132	200	285	356
2. kvt. —	111	97	115	124	199	219	48.1	3.4[9]	181	14.2	911	1433	218	286	356
3. kvt. —	110	95	115	123	218	243	48.2	3.2[9]	180	14.2	808	1186	235	286	356
4. kvt. —	110	92	114	128	252	268	49.0	2.8[9]	182	14.5	848	1274	253	289	362
1. kvt. 1955	110	93	114	133	261	292	48.9	3.3[9]	185	14.9	913	1247	275	293	370
April —	110	94	114	136	253	286	48.6	3.0[9]	186	15.2	857	1262	286	296	
Maj —	110	91	114	138			48.9	2.5[9]	187	15.1			285		
Juni —															

Kilde: „Survey of Current Business", udg. af U.S. Department of Commerce.
Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder.
[1] Sæsonudjævnet. [2] Værdien af byggekontrakter; sæsonudjævnet. [3] Antal beskæftigede („employees") uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. [4] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [5] Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1951. [6] Generalhandel. [7] Standard and Poor's Corp. omfatter 480 industri-, jernbane- og „public utility" selskaber. [8] Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis. [9] Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1954.

BETALINGSBALANCEN

De sidste 2 års udvikling på U.S.A.s betalingsbalance fremgår af nedenstående oversigt.

Som det vil ses er der gennem alle ni kvartaler – der omfatter både det økonomiske tilbageslag og de tilgrænsende opgangsperioder – foregået en stadig forøgelse af udlandets tilgodehavender i U.S.A. og af dets guldbeholdninger; omend i aftagende tempo. På importsiden ser man tydeligt tegnene på den stagnerende økonomiske aktivitet i 1953–54 i form af lavere tal end året før. I 1. kvartal 1955 er der imidlertid sket en ny stigning. Den øgede eksport

U.S.A.s betalingsbalance 1953–55.
(Mill. $).

	1953				1954				1955
	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	4. kvt.	1. kvt.	2 kvt.	3. kvt.	4. kvt.	1. kvt.
Eksport af varer og tjenester[1]	4086	4353	4084	4441	3954	4686	4148	4976	4646
Vareimport	÷2797	÷2882	÷2679	÷2596	÷2518	÷2754	÷2457	÷2575	÷2759
Transportudgifter	÷ 244	÷ 287	÷ 290	÷ 238	÷ 223	÷ 272	÷ 268	÷ 238	÷ 239
Rejseudgifter	÷ 140	÷ 238	÷ 362	÷ 155	÷ 147	÷ 260	÷ 383	÷ 168	÷ 156
Militære udgifter i udlandet	÷ 565	÷ 605	÷ 659	÷ 683	÷ 622	÷ 685	÷ 637	÷ 651	÷ 643
Andre udgifter	÷ 256	÷ 250	÷ 261	÷ 280	÷ 240	÷ 249	÷ 263	÷ 262	÷ 280
Import af varer og tjenester i alt	÷4002	÷4262	÷4251	÷3952	÷3750	÷4220	÷4008	÷3894	÷4077
Saldo på vare- og tjenestebalancen[1]	84	91	÷ 167	489	204	466	140	1082	569
Gaveydelser til udlandet[2]	÷ 638	÷ 684	÷ 536	÷ 591	÷ 541	÷ 492	÷ 516	÷ 609	÷ 739
Saldo på løbende poster	÷ 554	÷ 593	÷ 703	÷ 102	÷ 337	÷ 26	÷ 376	473	÷ 170
Amerikanske investeringer i udlandet m. v. (netto)[3]	÷ 181	23	÷ 189	÷ 240	÷ 187	÷ 399	÷ 302	÷ 640	÷ 20
Saldo på ovennævnte poster	÷ 735	÷ 570	÷ 892	÷ 342	÷ 524	÷ 425	÷ 678	÷ 167	÷ 190
Modsvares af									
Opbygning af udenlandske tilgodehavender i U.S.A.	114	300	450	241	443	253	439	324	102
Guldeksport	603	128	301	129	56	8	164	70	30
I alt	717	428	751	370	499	261	603	394	132
Fejl og udeladelser	18	142	141	÷ 28	25	164	75	÷ 227	58

Kilde: „Survey of Current Business", June 1955.

÷ angiver valutaudgift for U.S.A.; gaveydelser er således positive, selv om de er forsynet med negativt fortegn.

[1] Excl. militære leverancer finansieret ved amerikanske gaver.

[2] Excl. gaver, der tjener til finansiering af militære forsyninger (jvf. note 1).

[3] Når denne post undertiden kan udvise en valutaindtægt, beror det på, at tilbagebetalinger af udenlandsk gæld til U.S.A. og tilbagekøb af udenlandske værdipapirer fradrages her.

– der antagelig hænger sammen med den fortsatte konjunkturopgang i andre lande, herunder særlig Vesteuropa – har medvirket til en stærk stigning i overskuddet på vare- og tjenestebalancen, og da de ikke-militære gaveydelser har holdt sig ret uforandrede fra kvartal til kvartal er underskuddet på de løbende poster tilsvarende formindsket. Denne udvikling blev dog i slutningen af 1954 i nogen grad modvirket af større private investeringer i udlandet, for en stor del af kortfristet karakter. I 1955 vendte denne strøm imidlertid pånyt som følge af de stigende rentesatser i U.S.A., der atter afspejlede den voksende økonomiske aktivitet i landet. I det hele taget bør det bemærkes, at tilgang af dollars i form af kortfristede kapitaleksport er af forholdsvis begrænset værdi for andre landes internationale likviditet.

UDVIKLINGEN I VESTEUROPA

ENGLAND

Endnu i april fortsatte den engelske *industriproduktion* den fremgang, som tog sin begyndelse omkring midten af 1952. Tempoet i fremskridtet synes dog i løbet af det sidste halve år at være blevet en del svækket, og de foreløbige tal for maj måned viser en betydelig ringere stigning i forhold til april, end man normalt skulle vente efter sæsonen. De sidste års produktionsforøgelse skyldes, som det fremgår af følgende oversigt både større beskæftigelse og højere produktivitet, og sidstnævnte faktor synes at have haft langt den overvejende betydning. Fra 1953 til 1954 steg den arbejdsdygtige befolkning med henved 300.000, og samtidig formindskedes de væbnede styrker med 25.000 og arbejdsløsheden med omkring 60.000. Langt den største del af den tilsvarende forøgelse i beskæftigelsen, nemlig 240.000, gik til fabriksindustrien, hvis arbejdsstyrke derved voksede med 2–3 %. I indeværende år kan der næppe blive tale om stigninger af tilsvarende størrelsesorden, idet arbejdsløsheden synes at være bragt ned i nærheden af det opnåelige minimum. Hvis den samlede produktion skal stige i samme tempo som sidste år, må produktionen pr. arbejder derfor forøges endnu kraftigere end i den foregående periode; noget kan opnås gennem længere arbejdstid, og det menes, at der i årets løb vil blive taget moderne realkapital i brug i betydeligt omfang. Ikke desto mindre tvivler mange iagttagere på, at det vil lykkes at tilvejebringe en produktionsstigning af det omfang, som er forudset i finansministerens økonomiske årsoversigt, og den hidtidige udvikling tyder nærmest på, at disse skeptikere vil få ret. I hvert fald må produktionen vokse fra ca. 133 (1948 = 100) i de første 5 måneder af året til omkring 140 i de sidste 7, hvis et årsgennemsnit på 137 skal nås, en forøgelse, der er langt stærkere end i nogle af de foregående år.

De bekymringer, som iagttagere af den økonomiske udvikling giver udtryk for, begrænser sig ikke til industriproduktionen. Hvad man navnlig hæfter sig

Samlet produktion, beskæftigelse og produktion pr. arbejder i engelsk industri. (1948 = 100).

	Industriproduktion i alt	Beskæftigelse i industri	Produktion pr. arbejder
1949	106	102	105
1950	114	103	110
1951	117	106	111
1952	114	105	108
1953	121	106	114
1954	129	108	119
1955[1]	137	109	126

Kilde: „London & Cambridge Economic Service", June 1955.
[1] Finansministerens tilsyneladende skøn.

ved, er *den ydre balance*. I første halvdel af 1954 opnåede England et overskud på sin løbende betalingsbalance på 172 mill. £, medens der i andet halvår for første gang siden 1952 viste sig et mindre underskud (12 mill. £), et forhold der antagelig hænger sammen med en stærk forøgelse af den indenlandske efterspørgsel både til forbrug og investering, (Jvf. tallene for privat forbrug i konjunkturtabellen), hvortil kom en forringelse af bytteforholdet som følge af stigende importpriser, en udvikling der er fortsat i 1. kvartal 1955. Hertil kom endvidere renter og afdrag på gælden til U.S.A. og Canada samt direkte investeringer i udlandet (navnlig det ydre sterlingområde); følgen blev en svækkelse af valutastillingen, der tog form dels af en nedgang i det samlede sterlingområdes guld- og dollarbeholdninger, dels af en forøgelse af Englands sterlinggæld. Samtidig foregik der dog også en vis reduktion af gælden til EPU.

Ifølge „London & Cambridge Economic Service" fra juni i år regnedes der i den økonomiske årsoversigt med, at der fra 1954 til 1955 vil ske en forøgelse af bruttonationalproduktet i faste priser på 4 % (jvf. nedenstående oversigt). Med uforandrede skattesatser skulle – efter finansministeriets skøn – op imod halvdelen heraf kunne forventes at gå til øget forbrug, en fjerdedel til øget indenlandsk investering og en anden fjerdel til forbedring af den løbende betalingsbalance. Man regnede med at den højere aktivitet vil nødvendiggøre en forøgelse af importen med 200 mill. £ (5–6 %), medens eksporten skulle kunne forøges med 350 mill. £ (10 %). Imidlertid fik finansministeren samtidig med fremlæggelsen af disse skøn gennemført en nedsættelse af de direkte skatter og visse forbrugsafgifter med et beløb svarende til 155–60 mill. £ i et fuldt finansår; i det løbende kalenderår bliver beløbet dog kun omkring 100 mill. £, hvoraf antagelig 75 mill. vil betyde en direkte forøgelse af de disponible indtægter (medens resten går til aktieselskaber o. l.). Finanisministeren gav i denne for bindelse udtryk for forventningerne dels om, at lempelser af skatterne ville medføre tilskyndelse til øget produktiv indsats, dels

Engelske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion[1]	Fuldført boligbyggeri	Arbejdsmarked			Privat forbrug[2]	Udenrigshandel[4]		Valutastilling		
	Engrospriser	Leveomkostninger			Beskæftigede	Arbejdsløse[3]	Arbejdsløn[3]		Import c.i.f.	Eksport f.o.b.	Guld- og dollarbeholdning[5]	EPU stilling	Gæld i sterling
	1938 = 100	Jun. 1947 = 100	1948 = 100	1000 lejligh.	Mill.	1000	Jun. 1947 = 100	Mill. £ 1948 priser	Mill £	Mill. £	Mill. $	Mill. $	Mill $
1938	100	63	86	30.0	17.32	1859	61	694	77	44	3449	•	2776
1946	216	108	100	19.4	22.08	338	106	700	173	137	1856	•	13783
1950	259	114	114	17.1	22.55	341	111	729	217	188	3300	225	10486
1951	315	125	117	16.8	22.73	281	120	723	325	226	2335	—465	10671
1952	323	136	114	20.7	22.51	463	130	715	290	227	1846	—614	9618
1953	324	140	121	27.2	22.74	380	136	743	279	224	2518	— 555	10337
1954	325	143	129	29.5	23.12	318	142	775	282	231	2762	—335	10923
1. kvt. 1954	322	140	125	26.7	22.88	409	139	709	274	234	2685	—551	..
2. kvt. —	326	142	128	30.3	23.12	314	142	759	285	232	3017	—490	10704
3. kvt. —	326	144	130	30.1	23.27	260	143	790	279	229	2901	—360	..
4. kvt. —	327	145	132	31.0	23.22	287	144	841	294	231	2762	—335	10923
1. kvt. 1955	333	146	133	28.0	23.23	320	147		336	258	2667	—330	..
April —	329	147	(135)	22.0	23.31	296	152		318	253	2686	—314	
Maj —	328	147	(131-32)		23.36	256	152		290	258	2686		
Juni —		150				(235)					2680		

Kilder: „Economist", „London & Cambridge Economic Service", „International Financial Statistics" samt „Monthly Bulletin of Statistics".

Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Tallene for valutastillingen er dog altid ultima tal.

[1] Incl. minedrift og energiproduktion. Sæsonudjævnet af LCES. [2] Anmeldt til arbejdsanvisningen. [3] Lønsats pr. uge i hovederhvervene. [4] Generalhandel. [5] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars.

om at en væsentlig del af stigningen i de personlige indtægter ville gå til øget privat opsparing og ikke til forbrugsudvidelse, således at virkningerne på den ydre balance kun skulle blive begrænsede.

De spørgsmål, som rejses fra forskellig side, er dels – som allerede omtalt – om man kan regne med en stigning i bruttonationalproduktet af det anførte omfang, dels om det ikke er for optimistisk at håbe på en så beskeden forbrugsstigning, som finansministeren gør. Igennem hele 1954 foregik der en støt ekspansion i forbruget (korrigeret for sæsonmæssige variationer), og det niveau der nåedes i årets sidste kvartal overstiger allerede det beløb, der er regnet med i finansministerens skøn fra 1955. Hvis hans forventninger skal holde stik, må

Englands bruttonationalprodukt 1953–55.
(Mill. £ i 1953-faktorpriser[1]).

	1953	1954	1955[2]	Ændring 1953–54	Ændring 1954–55[2]
Privatforbrug	9345	9735	10035	+390	+300
Løbende offentlige udgifter	2980	2940	2965	÷ 40	+ 25
Bruttoinvestering i fast kapital	2205	2330	2480	+125	+150
Investering i lagre m. v.	125	175	175	+ 50	0
Eksport af varer og tjenester	3245	3485	3835	+240	+350
÷ Import af varer og tjenester	3395	3535	3735	+140	+200
Bruttonationalprodukt	14505	15130	15755	+625	+625

Kilde: „London & Cambridge Economic Service", June 1955.
[1] Tallene kan ikke umiddelbart sammelignes med de almindelige opgørelser over forbrug, import og eksport m. v., der beregnes i markedspriser (d. v. s. incl. indirekte skatter, afgifter o. l.).
[2] Finansministerens tilsyneladende skøn før hensyntagen til ændringer i finanspolitikken.

der med andre ord i 1955 – på trods af højere produktion og der med indkomster og på trods af de gennemførte skattelempelser – ske en nedgang i forbruget, hvilket næppe kan anses for sandsynligt.

Endvidere peges der på, at en øget eksport ikke kommer automatisk, selv om der er den fornødne overskudsproduktion. Det er også nødvendigt, at den udenlandske efterspørgsel stiger, hvilket enten forudsætter øget aktivitet i udlandet eller lavere eksportpriser og øget salgsarbejde. Nogen nævneværdig sænkning af eksportpriserne i forhold til konkurrenterne er næppe mulig, da lønninger og andre omkostninger i England er steget nogenlunde i samme tempo som i andre lande. Men den nye amerikanske opgangskonjunktur skulle på den anden side bidrage til at skabe noget forbedrede afsætningsmuligheder for eksporten. Endelig fremhæves det, at den stigning i importpriserne på ca. 4 %, som har fundet sted i forhold til 1954, hvis den ikke reduceres, vil lægge beslag på ca. 150 mill. £, hvilket nøjagtigt svarer til den forventede forbedring af den løbende betalingsbalance regnet i faste priser. Hvis bytteforholdet ikke forbedres pånyt, vil der med andre ord – selv om alle de øvrige forudsætninger for finansministerens skøn skulle vise sig at holde stik – ikke blive tale om nogen forøgelse af det løbende betalingsbalanceoverskud, og derfor heller ikke nogen mulighed for at udvide de udenlandske investeringer undtagen på bekostning af valutareserverne.

Hvis den her omtalte skepsis viser sig at være velbegrundet, således at England stilles over for voksende betalingsbalancevanskeligheder, regner man med, at regeringen i første række vil sætte sin lid til en stramning af pengepolitikken, for derigennem at begrænse mindre nødvendige indenlandske investeringer. Det kan i denne forbindelse næves, at der allerede i forårets løb er gennemført betydelige forhøjelser særlig af de korte rentesatser. Dette var dog

allerede sket før forelæggelsen af de ovenfor omtalte skøn, og der må derfor være taget hensyn til det højere renteniveau ved udarbejdelsen af investeringsskønnet.

VESTTYSKLAND

Også i Vesttyskland fortsættes højkonjunkturen i hastig takt under pres af en stærk efterspørgsel både til indenlandsk forbrug og investering og til eksport. Som det fremgår af nedenstående tabel, er *bruttonationalproduktet* fra 1949 til 1954 steget med ca. 80 % regnet i løbende priser; i betragtning af at leveomkostningerne i de to år var praktisk talt på samme højde, medens engrospriserne i periodens løb er steget med kun en halv snes procent, er denne forøgelse af nationalproduktet i det væsentligste udtryk for en reel stigning. I første kvartal 1955 er fremgangen fortsat, idet det sædvanlige sæsonmæssige fald var mindre end normalt.

Vesttysklands bruttonationalprodukt.
(Milld. DM. Løbende priser).

	1949	1950	1951	1952	1953	1954
Bruttonationalprodukt i alt	79.5	89.9	113.8	126.0	134.6	145.6
Eksportoverskud	÷2.6	÷1.4	1.9	3.0	4.6	4.7
Offentligt forbrug	14.0	14.1	17.8	22.6	22.4	24.0
Bruttoinvestering	16.3	20.2	29.2	29.7	32.3	35.6
Privat forbrug	51.7	57.0	64.9	70.7	75.3	81.3

Kilde: „International Financial Statistics". Tallene for 1954 beregnet på grundlag af oplysninger i Bank for International Settlements, XXV Annual Report, 1st April 1954—31st March 1955.

Man bemærker, at det private forbrugs andel af nationalproduktet i løbet af de første år faldt fra ca. 65 % til ca. 56 %, medens summen af bruttoinvestering og eksportoverskud samtidig steg fra 17 % til 27–28 %. Dette fordelingsmønster er siden fastholdt i store træk.

Den høje og stigende aktivitet illustreres af hosstående diagrammer, der viser, at *ordretilgangen* inden for alle hovedgrupper af industrien er steget betydeligt i løbet af det sidste årstid, og at *den løbende produktion* på intet af de tre hovedområder har kunnet holde trit med ordrerne; differencen er særlig stærk for investeringsgoder. Også *byggevirksomheden* ligger på et højt niveau, og både planlagt boligbyggeri og forretningsbyggeri overstiger tallene fra de foregående år betydeligt.

Aktivitetsfremgangen er hidtil ikke stødt på større hindringer i form af knaphed på produktionsfaktorer. I de sidste måneder synes der imidlertid at have gjort sig en vis *mangel på arbejdskraft* gældende. Antallet af arbejdsløse

VESTTYSKLAND

Ordretilgang og produktion i industrien.
(1951–53 = 100; 3 mdrs. løbende gennemsnit).

Industrielle grundprodukter

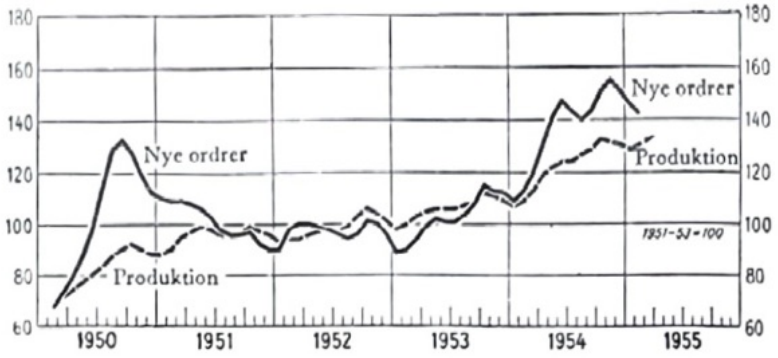

Investeringsgoder

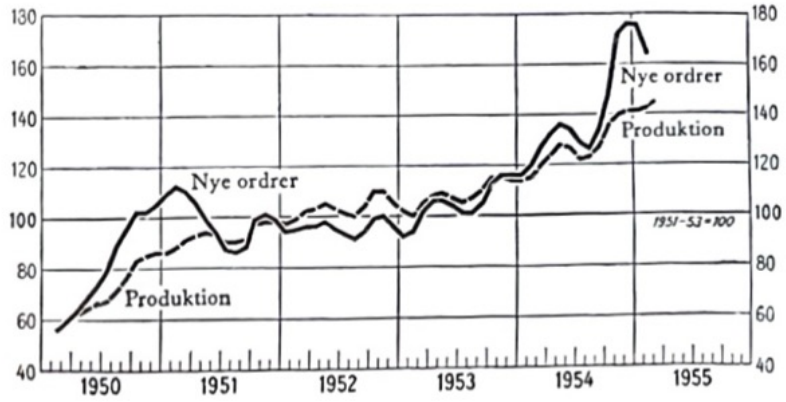

Forbrugsgoder

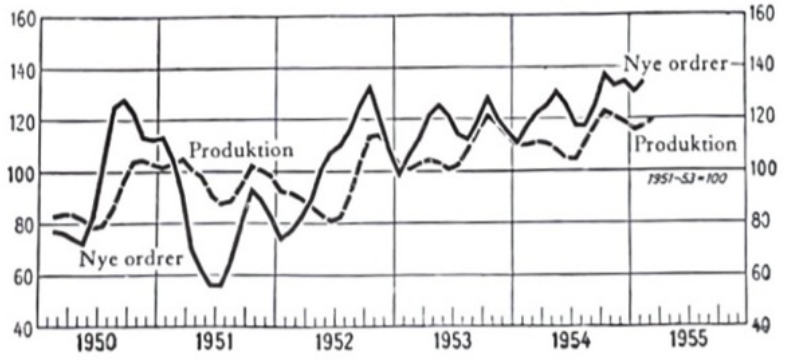

Diagrammet lånt fra Bank for International Settlements, XXV Annual Report, 1st April 1954–31st March 1955, Basle, 13th June 1955.

var ved udgangen af april knapt 900.000 mod 1.270.000 året før og 820.000 i oktober 1954, da det hidtidige minimum nåedes. Mindst 200.000 af de ledige er kun midlertidigt arbejdsløse i forbindelse med overflytning fra en arbejdsplads til en anden, og en betydelig del af de øvrige er ikke fuldt arbejdsdygtige eller bosat på afsides liggende steder, hvorfra de vanskelige kan flyttes. De arbejdsløse repræsenterede således allerede i forsommeren næppe nogen væsentlig reserve. Hertil kommer, at tilgangen af unge til arbejdsmarkedet i den nærmeste fremtid vil gå ned. Til gengæld regner man med, at et større antal kvinder vil søge erhvervsmæssig beskæftigelse, og at der fortsat kan komme en vis tilgang til byerhvervene som følge af bortvandring fra landbruget. Der foreligger naturligvis også den mulighed, at arbejdstiden kan udvides; men denne er allerede steget betydeligt i de sidste år og andrager nu 48–49 timer pr. uge, hvilket er i overkanten af, hvad der er almindeligt i andre industrilande.

Et andet område, på hvilket opgangskonjunkturen i den sidste tid har sat tydelige spor, er handelsbalancen og betalingsstillingen over for udlandet. Både ind- og udførsel har siden 1949 været i stærk vækst. Men fra begyndelsen af 1950 har udførselsstigningen gennemgående været den stærkeste med det resultat, at en merimport i dec. 1949 på omtrent 650 mill. D.M. i dec. 1953 var forvandlet til en mereksport på 500 mill. D.M. Fra dette tidspunkt begyndte importen imidlertid at stige stærkere end eksporten, og i april i år noteredes for første gang i over to år et – ganske vist beskedent – underskud på handelsbalancen. Da hverken eksport- eller importpriser har udvist større ændringer inden for de sidste halvandet år, er den beskrevne udvikling i hovedsagen udtryk for reelle forskydninger. Sammenlignet med 1950 ligger eksportmængden nu på godt det dobbelte, medens importkvantum næsten nøjagtigt er fordoblet.

Der er næppe nogen tvivl om, at den vigtigste årsag til den forøgede import er stigningen i den indenlandske aktivitet, og det er ganske naturligt, at importen stiger relativt stærkere end den indenlandske produktion, når denne på et eller flere punkter nærmer sig til fuld udnyttelse af de forhåndenværende produktionsfaktorer, jvf. nedenstående oversigt, der – med alt forbehold på grund af beregningernes usikkerhed – viser, at importmængden steg mindre end den indenlandske produktion i de første år efter 1950, medens der endnu var rigeligt med uudnyttede produktionsfaktorer, hvorimod det modsatte fandt sted i 1954, da man nærmede sig den fulde kapacitetsudnyttelse. Det bør dog også bemærkes, at Vesttyskland i de sidste år har liberaliseret en voksende del af sin import, hvilket bl. a. har givet sig udslag i en særlig stærk stigning i indførelsen af færdigvarer.

Da Vesttyskland på andre løbende poster har betydelige valutaindtægter – bl. a. i form af de udenlandske troppers udgifter, er der dog stadig et overskud på den løbende betalingsbalance, som er mere end stort nok til at dække tilbagebetaling af udenlandsk gæld, investeringer i udlandet og forskellige en-

Vesttyske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion[3]	Boligbyggeri fuldført[4]	Arbejdsmarked			Detailomsætning[6]	Udenrigshandel[7]		Valutastilling		
	Engrospriser[1]	Leveomkostninger[2]			Beskæftigelse	Arbejdsløse	Arbejdsløn i industri[5]		Import c.i.f	Eksport f.o.b.	Guld- og $-beholdn.	EPU-stilling	Andre (netto)
	(1950 = 100)	(1950 = 100)	(1936 = 100)	1000 lejligheder	Mill.	1000	Pfennig pr. time	(1950 = 100)	Mill. DM.	Mill. DM.	Mill. $	Mill. $	Mill $
1938	54	67	120	14.4	..	..	80	..	..	..	..	..	..
1948	103	108	63	..	..	..	105	..	..	..	..	..	..
1949	100	107	90	..	13.5	1230	120	81	654	345	..	..	..
1950	100	100	113	25.2	13.8	1580	127	100	948	697	148	—192	—93
1951	119	108	134	36.1	14.6	1432	145	103	1227	1215	366	0	—2
1952	121	110	144	36.5	15.0	1379	156	110	1350	1409	637	253	215
1953	118	108	157	43.2	15.6	1258	163	123	1334	1545	1169	461	353
1954	116	108	176	42.4	16.3	1220	167	132	1611	1836	1924	498	193
1. kvt 1954	116	108	159	14.2	15.8	1820	163	116	1370	1647	1340	545	323
2. kvt. —	116	108	177	24 0	16.5	1126	166	128	1530	1730	1449	604	264
3. kvt. —	116	108	177	42.2	16.8	899	167	126	1602	1862	1779	480	226
4. kvt. —	117	110	198	89.1	16.5	1019	171	161	1944	2104	1924	498	193
1. kvt. 1955	118	109	185	14.6	16.4	1700	172	125	1902	1962	2040	484	164[8]
April —	118	109	199			894		145	2020	2013	2041	488	161[8]
Maj —													
Juni —													

Kilder: „Monatsberichte der Bank deutscher Länder", „International Financial Statistics" samt „Monthly Bulletin of Statistics".

Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder; tallene for valutastillingen er dog altid ultimatal.

[1] Producentpriser for industriprodukter. [2] Mellemste forbrugergruppe. [3] Incl. byggeri og energiproduktion. [4] Incl. genopbygning af ødelagte ejendomme. [5] 1938–50 kun den engelsk-amerikanske besættelseszone. [6] Mængdetal. [7] Generalhandel. [8] Iflg. BdL's opgivelser, der pr. 31.3.1955 var ca. 9 mill. $ lavere end IFS's.

Vesttysklands bruttonationalprodukt i faste priser sammenlignet med importmængde.
(1950 = 100).

	Nationalprodukt[1]	Importmængde
1950	100	100
1951	117	102
1952	127	118
1953	139	133
1954	150	168

[1] Deflateret ved hjælp af leveomkostningsindeks.

sidige forpligtelser i forbindelse med afviklingen af krigsforholdene. Der foregår derfor stadig en opbygning af valutareserven, omend i den seneste tid i stærkt reduceret tempo.

ITALIEN

Næst efter Vesttyskland er Italien det af de større vesteuropæiske lande, der siden 1948 har haft den stærkeste stigning i industriproduktionen, og i forhold til førkrigsårene er stigningen i Italien endog lidt større end i Vesttyskland. Det er bemærkelsesværdigt, at produktionsstigningen siden 1948 er foregået med praktisk talt uforandret arbejdsstyrke, og således helt må tilskrives øget produktivitet. Den samlede nationalindkomst er imidlertid steget langt svagere, nemlig med ca. 29–30 % fra 1948 til 1953, og sammenlignet med før krigen er stigningen ikke større end, at realindkomsten pr. indbygger i 1953 svarede nogenlunde til niveauet i 1938. I løbende priser androg indkomsten pr. indbygger i 1953 ca. 190.000 lire, svarende til henved 2100 kr. eller 300 $. Dette er en af de laveste nationalindkomster i hele Vesteuropa. Tilmed er fordelingen

Italienske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion[2]	Fuldført boligbyggeri[3]	Arbejdsmarked			Udenrigshandel[7]		Valutastilling	
	Engrospriser	Levеomkostninger[1]			Beskæftigelse i industri[4]	Arbejdsløse[5]	Arbejdsløn i industri[6]	Import c. i. f.	Eksport f. o. b.	Guld- og $-beholdn.[8]	EPU-stilling
	1948 = 100	1948 = 100	1948 = 100	1000 værelser	1948 = 100	1000	1948 = 100	Milld. lire	Milld. lire	Mill. $	Mill. $
1938	1.72	1.92	101	12.4	..	810	1.82	0 94	0.87	236[9]	..
1948	100	100	100	10.1	100	1742	100	7.0	4.8	430	..
1950	90	100	127	22.3	98	1615	111	7.7	6.3	571	—17
1951	103	110	144	28.9	99	1721	122	11.3	8.6	633	134
1952	97	114	147	36.3	98	1850	135	12.2	7.2	655	103
1953	96	117	161	46.2	99	1947	144	12.6	7.8	812	—67
1954	97	120	176	(32.2)	100	1959	148	12.5	8.5	925	—110
1. kvt. 1954	98	118	170	(27.3)	97	2134	144	13.4	8.6	842	—106
2. kvt. —	97	120	174	(28.6)	100	1924	145	12.7	8.1	802	—119
3. kvt. —	97	121	176	(33.4)	103	1815	150	11.2	8.5	874	—98
4. kvt. —	98	121	186	(39.6)	100	2962	153	12.6	8.9	925	—110
1. kvt. 1955	98	121	178[10]	(32.9)[11]		2157[11]	153[10]	13.4	8.3	957	—140
April —											—152
Maj —											

Kilder: „International Financial Statistics" og „Monthly Bulletin of Statistics".

Tallene refererer sig til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Tallene for valutastillingen er dog altid ultima tal.

[1] I byer over 50.000 indbyggere. [2] Incl. minedrift og energiproduktion. [3] Incl. ombygning og genopbygning. Tal i parentes dækker kun provinshovedstæder og kommuner med over 20.000 indbyggere. [4] Incl. offentlige forsyningsvirksomheder og minedrift. [5] Anmeldt til arbejdsanvisningskontorerne. [6] Timefortjeneste for industriarbejdere, incl. familietillæg, for arbejdere med hustru og 3 børn. Disse tillæg kan udgøre op til 30 % af bruttoindtægten. [7] Specialhandel. [8] Officiel guldbeholdning + dollarbeholdning ifl. Federal Reserve Board. [9] 1937. [10] Jan.-febr. [11] Jan.

af indkomsten yderst ulige, både mellem befolkningsklasser og mellem landsdele. I visse dele af Syditalien er gennemsnitsindkomsten kun godt en fjerdedel af, hvad den er i industriområderne mod nord.

I det hele taget er spørgsmålet om en økonomisk ophjælpning af den stærkt tilbagestående sydlige del af landet det dominerende problem i Italiens økonomiske politik. Mere end halvdelen af den aktive befolkning i Syditalien er beskæftigede ved landbruget, der er yderst primitivt både i teknisk og organisatorisk henseende og derfor kun giver sine udøvere en meget sparsom indkomst; hertil kommer, at antallet af aktive, det vil navnlig sige mænd i alderen 20–65 år, er uforholdsmæssig lavt, fordi en stor del af denne befolkningsgruppe – netop på grund af den lave indkomst – er vandret bort, dels til udlandet, dels til Norditalien. Egentlige industriforetagender i større skala findes kun i begrænset omfang i Syditalien, hvorimod en ret stor del af befolkningen finder beskæftigelse i håndværksfag, der arbejder for et lokalt marked; men på grund af landbrugsbefolkningens ringe købeevne er også disse gruppers indtjeningsmuligheder små.

Årsagerne til Syditaliens ringe økonomiske stade ligger del i naturforholdene, dels i den historiske udvikling. Det skal blot nævnes, at betingelserne for landbrugsproduktion gennemgående er ret ugunstige, eller måske rettere, at overvindelsen af en række naturlige hindringer kræver en omfattende indsats af teknisk og organisatorisk karakter, som atter forudsætter, at der investeres meget betydelige beløb. Disse store investeringer kan kun i yderst begrænset omfang finansieres gennem opsparing ud af den lokale befolknings lave indkomster, og det er derfor nødvendigt at det offentlige præsterer en indsats på dette område. De historiske årsager hænger bl. a. sammen med, at feudalistiske tilstande har rådet inden for landbruget, samt med at der efter Italiens samling midt i forrige århundrede foregik en forskydning af det finansielle centrum og derved også af industri og handel til Norditalien, hvor regering og administration havde deres sæde[1].

Allerede omkring århundredeskiftet begyndte man at interessere sig for det specielle syditalienske problems kompleks. Men det er i virkeligheden først efter den 2. verdenskrig – der iøvrigt ramte Syditalien hårdere end de nordlige dele af landet, at der er blevet truffet foranstaltninger af et omfang, der giver rimeligt håb om, at der kan komme gang i den økonomiske udvikling af Syditalien.

Blandt disse foranstaltninger er der særlig grund til at omtale jordreformlovgivningen og oprettelsen af et organ der skal tilrettelægge og financiere investeringer både i landbrug og industri. Jordreformerne omfatter i princippet både omfordeling af jorden, revision af fæstesystemet, forbedring af landarbejdernes kår og forskellige jordforbedringsarbejder. Indtil nu har man navnlig arbejdet med det første af disse problemer; ved årsskiftet 1954–55

[1] Se nærmere „Economic Survey of Europe in 1953". Udgivet af Economic Commission for Europe. Geneve. 1954.

var ca. 500.000 ha dyrkelig jord blevet eksproprieret, og heraf var igen tre femtedele blevet fordelt mellem 60.000 bønder.

Det omtalte investeringsorgan har fået stillet et beløb på 1280 milld. lire til sin rådighed for perioden 1950–62, der i første række skal anvendes til fremme af landbrugsproduktionen, dels gennem investeringer fx. i. afvandings- og overrislingsanlæg, dels gennem udbredelse af kendskabet til mere effektive dyrkningsmetoder m. v. Men desuden har det taget sig af opførelse af boliger, anlæg af veje, forbedring af jernbaner o. l.; ikke mindst disse opgavers løsning kan vise sig at blive af stor betydning, fordi der herved tilvejebringes nødvendige forudsætninger for investeringer fra det private erhvervs side. Endvidere er der taget initiativ til oprettelse af nye industrier, bl. a. en automobilfabrik, idet det erkendes, at der gradvis må ske en bortflytning af dele af befolkningen fra det overfyldte landbrug. Selv om der allerede er præsteret en betydelig indsats på flere områder, hævdes det ofte, at de beløb, der er til rådighed pr. år, i virkeligheden næppe er tilstrækkelige, idet de kun udgør godt 1 % af nationalproduktet. På den anden side må man erindre, at finansieringsproblemet kun er en enkelt side af sagen; der kræves også et administrativt-teknisk apparat af betydeligt omfang, og det er muligvis bedre at koncentrere indsatsen om et forholdsvis begrænset antal projekter frem for at sprede dem over mange.

20.7.1955
P. W.

DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1]

VALUTASITUATIONEN

Valutastillingen forringedes i 1954 med 500 mill. kr., idet nationalbanken og de private banker tilsammen ved udgangen af 1953 havde et nettotilgodehavende i udlandet på 293 mill. kr., medens stillingen ved udgangen af 1954 var den, at valutapassiverne oversteg valutaaktiverne med 207 mill. kr. Stigningen i valutagælden ophørte i løbet af oktober, og fra udgangen af oktober til udgangen af januar forbedredes valutastillingen med ca. 80 mill. kr.; men bedringen holdt sig ikke. I de følgende måneder steg nettogælden påny og var ved udgangen af juni nået op på 412 mill. kr., ca. 240 mill. kr. mere end ved udgangen af januar. (I første halvdel af juli formindskedes nationalbankens nettovalutagæld imidlertid med 9 mill kr. til 447 mill. kr.). En betydelig del af denne stigning var dog uden forbindelse med den aktuelle betalingsbalancesituation, idet den skyldtes den særlige omstændighed, at Danmark i februar foretog en dollarindbetaling til Den internationale Valutafond svarende til 76 mill. kr.

Forklaringen på denne transaktion findes i en bestemmelse om, at medlemmer, der har indbetalt mere end 75 pct. af deres kvote i valutafonden i national valuta, under visse omstændigheder skal tilbagekøbe en del af fondens beholdning heraf. Betalingen skal ske i konvertibel valuta, d. v. s. valuta, der frit kan omveksles til enhver anden møntsort; i praksis er der for tiden i hovedsagen kun tale om amerikanske og canadiske dollars. Danmarks kvote i valutafonden andrager 68 mill. dollars eller ca. 470 mill. kr., og heraf blev i sin tid kun 6 mill. dollars indbetalt i guld, medens resten blev indbetalt i danske kroner. I 1947–48 forøgedes fondens kronebeholdning yderligere, idet Danmark som følge af den dårlige høst i 1947 trak godt 10 mill. dollars på fonden mod betaling i kroner. Fondens beholdning af danske kroner udgjorde herefter 72 mill. dollars eller 4 mill. dollars mere end den danske kvote. Tilbagekøbsforpligtelsen er afhængig af bevægelsen i fondens beholdning af vedkommende valuta samt af bevægelsen i og størrelsen af medlemmets „monetære reserve", d. v. s. beholdningen af guld og dollars med fradrag af visse gældsforpligtelser. I perioden 30. april 1953–30. april 1954 (fondens regnskabsår) forøgedes Danmarks monetære reserver med godt 150 mill. kr., medens fondens

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

kronebeholdning ikke undergik nogen ændring i dette tidsrum, og efter fondens regler havde Danmark herefter en tilbagekøbspligt svarende til halvdelen af stigningen i de monetære reserver eller de nævnte 76 mill. kr. Valutafondens beholdning af danske kroner er herefter 424 mill. kr.

Bankernes nettotilgodehavende i udlandet[1].
(Mill. kr.).

Ultimo		E. P. U.	U. S.-doll.	Can. doll. o. stres.	Andre valutaer	Internat. inst. (netto)	Ialt nationalbanken	Private banker	Tilsammen
Dec.	1951	÷266	267	4	106	÷ 91	20	÷54	÷ 34
Dec.	1952	÷223	494	8	156	÷103	332	÷44	288
Dec.	1953	÷432	669	8	172	÷ 91	326	÷33	293
Jan.	1954	÷425	712	10	116	÷ 94	319	÷21	298
Febr.	„	÷444	746	8	96	÷ 94	312	÷25	287
Marts	„	÷474	778	8	69	÷107	274	÷23	251
April	„	÷541	777	8	43	÷ 92	195	÷17	178
Maj	„	÷599	788	8	40	÷ 95	142	÷10	132
Juni	„	÷607	674	9	26	÷ 79	23	0	23
Juli	„	÷584	647	8	20	÷ 86	5	÷18	÷ 13
Aug.	„	÷621	642	8	÷ 4	÷111	÷ 86	÷ 2	÷ 88
Sept.	„	÷669	615	8	÷30	÷ 88	÷164	3	÷161
Okt.	„	÷696	571	8	÷54	÷ 86	÷257	6	÷251
Nov.	„	÷696	599	9	÷59	÷ 85	÷232	÷ 6	÷238
Dec.	„	÷673	637	8	÷59	÷ 85	÷172	÷35	÷207
Jan.	1955	÷666	647	7	÷63	÷ 84	÷159	÷11	÷170
Febr.	„	÷703	563	6	÷59	÷ 60	÷253	15	÷238
Marts	„	÷716	546	7	÷58	÷ 85	÷306	5	÷301
April	„	÷758	537	7	÷47	÷ 71	÷332	18	÷314
Maj	„	÷755	480	6	÷34	÷ 98	÷401	42	÷359
Juni	„	÷848	474	6	÷22	÷ 66	÷456	44	÷412
15. juli	„						÷447		

[1] Tallene i første kolonne angiver gælden til E.P.U. efter afregningen for den pågældende måned og tallene i anden kolonne dollarbeholdingen med tillæg af tilgodehavende eller fradrag af skyldige dollarbetalinger til E.P.U.

Efter afregningen for juni beløb gælden til E.P.U. sig til 848 mill. kr., og de resterende kreditmuligheder i betalingsunionen udgjorde herefter kun 23 mill. kr. Da nationalbanken samtidig havde en dollarbeholdning på 474 mill. kr., kunne der altså endnu disponeres over ca. 500 mill. kr. til betalinger i udlandet. Her er dog set bort fra „tredielandsvaluta" og eventuelle tosidige svingkreditter. De nævnte 500 mill. kr. svarer imidlertid til mindre end en måneds import, og med et lignende underskud på betalingsbalancen som i 1954 ville betalingsreserven praktisk taget være opbrugt ved udgangen af indeværende år.

I den økonomiske årsoversigt, der forelå i begyndelsen af marts, og hvori

der altså ikke havde kunnet tages hensyn til virkningerne af de nedenfor omtalte forbrugsbegrænsende foranstaltninger, er der opstillet *et skøn over de sandsynlige forskydninger i valutaindtægter og valutaudgifter* i 1955. Skønnet gik ud på, at det ikke kunne udelukkes, at underskuddet på vare- og tjenestebalancen ville blive af samme størrelse som i 1954, 400–500 mill. kr. Endvidere ville valutabalancen i 1955 blive belastet med en udgift på 60 mill. kr. til afdrag på den udenlandske gæld samt med den allerede nævnte indbetaling til Den internationale Valutafond på 76 mill. kr.

Hvad vare- og tjenestebalancens indtægtsside angår, er der forudsat en mindre nedgang i værdien af landbrugseksporten som følge af nedgang i de eksporterede mængder. Derimod regnes der med fortsat opgang i industrieksporten, og også indtægterne fra skibsfart, turisme m. v. ventes at komme til at ligge noget højere end i fjor. Alt i alt skulle de samlede valutaindtægter kunne stige med mindst et par hundrede millioner kroner. Imidlertid regner den økonomiske årsoversigt med, at en tendens til nedgang i importmængden vil blive mere end opvejet af virkningerne af de prisforhøjelser på vigtige råvarer som korn, jern, metaller og kul, der havde fundet sted, da oversigten blev udarbejdet, og det ventes derfor, at valutaudgifterne vil stige med et lignende beløb som valutaindtægterne. Herved er det altså forudsat, at bytteforholdet over for udlandet ikke forringes yderligere ved nye prisstigninger på råvarerne, ligesom der er regnet med normal kornhøst i 1955.

FORBRUGSBEGRÆNSENDE FORANSTALTNINGER

Den 12. marts, umiddelbart efter offentliggørelsen af den økonomiske årsoversigt, fremsatte finansminister Kampmann i folketinget forslag om en række foranstaltninger, som skulle tjene til at rette valutastillingen op. Det havde længe været klart, at regeringen anså de foranstaltninger, der var blevet gennemført i 1954, for utilstrækkelige til at overvinde valutavanskelighederne, og den forringelse af bytteforholdet over for udlandet, som var indtrådt omkring årsskiftet, måtte naturligvis styrke denne opfattelse.

Medens de tidligere gennemførte foranstaltninger overvejende virkede i retning af at dæmpe investeringsvirksomheden, tog regeringens nye forslag direkte sigte på at *begrænse det private forbrug*, der målt i faste priser var steget med over 1000 mill. kr. fra 1953 til 1954.

Hovedhjørnestenen i finansministerens forslag var en 2-årig omsætningsafgift på manufakturvarer m. m., hvis provenu blev anslået til 275 mill. kr. årligt, heri dog medregnet 25–30 mill. kr. fra bestående afgifter, der var indarbejdet i forslaget. Hertil kom forslag om andre afgifter og afgiftsforhøjelser, som skulle indbringe ca. 180 mill. kr. årligt, endvidere skulle en forhøjelse af statsbane- og posttakster give en merindtægt på 25 mill. kr. årligt, og ved bortfald af tilskudet til nedbringelse af mælkeprisen fra 1. april skulle statskassen spare 35 mill. kr. om året. Efter disse forslag skulle der altså inddrages

en købekraft på ca. 500 mill. kr. årligt, men dette beløb ville dog blive formindsket med ca. 45 mill. kr. til forhøjede børnetilskud og til at holde alders- og invalidерentenydere og andre mindrebemidlede skadesløse for virkningerne af de foreslåede afgifter.

Med hensyn til de afgiftsforhøjelser, der fandt sted i efteråret 1954, var det blevet bestemt, at de skulle holdes uden for det lønregulerende pristal. Regeringen ønskede ikke en sådan bestemmelse knyttet til de nye afgifter, men for at afgifterne ikke skulle føre til yderligere lønforhøjelser, hvilket ville være imod hele tanken med forslagene, indeholdt forslaget om omsætningsafgift en bestemmelse om, at der i hvert af de to år, omsætningsafgiften skulle opkræves, skulle udstedes for godt 200 mill. kr. *opsparingsbeviser til skatteyderne*. Derved og ved forhøjelsen af børnetilskuddet ville der være givet skatteyderne sådanne kompensationer, at pristallet ikke ville stige som følge af de nye afgifter og bortfaldet af tilskuddet til nedbringelse af mælkeprisen.

Med støtte fra socialdemokratiet, det radikale venstre og fhv. finansminister Thorkil Kristensen lykkedes det regeringen at få afgiftsforslagene igennem folketinget uden væsentlige ændringer.

På radikalt initiativ blev fodtøj dog taget ud af forslaget om omsætningsafgift, og en foreslået afgift af barberblade og elektriske barbermaskiner udgik ligeledes af afgiftskomplekset. Ved at undtage fodtøj fra omsætningsafgiften blev det på den anden side muligt at reducere den foreslåede forhøjelse af børnetilskuddene noget, og finansministeren anslog den samlede finansielle forringelse af regeringens forslag som følge af de gennemførte ændringer til ca. 30 mill. kr.

I den vedtagne skikkelse omfatter *omsætningsafgiften* manufakturvarer af enhver art og plasticstoffer med tilsvarende anvendelse, lædervarer undtagen fodtøj samt bijouterivarer og legetøj. Endvidere er i loven indarbejdet de bestående afgifter på guld-, sølv- og platinvarer, ure og radioapparater. Afgiften, der svares ved levering fra grossist eller fabrikant samt ved direkte import til detailhandler, er som hovedregel på 15 pct., for yderbeklædning af tekstilstof dog kun 10 pct. For at hindre, at der i detailhandelen beregnes avance også af afgiften, kræves der særlig tilladelse til at forhøje de pr. 1. marts gældende bruttoavancer i kroner og ører for de pågældende varer.

Den vigtigste af de gennemførte ændringer i de hidtidige afgifter er en *forhøjelse af benzinafgiften* med 15 øre pr. l, suppleret med en forhøjelse af vægtafgiften på dieseldrevne biler. Alene forhøjelsen af benzinafgiften anslås at ville indbringe 95 mill. kr. Ved den samtidige forhøjelse af statsbanernes godstakster opretholdes balancen mellem de forskellige trafikarters omkostninger. Endvidere er tolden på kaffe og te forhøjet med henholdsvis 1 og 2 kr. pr. kg, afgiften af mineralvand med 2 øre pr. flaske, tændstikafgiften med 2 øre pr. æske og afgiften af konsumis med 50 øre pr. l. Desuden er der sket en forhøjelse af forlystelsesafgiften af filmforevisninger.

Hverken omsætningsafgiften eller provenuet af de her nævnte afgiftsforhøjelser skal kunne anvendes til løbende udgifter for staten. Beløbene skal derfor indsættes på en særlig konto i nationalbanken og i første række anvendes til indløsning af de ovenfor nævnte sparebeviser med påløbne renter; hvad der

herefter måtte blive til rest, skal afskrives på statens reguleringskonto i nationalbanken.

Sparebeviserne udstedes til alle personer, der for skatteårene 1955–56 og 1956–57 er fuldt skattepligtige til staten og for det pågældende skatteår er ansat til en skattepligtig indkomst på 4 000 kr. og derover. Det beløb, der udstedes i sparebeviser, varierer indtil en vis grænse med størrelsen af den skattepligtige indkomst og er forskelligt for forsørgere og ikke-forsørgere. For forsørgere stiger beløbet fra 80 kr. om året for indkomster på 4 000–5 000 kr. til 280 kr. for indkomster på 20 000 kr. og derover, for ikke-forsørgere fra 40 kr. til 160 kr. Indtil 1. april 1962 kan skatteyderne ikke disponere over de udstedte beviser, hverken ved salg eller pantsætning eller på anden måde, men fra denne dato begynder en indløsning ved årlige udtrækninger med en tiendedel af det samlede beløb hvert år. Den sidste tiendedel vil altså blive indløst den 1. april 1971. Sparebeviserne forrentes indtil udtrækningen med godt 4½ pct., og sparebeløbet med påløbne renter er fritaget for såvel indkomst- som formuebeskatning.

Forsørgere med skattepligtig indkomst under 4 000 kr. vil ikke modtage sparebeviser, men som kompensation få udbetalt et kontant beløb på 40 kr. om året, medens ældre ikke-forsørgere med samme lave indkomst får 20 kr. kontant om året, for så vidt de får nedslag i den ansatte indkomst efter ligningslovens regler herom. Disse kontante udbetalinger er anslået til ca. 13 mill. kr. om året, hvortil må lægges et indtægtstab for staten på 3 mill. kr. som følge af en lempelse i den fælleskommunale indkomstskat for ikke-forsørgere med under 4 000 kr. i skattepligtig indkomst.

ÆNDRINGER I HUSLEJE- OG BYGGESTØTTELOVGIVNINGEN

Som betingelse for at medvirke ved gennemførelsen af forbrugsbegrænsende foranstaltninger havde venstre og det konservative folkeparti krævet videregående besparelser, navnlig ved en revision af byggestøttelovgivningen. Efter vedtagelsen af forbrugsafgifterne fortsattes forhandlingerne i det folketingsudvalg, der var nedsat om indenrigs- og boligminister Kjærbols tidligere fremsatte forslag om ændringer i husleje- og byggestøttelovgivningen, og det lykkedes nu at samle alle de fire store partier om en ændring af huslejeloven, medens der opnåedes enighed mellem socialdemokrater, radikale og konservative samt Thorkil Kristensen om en ny byggestøttelov.

Den vigtigste af ændringerne i huslejeloven, der gælder for 3 år, er, at der nu gives *adgang til lejeforhøjelse i de ældre ejendomme*. Der er hermed taget et skridt henimod en udligning af lejeniveauerne, som skulle føre til en bedre udnyttelse af den eksisterende boligmasse ved at fremme bevægeligheden på boligmarkedet. Desuden kan man vel regne med, hvad der i den aktuelle situation har særlig interesse, at lejeforhøjelsen vil virke forbrugsbegrænsende og således supplere de øvrige forbrugsbegrænsende foranstaltninger. Det kan dog ikke undgås, at lejeforhøjelsen vil påvirke pristallet, men den omstændighed, at udgiften til bolig ved pristalsberegningen kun reguleres en gang om året, nemlig i januar-pristallet, betyder, at der hengår relativt lang tid, inden en huslejeforhøjelse får mulighed for at påvirke lønningerne. Iøvrigt gennem-

føres huslejeforhøjelsen i etaper, nemlig fra 1. august 1955, 1. april 1956 og 1. april 1957.

Den tilladte lejeforhøjelse er gradueret efter om lejligheden er taget i brug før den 1. september 1939, mellem denne dato og den 31. december 1945 eller mellem 1. januar 1946 og 31. december 1948 og udgør fra 1. april 1957 for den første gruppe 26 pct. af 1939-lejen og for de to andre grupper henholdsvis 21 og 16 pct. af den leje, der gjaldt ved lejlighedens første udlejning, når lejligheden er kakkelovnsopvarmet. For lejligheder med centralvarme er de tilsvarende satser 27, 22 og 17 pct. I disse procentsatser er dog inkluderet den i 1951 tilladte forhøjelse på 5–6 pct. og eventuelle frivillige lejeforhøjelser, og de gælder kun, når pligten til indvendig vedligeholdelse påhviler udlejeren. I modsat fald nedsættes de tilladte forhøjelser til henholdsvis 16, 12 og 8 pct., for lejligheder med centralvarme til 17, 13 og 9 pct. af 1939-lejen eller lejen ved første udlejning. De lejeforhøjelser, som disse procentsatser repræsenterer, tilfalder dog ikke ubeskåret udlejeren til fri disposition. 3 pct. af 1939-lejen eller lejen ved første udlejning tilfalder kommunerne i form af forhøjet ejendomsbeskatning og skal henlægges til en særlig fond i hver enkelt kommune til imødegåelse af eventuelle tab på garantier for statslån i henhold til byggestøttelovgivningen, og for lejligheder, hvor udlejeren har vedligeholdelsespligten, hensættes henholdsvis 10, 9 og 8 pct. på en særlig vedligeholdelseskonto for hver enkelt lejlighed.

Foruden adgangen til lejeforhøjelser er der også indført enkelte andre afviklingsbestemmelser i lejeloven. De kommunale boliganvisningsudvalgs adgang til at stille krav om en vis tids bopæl i kommunen som betingelse for, at en lejlighedssøgende kan få en ledig lejlighed, er således blevet ophævet i kommuner med under 15 000 indbyggere, og fra 1. januar 1956 har ejere af tofamilieshuse, som selv bebor den ene af lejlighederne, fået adgang til at opsige lejeren.

I den nye *byggestøttelov* er der for hvert af de fire finansår, for hvilke loven skal gælde, fastsat et maksimumsbeløb for statens lånetilsagn. For indeværende finansår drejer det sig om 335 mill. kr., for 1956–57 om 315 mill. kr. og for hvert af de følgende to finansår om 300 mill. kr. I sammenligning med statens lånetilsagn i 1952 og 1953 er der tale om en væsentlig reduktion, men de nævnte beløb sætter iøvrigt ikke nogen absolut grænse, idet der ved udbetalingen af statslånene kan blive tale om en forhøjelse af de oprindeligt givne tilsagn. I 1953 blev der således givet tilsagn om lån i henhold til byggestøtteloven på ialt 585 mill. kr., men heraf repræsenterede ikke mindre end 150 mill. kr. forhøjelser af tidligere givne tilsagn. Efter indenrigs- og boligministerens udtalelser i folketinget under sagens anden behandling kunne der dog ikke ventes større overskridelser af rådighedsbeløbene i den kommende tid, idet byggepriserne det sidste år har været ret stabile, og der samtidig har kunnet konstateres en stigning i kredit- og hypotekforeningsbelåningen.

I 1954 gik lånetilsagnene stærkt tilbage på grund af de foranstaltninger, der blev truffet for at dæmpe byggevirksomheden, men det udbetalte statslånsbeløb var større end i noget tidligere år.

Statslån i henhold til byggestøtteloven.
(Mill. kr.).

	Lånetilsagn	Udbetalte lån
1946–48	396	26
1949	329	160
1950	393	335
1951	370	400
1952	491	407
1953	585	437
1954	302	600

Foruden begrænsningen af statens samlede lånetilsagn er der i den nye byggestøttelov gennemført en nedsættelse af lånegrænsen, d. v. s. den procentsats, indenfor hvilken staten supplerer de kredit- og hypotekforeningslån m. v., der har kunnet opnås i det enkelte tilfælde. For det sociale udlejningsbyggeri er lånegrænsen sat ned fra 97 til 94 pct. af anskaffelsesværdien og for parcelhusbyggeri for mindrebemidlede fra 95 til 90 pct. Med de nuværende byggeomkostninger svarer 1 pct. af anskaffelsesværdien til 450–500 kr., og der er altså tale om en ikke ubetydelig forhøjelse af det indskud, den boligsøgende selv skal præstere. En overgangsbestemmelse åbner dog adgang til at forhøje lånegrænsen til henholdsvis 97 og 95 pct. for de første 8 000 lejligheder og de første 500 parcelhuse, der opnår tilsagn om statslån efter den nye lovs ikrafttræden. For det forretningsmæssige etagebyggeri reduceres lånegrænsen fra 90 til 88 pct., medens den for det private, forretningsmæssige parcelhusbyggeri er fastsat til 85 pct. som hidtil. Det skal tilføjes, at alle de nævnte lånegrænser forudsætter, at kommunen garanterer for den del af lånet, der får sikkerhed efter en vis procent af anskaffelsessummen eller værdien, nemlig for socialt udlejningsbyggeri og parcelhusbyggeri for mindrebemidlede 85 pct., for forretningsmæssigt etagebyggeri 80 pct. og for privat, forretningsmæssigt parcelhusbyggeri 75 pct. I modsat fald er lånegrænserne for disse tre kategorier 85, 80 og 75 pct.

Den nye lov bestemmer, at det beløb, der stilles til rådighed til privat boligbyggeri, fortrinsvis skal anvendes til lån til det såkaldte kap. VIII a-byggeri (i den nye lov kap. V. A.). Lån efter disse regler fastsættes ikke på grundlag af anskaffelsessummen, men på grundlag af bindende lånetilbud fra en kreditforening. Det kan højst udgøre 125 pct. af det tilbudte kreditforeningslån (der regnes med 4½ pct.s lån med en afdragstid på 60 år), og sammen med foranstående prioriteter, der skal optages med størst mulige beløb, må det ikke overstige 75 pct. af ejendommens værdi. Oprindelig gjaldt denne ordning, da den blev indført i 1952, kun parcel- og rækkehuse, men ved loven af 1. oktober 1954 blev den udvidet til også at gælde etageejendomme med indtil 12 lejligheder, og nu er der sket en yderligere udvidelse, således at denne form for finansiering omfatter ejendomme med indtil 36 lejligheder, der dog ikke må overskride en vis størrelse.

Den ordning med driftstilskud pr. m² etageareal uden hensyntagen til det konkrete byggeforetagendes anskaffelsessum, som ved loven af 1. oktober 1954 trådte i stedet for rentetilskudsordningen, er bibeholdt i den nye byggestøttelov, men tilskuddet er sat ned fra 14 til 11 kr. pr. m² for det sociale byggeri og fra 10 til 8 kr. for det private byggeri. Til gengæld er statslånet gjort afdragsfrit indtil 1971. Driftstilskuddene forbliver uændrede indtil 1967, men nedsættes fra dette tidspunkt med henholdsvis 1 kr. og 75 øre pr. m² hvert år, indtil de helt falder bort i 1974.

Den nye byggestøttelov bemyndiger ligesom den gamle finansministeren til at udstede statsobligationer i det omfang, hvori der gives lån til boligbyggeriet. I denne forbindelse kan nævnes, at der er truffet aftale om, at finansministeren til stadighed skal søge kontakt med finansudvalget om udviklingen af obligationssalget og statens træk på nationalbanken.

STATSFINANSERNE

Den skærpelse af finanspolitikken, som efterhånden er gennemført, vil medføre en betydelig forøgelse af overskuddet på statens drifts- og anlægsbudget. Da finanslovforslaget for 1955–56 blev forelagt i slutningen af november, var indtægterne anslået til 4344 mill. kr. og udgifterne til 4056 mill. kr., hvilket gav et overskud på 288 mill. kr. I den vedtagne finanslov er indtægterne steget til 4676 mill. kr., medens udgifterne er faldet til 4045 mill. kr., og der regnes således med et overskud på 631 mill. kr. Dette er mere end det dobbelte af overskuddet i finansåret 1954–55 i henhold til finanslov og tillægsbevillingslov, der tilsammen budgetterer indtægter på 4235 mill. kr. og udgifter på 3950 mill. kr.

Under finanslovens tredie behandling gjorde Bertel Dahlgaard gældende, at det „formidable" overskud på statens budget var udtryk for, at økonomien var ude af balance, og at det måtte være en pligt for tre magtfaktorer, regeringen og folketinget, nationalbanken og organisationerne, at tilvejebringe balance. En af grundene til valutavanskelighederne var, at disse magtfaktorer virker uafhængigt af hinanden og i det sidste års tid endog havde modvirket hinanden. Han bebudede derfor, at det radikale venstre inden folketingssamlingens slutning ville stille forslag om, at de tre magtfaktorer skulle træde sammen for at overveje, hvorledes de ved bedre samarbejde kunne stabilisere landets økonomi. Forslaget, der blev fremsat den 22. april, går ud på, at der nedsættes et udvalg, som inden 1. december skal afgive betænkning til folketinget, men det nåede ikke at komme til behandling, inden folketinget den 17. maj tog sommerferie.

DEN ØKONOMISKE AKTIVITET

I den økonomiske årsoversigt for 1955 regnedes der med, at stramningen af finans- og kreditpolitikken og den dårlige høst i 1954 ville bevirke en ikke ubetydelig nedgang, måske af størrelsesordenen en halv milliard kroner, i den samlede indenlandske efterspørgsel til forbrug og investering i forhold til efteråret 1954. Efter de nye foranstaltninger fra lovgivningsmagtens side må det antages, at nedgangen i den indenlandske efterspørgsel vil blive væsentlig større, og selv under forudsætning af fortsat gunstige eksportkonjunkturer må det anses for udelukket, at eksporten – det vil i år sige industrieksporten – kan

forøges så meget, at en nedgang i den økonomiske aktivitet kan undgås. Oversigten tilføjede, at en stærk prisstigningstendens i udlandet kunne ændre billedet, idet forventning om højere priser kunne bevirke, at forbrugerne reducerede deres opsparing og de erhvervsdrivende fremskyndede deres investeringer. Bevægelserne i priserne på de internationale markeder siden begyndelsen af 1955 har dog ikke været af en sådan karakter, at de kan antages at have øvet større indflydelse på den økonomiske aktivitet her i landet.

INDUSTRIPRODUKTIONEN

Bevægelserne i indekset for industriproduktionen i den forløbne del af 1955 har i hovedsagen været af sæsonmæssig karakter, men udviklingen i de sidste måneder tyder på, at den ventede dæmpning af aktiviteten har begyndt at vise sig på dette område. Fra marts til april var der – imod sæsonen – et fald i indekset på 3 points til 120, og selv om maj viste en ny opgang til 123, lå indekset fremdeles 1 point under niveauet på samme tid i 1954. I januar kvartal lå produktionen derimod gstl. ca. 4 pct. højere end i januar kvartal i fjor. Som det vil ses af nedenstående tabel, har nedgangen i april og maj især ramt sten-, ler- og glasindustrien, hvad der står i forbindelse med udviklingen af byggevirksomheden, samt tekstilindustrien, medens jern- og metalindustrien stadig viser fremgang i sammenligning med i fjor.

Industriproduktionen.
(Procentvis forandring fra tilsvarende periode det foregående år).

	1. kvt. 1954	2. kvt. 1954	3. kvt. 1954	4. kvt. 1954	1954	1. kvt. 1955	Apr. maj 1955
Næringsmiddelindustri	÷ 1	+ 4	+ 1	+ 6	+ 2	+2	÷ 1
Tekstilindustri	÷ 4	÷ 5	–	+ 6	÷ 1	+3	÷ 6
Fodtøjs- og beklædningsindustri	÷10	÷ 4	+ 1	+ 1	÷ 3	+2	÷ 1
Træindustri	+ 4	+ 3	+ 1	+ 3	+ 2	+4	+ 1
Papir- og grafisk industri	+ 7	+ 6	+ 3	+ 4	+ 5	+6	+ 2
Kemisk industri	+ 2	+ 8	–	+ 5	+ 4	+3	÷ 6
Sten-, ler- og glasindustri	÷ 6	+ 6	–	+ 4	+ 2	–	÷11
Jern- og metalindustri	+14	+15	+14	+10	+13	+8	+ 4
Transportmiddelindustri	+ 2	+ 7	+ 8	+ 8	+ 7	+6	+ 1
Industrien ialt	+ 4	+ 7	+ 5	+ 7	+ 5	+4	÷ 1
Heraf:							
Konsumvareindustri	–	+ 4	+ 2	+ 5	+ 3	+3	÷ 3
Produktionsmiddelindustri	+ 9	+11	+10	+ 9	+ 9	+6	–

Den fortsatte udvidelse af produktionen i jern- og metalindustrien må ses på baggrund af den forøgede eksport af metalvarer og maskiner. Eksporten af mere bearbejdede metalvarer samt elektriske og andre maskiner og apparater

beløb sig i de fem første måneder af 1955 til 386 mill. kr. mod 310 mill. kr. i perioden januar–maj i fjor, en stigning på ca. 25 pct. I hele året 1954 udgjorde eksporten inden for de samme varegrupper 774 mill. kr. mod 609 mill. kr. i 1953, hvilket giver en stigning på ca. 27 pct.

BYGGEVIRKSOMHEDEN

De vigtigste af de efterspørgselsbegrænsende indgreb indtil forhøjelsen af forbrugsafgifterne i marts samlede sig om at opnå en formindskelse af aktiviteten i bygge- og anlægsfagene, og statistikken over byggevirksomheden for andet halvår 1954 viser en betydelig nedgang i det påbegyndte byggeri. Medens der i første halvdel af 1954 var påbegyndt byggeri med et etageareal på ialt 2.1 mill. m², blev der i andet halvår kun påbegyndt 1.6 mill. m². For det fuldførte byggeri var tallene henholdsvis 1.4 og næsten 2.1 mill. m². I andet halvår 1954 oversteg det fuldførte byggeri altså det påbegyndte med næsten en halv million m², og det igangværende byggeri reduceredes tilsvarende. Endnu ved udgangen af 1954 var det igangværende byggeri, målt i etageareal, dog stadig 8–9 pct. større end ved årets begyndelse.

Byggevirksomheden i 1954.
(Etageareal i 1000 m²).

	Beboelsesejendomme				
	Etage-areal	Antal lejlig-heder	Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	Tilsammen
Under opførelse 1/1 1954	2108	24062	662	655	3425
Påbegyndt 1. halvår 1954	1310	15458	580	237	2127
Fuldført 1. halvår 1954 ...	904	10296	350	138	1392
Under opførelse 1/7 1954	2514	29224	892	754	4160
Påbegyndt 2. halvår 1954	826	8863	492	285	1603
Fuldført 2. halvår 1954 ...	1144	13005	702	200	2046
Under opførelse 1/1 1955	2196	25082	682	839	3717

Om byggevirksomheden uden for de rene landdistrikter foreligger der tilsvarende oplysninger for januar kvartal 1955. Herefter blev der i årets første tre måneder kun påbegyndt 280 000 m² mod 520 000 m² i januar kvartal 1954. For boligbyggeriets vedkommende var nedgangen endnu mere udpræget, idet antallet af påbegyndte lejligheder var mindre end halvt så stort som i januar kvartal i fjor, nemlig kun godt 2 000 mod over 4 200. Samtidig fuldførtes ca. 4 700 lejligheder, og antallet af lejligheder under opførelse pr. 1. april gik herved ned til 20 700 mod 22 000 på samme tidspunkt i 1954.

Byggevirksomheden uden for de rene landkommuner.
(Etagearcal i 1000 m²).

	Beboelsesejendomme				
	Etage-areal	Antal lejlig-heder	Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	Tilsammen
Under opførelse 1/1 1955	1999	23382	560	568	3127
Påbegyndt i januar kvartal 1955	147	2038	86	46	279
Fuldført i januar kvartal 1955	402	4694	133	46	581
Under opførelse 1/4 1955	1744	20726	513	568	2825
Under opførelse 1/4 1954	1874	22026	565	519	2958

Det må antages, at nedgangen i boligbyggeriet fortrinsvis skyldes begrænsningen af det offentliges støtte til igangsættelse af nyt boligbyggeri; hertil kommer, at vejrforholdene i januar kvartal var meget ugunstige for grundudgravning m. v., hvilket kan have forstærket faldet i antallet af påbegyndte lejligheder. De nyeste oplysninger om boligbyggeriet i hovedstadsområdet og de 5 største provinsbyer viser, at antallet af påbegyndte lejligheder i april måned kun var halvt så stort som i april 1954, men i hvert fald for hovedstadens vedkommende var nedgangen i det påbegyndte boligbyggeri i januar kvartal i sammenligning med i fjor ret beskeden.

ARBEJDSLØSHED

Den indtrådte dæmpning af den økonomiske aktivitet har også vist sig i arbejdsløshedstallene. Ved udgangen af maj var antallet af arbejdsløse ca. 33 600, hvilket giver en arbejdsløshedsprocent på 5, medens de tilsvarende tal ved udgangen af maj 1954 var 22 200 ledige og 3.3 pct. Ledigheden var dog stadig noget mindre end i maj 1953, da arbejdsløshedsprocenten var 6.3. Indenfor bygge- og anlægsvirksomhed var arbejdsløshedsprocenten 7 mod 3.6 i maj 1954, og indenfor håndværk og industri havde tekstilindustrien den største ledighed. Her var arbejdsløshedsprocenten ligeledes 7 mod 5.9 i maj i fjor; desuden forekommer der i tekstilindustrien en del arbejde på nedsat tid. Iøvrigt falder stigningen i arbejdsløsheden udelukkende på provinsbyerne og navnlig landkommunerne, medens stillingen for hovedstadens vedkommende var uforandret i sammenligning med 1954. I land- og skovbrug, gartneri og fiskeri var arbejdsløshedsprocenten gået op fra 2.6 i maj 1954 til 7 i maj 1955.

LANDBRUGET

Mængdeindekset for den animalske landbrugsproduktion er i gennemsnit for perioden januar–april beregnet til 143 (1949 = 100) mod 136 for de

samme måneder i 1954, en fremgang på ca. 5 pct. På grund af den dårlige høst, der har bevirket en mindre intensiv fodring, er mælkeproduktionen gået tilbage med næsten 7 pct. og smørproduktionen med over 13 pct. i sammenligning med den tilsvarende periode i fjor. For april måned alene var reduktionen endog ca. 20 pct., men en væsentlig del af nedgangen i smørproduktionen i denne måned skyldtes den særlige omstændighed, at mejerierne var standset i nogle dage under landbrugskonflikten. Det betydelige fald i smørproduktionen opvejes for en mindre del af en stigning i osteproduktionen. Ægproduktionen har været uændret i sammenligning med de tilsvarende måneder i fjor, men produktionen af okse- og kalvekød er steget med en fjerdedel og produktionen af svinekød og flæsk med en ottendedel. I hvert fald for svineproduktionens vedkommende er denne stigning imidlertid udtryk for en reduktion af besætningerne. I slutningen af maj talte svinebestanden 4.6 mill. stk. mod 5.1 mill. stk. i november 1954, og antallet af søer, der i slutningen af maj 1954 var nået op på 558 000, var formindsket med 90 000. Det bør dog tilføjes, at antallet af første gang drægtige søer i den forløbne del af indeværende år har været stigende.

Husdyrproduktionen.
(1000 tons).

	1953	1954	Stigning i pct.	Januar—April 1954	Januar—April 1955	Stigning i pct.
Mælk	5378	5394	0.3	1669	1554	÷ 6.9
Smør	172.7	181.0	4.8	56.4	48.7	÷ 13.7
Ost	86.9	81.0	÷ 6.8	23.0	24.2	5.6
Okse- og kalvekød	190.8	203.2	6.5	63.9	76.8	20.2
Svinekød og flæsk	478.4	524.4	9.6	161.7	181.9	12.5
Æg	135.6	142.4	5.0	51.8	52.0	–

Eksporten af de vigtigste husdyrprodukter i de første 5½ måned af 1955 (indtil den 19. juni) fremgår af følgende oversigt[1]. Til sammenligning er anført eksporten i den tilsvarende periode i fjor.

	1954	1955	Procentvis ændring
Smør, 1000 t	67.7	58.4	÷ 13.7
Ost, 1000 t	26.0	22.9	÷ 11.9
Æg, 1000 t	52.5	48.6	÷ 7.4
Bacon og flæsk, 1000 t	119.3	140.8	21.5
Hornkvæg, 1000 stk.	191.1	237.8	24.4

Det engelske marked har aftaget væsentlig mindre mængder af smør og navnlig æg end i samme tidsrum i fjor. Smøreksporten til England har kun udgjort knap 40 000 t mod over 46 000 t i fjor, og ægeksporten til England er gået ned fra 37 500 t til 13 400 t. Til gengæld har Vesttyskland i år aftaget 8 500 t smør mod 1 600 t i fjor og 23 400 t æg mod 7 100 t i fjor.

[1] Efter „Landbrugsraadets Meddelelser".

UDENRIGSHANDELEN

Skønt importen i januar kvartal viste nogen nedgang i sammenligning med de foregående måneder, lå den stadig på et meget højt niveau. I forhold til januar kvartal 1954 var den steget med ca. 90 mill. kr. pr. måned, til dels som følge af højere priser. For eksporten var stigningen noget svagere, nemlig ca. 70 mill. kr. pr. måned, og importoverskuddet var derfor større end i januar kvartal 1954, men dog væsentligt mindre end i de tre sidste kvartaler i fjor, efter at den stærke forringelse af handelsbalancen var indtrådt.

Udenrigshandelen.
(Månedsgennemsnit, mill. kr.).

	Indførsel	Udførsel	Heraf: Landbrugs-produkter	Industri-produkter	Indførsels-overskud
Januar kvt. 1954	594	515	314	177	79
April „ „	686	542	336	186	144
Juli „ „	672	532	318	190	140
Okt. „ „	722	594	347	218	128
Januar „ 1955	682	586	350	208	96
April–maj „	650	552	317	211	98
April–maj 1954	658	528	343	165	130

I april og maj var importoverskuddet pr. måned af samme størrelse som i januar kvartal, men i forhold til de samme måneder i 1954 var der en nedgang i det gstl. importoverskud på godt 30 mill. kr., i hovedsagen en følge af større eksport. For de fem første måneder af indeværende år under eet er importoverskuddet praktisk taget uforandret i sammenligning med perioden januar–maj i fjor, nemlig gstl. ca. 100 mill. kr. pr. måned.

Både landbrugseksporten og industrieksporten har i den forløbne del af 1955 været større end i 1954. For landbrugseksportens vedkommende gælder dette dog kun, når man betragter de fem måneder under eet. I hver af de tre måneder marts, april og maj har landbrugseksporten været mindre end i de tilsvarende måneder i 1954.

I 1954 oversteg importen eksporten med 1475 mill. kr. mod 780 mill. kr. i 1953. Denne fordobling af importoverskuddet fandt sted til trods for, at bytteforholdet over for udlandet samtidig forskød sig i Danmarks favør, idet indeks for enhedsværdien af de importerede varer gik ned fra 124 (1949 = 100) i gennemsnit for 1953 til 120 i gennemsnit for 1954, medens de tilsvarende indekstal for eksporten var 110 og 108. Bytteforholdet over for udlandet, forstået som forholdet mellem indekset for eksporten og indekset for importen, var herefter for 1954 som helhed 91 mod 89 for 1953. Særlig gunstigt udviklede bytteforholdet sig i oktober kvartal, for hvilket det er beregnet til 93 mod 89–90

i de foregående tre kvartaler; men i januar kvartal 1955 gik indekset for bytteforholdet tilbage til 89, navnlig som følge af højere priser for importen.

Foruden den kvartalsvise beregning af bytteforholdet på grundlag af indeks for enhedsværdien af de faktisk im- og eksporterede varer foretager det statistiske departement som bekendt også en månedlig opgørelse af bytteforholdet på basis af kontraktpriser i forbindelse med beregningen af engrospristallet. Efter denne opgørelsesmåde forringedes bytteforholdet (med 1935 = 100) fra 77 i december til 73 i januar og 72 i februar, men i marts steg det pæny til 75, og for hver af månederne april, maj og juni er det beregnet til 74 (mod 76 i juni 1954).

For den enkelte periode kan man ikke vente at finde fuld overensstemmelse mellem bevægelserne efter de to opgørelsesmåder, idet engrospristallet bygger på en konstant varefordeling, medens indeks for enhedsværdien beregnes på grundlag af den faktiske omsætning. Endvidere vil engrospristallet straks registrere ændringer i markedspriserne, medens indeks for enhedsværdien først vil vise en tilsvarende forandring, efterhånden som de varer, der er kontraheret til de nye priser, indgår i handelsstatistikken. Det kan endelig nævnes, at de priser, der indgår i engrospristallet for importvarer, er de indenlandske salgspriser, medens indeks for enhedsværdien af de importerede varer refererer til impotørens købspris (c.i.f.-værdien).

Kvantumsindekset for importen i 1954 er på grundlag af priserne i 1949 beregnet til 159 mod 132 i 1953, en stigning på ca. 20 pct. For eksporten var de tilsvarende tal 173 og 158, hvilket giver en fremgang på ca. 9 pct. Til trods for importforøgelsen var lagerbeholdningerne af råstoffer og halvfabrikata som helhed lidt mindre ved udgangen end ved begyndelsen af 1954, nemlig – opgjort i 1949-priser – 1159 mill. kr. mod 1176 mill. kr., men i sammenligning med stillingen pr. 30. juni 1954 havde der dog været en stigning på næsten 12 pct. (Der er ved disse sammenligninger set bort fra sukkerbeholdningerne, der er underkastet stærke sæsonsvingninger).

PRISER OG LØNNINGER

Med hensyn til bevægelserne i engrospriserne henvises til nedenstående oversigt, men det skal dog nævnes, at stigningen i engrospristallet på 4 points i marts for en væsentlig del var forårsaget af den nye omsætningsafgift, der bevirkede, at priserne på tekstil og konfektion gik op med 30 points eller ca. 10 pct., og af forhøjelsen af benzinafgiften, der havde til følge, at priserne for brændsel og mineralske olier steg med 7 points.

Detailpristallet med priserne i juli 1914 som basis blev for januar beregnet til 388 og for april til 393. I forhold til oktober 1954, altså i løbet af et halvt år, var pristallet steget med 11 points eller næsten 3 pct., men knap en sjettedel af stigningen faldt på udgiften til bolig, der kun reguleres en gang om året,

Engrospristallet.
(1935 = 100).

	Juni 1954	Dec. 1954	Jan. 1955	Febr. 1955	Marts 1955	April 1955	Maj 1955	Juni 1955
Vegetab. levnedsmidler	386	376	378	367	361	355	354	349
Animalske levnedsmidler	301	307	307	305	308	311	311	306
Foderstoffer	433	468	470	458	433	437	441	439
Gødningsstoffer	237	228	230	232	234	235	236	237
Brændsel og mineralske olier	388	424	435	437	444	444	444	443
Jern, metaller og varer deraf	312	318	320	324	325	328	328	329
Bygningsmaterialer (undt. træ)	251	251	255	255	262	262	263	265
Træ og papir	465	477	480	486	486	487	490	493
Tekstil og konfektion	309	305	305	304	334	333	333	332
Huder, læder og skotøj	320	302	302	302	305	306	306	305
Kemisk-tekniske varer	224	225	226	225	228	229	231	238
Engrospristallet	342	346	348	346	350	350	350	349
Importvarer	409	418	424	422	415	416	416	417
Eksportvarer	312	321	310	305	310	309	307	310
Bytteforholdet	76	77	73	72	75	74	74	74

ved pristalsudregningen i januar. Af udgiftsstigningen for fødevarer skyldtes en trediedel bortfaldet af statstilskuddet til nedbringelse af mælkeprisen fra 1. april, og en række andre poster i det husholdningsbudget, der ligger til grund for pristalsberegningen, var påvirket af takst- og afgiftsforhøjelserne i september 1954 og marts 1955. Udgiftsstigningen for beklædning skyldtes således hovedsagelig den nye omsætningsafgift på tekstilvarer, men da denne afgift som nævnt svares af engrosomsætningen og ikke rammer de lagre, detail-

Husholdningsbudgettet.

	Oktober 1954 Kr.	April 1955 Kr.	Stigning Kr.	Stigning pct.
Fødevarer	3963	4052	89	2.2
Klæder, fodtøj, vask	1598	1630	32	2.0
Bolig	960	1015	55	5.7
Brændsel, belysning	626	653	27	4.3
Skatter	1257	1257	–	–
Børnetilskud	÷ 189	÷ 189	–	–
Kontingenter o. l.	755	760	5	0.7
Anskaffelser og vedligeholdelse	577	589	12	2.1
Spiritus, tobak, fortæring ude	885	926	41	4.6
Hygiejne, kulturelle udgifter	1078	1127	49	4.5
Transport	330	355	25	7.6
Iøvrigt	746	775	29	3.9
Ialt	12586	12950	364	2.9

handelen lå med, da afgiften indførtes, havde den endnu i april kun i ringe grad nået at påvirke priserne i detailhandelen.

Da afgiftsforhøjelserne for spiritus og tobak udelades ved beregningen af det „særpristal", hvorefter lønningerne reguleres, indskrænkede stigningen i det lønregulerende januar-pristal sig til 5 points i forhold til oktober 1954. Stigningen var imidlertid mere end tilstrækkelig til at skaffe arbejdere og tjenestemænd endnu et dyrtids- og reguleringstillæg, og der manglede kun henholdsvis 1 point og 2 points i, at stigningen havde berettiget dem til to tillæg. Særpristallet for april steg ligesom det almindelige pristal yderligere 5 points, og der er derfor en betydelig mulighed for, at det lønregulerende pristal for juli, selv om opsparingsbeviserne til den tid vil blive inddraget i pristalsberegningen, vil vise en sådan stigning, at en ny lønforhøjelse til efteråret bliver resultatet. Det siger sig selv, at en sådan udvikling vil vanskeliggøre gennemførelsen af den forbrugsbegrænsning, der er formålet med de foranstaltninger, som er omtalt i det foregående.

På arbejdsmarkedet var den vigtigste begivenhed *konflikten om arbejdstiden i landbruget,* der i april førte til nogle dages standsning af mejerierne, forinden lovgivningsmagten greb ind og henviste spørgsmålet til afgørelse ved tvungen voldgift. Dette skete ved loven af 20. april, hvorefter afgørelsen skulle træffes på grundlag af en samfundsmæssig vurdering af de af parterne fremførte synspunkter og krav. Voldgiftsrettens kendelse, der forelå den 18. maj, afviste arbejdernes krav om nedsættelse af arbejdstiden fra 54 til 48 timer ugentlig i sommerhalvåret. Gennemførelsen af dette krav ville have betydet en 48 timers arbejdsuge hele året for de organiserede landarbejdere.

PENGE- OG KAPITALMARKED

(Mill. kr.).

	Juni 1954	Dec. 1954	Jan. 1955	Febr. 1955	Marts 1955	April 1955	Maj 1955	Juni 1955
Nationalbanken.								
Udenlandske tilgodeh., netto	23	÷172	÷159	÷253	÷306	÷332	÷401	**÷456**
Nettotilgodeh. hos staten ...	1925	2240	2188	2402	2293	2376	2557	2433
Obligationer og aktier	517	492	479	475	474	473	385	475
Seddelomløb	2000	2145	2025	1983	1973	1986	1973	2010
Foliokonto	266	394	332	402	302	363	488	361
Tilsammen	2266	2539	2357	2385	2275	2349	2461	2371
Forretningsbankerne.								
Kassebeholdning	750	854	725	781	707	762	921	807
Obligationer og aktier	1386	1172	1181	1185	1212	1186	1201	1194
Udlån ialt	6009	6078	6053	5974	5986	6021	5965	6085
Indlån ialt	6813	6593	6593	6690	6633	6702	6819	6733
Sparekasserne.								
Obligationer og aktier	1518	1484	1480	1473	1472	1452	1438	1433
Udlån ialt	3461	3550	3556	3572	3588	3614	3633	3611
Sparernes tilgodehavende ...	4882	4803	4849	4893	4888	4980	5011	4951

Medens det fortsatte merforbrug af udenlandsk valuta i den forløbne del af 1955 har virket i retning af at formindske den samfundsmæssige likviditet, er en påvirkning af likviditeten i modsat retning udgået fra finansministeriets træk på nationalbanken, der igen hænger sammen med nedgangen i salget af statsobligationer til dækning af statens kapitalbehov. Den pålydende værdi af de cirkulerende indenlandske statspapirer (obligationer og skatkammerbeviser) samt kredit- og hypotekforeningsobligationer forøgedes i månederne januar–juni med 352 mill. kr. mod 420 mill. kr. i den tilsvarende periode i 1954. For statspapirer alene var tallene 82 henholdsvis 179 mill. kr.

Kursniveauet for obligationer er ikke undergået større ændringer i den forløbne del af 1955, men aktiekurserne har været stigende. Dette gælder navnlig rederiaktier, der har været påvirket af stigende fragter. I løbet af 1. halvår 1955 er fragtratetallet gået op fra 147 (1949 = 100) til 159, en stigning på godt 8 pct., og i forhold til juni 1954, da det var 118, er fremgangen ikke mindre end 35 pct. Man kan derfor også regne med en stigende tendens i skibsfartens valutaindtjening.

26.7.1955
C. L.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Juli 1954

1. – Lederen af den republikanske gruppe i det amerikanske senat, Knowland, udtaler, at han vil forlade sin post og sætte alt ind på at få U.S.A. til at udtræde af F.N., hvis Pekingregeringen anerkendes.

2. – Forbundskansler Adenauer udtaler, at en fransk forkastelse af europahærtraktaten må indebære oprettelsen af en national tysk hær.

I Guatemala aftales våbenstilstand mellem oberst Armas og oberst Monzon, der bliver chef for en provisorisk regeringsjunta. Regeringens mål er kamp mod kommunismen og en ny forfatning.

3. – Det franske udenrigsministerium meddeler, at Adenauers udtalelser d. 2/7 ændrer grundlaget for det planlagte møde mellem kansleren og udenrigssekretær de Beaumont. Mødet udskydes.

Våbenstilstandsforhandlinger indledes mellem medlemmer af den franske og den viet-minhske stab.

Det franske socialistiske partis kongres udtaler sin støtte til europahærtraktaten.

5. – De franske styrker i Tunis forstærkes. Ministeriet afskediges og regeringens førelse overdrages administrationens ledere.

6. – Den provisoriske regeringsjunta i Guatemala annullerer den tidligere regerings udstykningslove.

8. – Der opnås en aftale om udveksling af syge og sårede krigsfanger i Indokina.

I en note til den persiske regering hævder Sovjetunionen, at vestmagterne forsøger at drage Persien ind i en antirussisk blok.

Den engelske regering protesterer overfor Yemen mod væbnede episoder ved grænsen til Aden.

Den amerikanske udenrigsminister Foster Dulles udtaler, at U.S.A. i givet fald vil anvende veto mod Peking-regeringens optagelse i F.N.

Benelux aftaler fri indbyrdes kapitaloverførsel.

Den midlertidige regeringsjunta vælger oberst Armas til præsident for Guatemala.

11. – Den amerikanske udenrigsminister Foster Dulles afslår overfor Mendés-France at vende tilbage til Genèvekonferencen, da han ikke er overbevist om kommunisternes forhandlingsvilje.

12. – Landbrugskonferencen i Paris, hvor 15 vesteuropæiske stater foruden Grækenland og Tyrkiet deltager, overgiver et fransk forslag om oprettelse af et fælles landbrugsmarked („den grønne plan") til O.E.E.C.

Churchill aflægger rapport overfor underhuset om sine samtaler med præsident Eisenhower 23/6–28/6. Han udtaler sin støtte til den vesttyske genoprustning og en østasiatisk antikommunistisk blok, men ud-

taler samtidig sit ønske om snarlig våbenstilstand i Indokina, om Peking-regeringens optagelse i F.N. og en fredelig „sameksistens". På en forespørgsel fra Attlee svarer han, at han er positivt indstillet til en stormagtskonference på højt plan, men at tidspunktet spiller en afgørende rolle.

13. – Den norske udenrigsminister Lange protesterer mod russiske diplomaters forbindelse med spionen Asbjørn Sunde.

14. – På et møde i Paris enes Dulles, Eden og Mendés-France om, at U.S.A. skal repræsenteres ved Genèvekonferencen af viceudenrigsminister Bedell Smith.

Foster Dulles erklærer, at U.S.A. og England vil give Vesttyskland fuld suverænitet, selv om europahærtraktaten forkastes i den franske nationalforsamling.

16. – O.E.E.C.s råd afslutter et to-dages møde om genoprettelsen af den frie valutakonvertibilitet. Formanden, den engelske finansminister Butler, udtaler, at valutaernes ombyttelighed må gå hånd i hånd med en frigørelse af verdenshandelen.

17. – Theodor Heuss genvælges til præsident for den tyske forbundsrepublik for 5 år.

En handelstraktat for 1956–60 underskrives mellem Finland og Sovjetunionen.

20. – U.S.A.s State Department meddeler, at de engelsk-amerikanske forhandlinger om Sydøstasiens forsvar er afsluttet.

21. – Våbenstilstanden for Indokina underskrives i Genève. – Viet-Nams område nord for en linje nær den 17. breddegrad overdrages Viet-minh, til gengæld skal begge parter rømme de enklaver, de holder besat i modpartens område. Viet-minh skal rømme Laos og Cambodia. Ingen fremmede baser må oprettes i Viet-nam, Laos eller Cambodia; de franske baser vil dog ikke blive betragtet som fremmede; men beredskabsstyrkerne her skal nedskæres. En kommission bestående af repræsentanter for Indien, Canada og Polen med en inder på formandspladsen skal overvåge overholdelsen af våbenstilstanden. Fællesvalg skal afholdes over hele Viet-nam 20/7 1955. Viet-nams delegation tager straks afstand fra aftalen; de kræver tilbagetrækning af alle fremmede tropper, våbenstilstand i de givne positioner og administrationen af hele landet overdraget til Viet-nams regering. Præsident Eisenhower udtaler, at overenskomsten indeholder punkter, U.S.A. ikke billiger, men hovedsagen er, hvorledes den kommer til at virke i praksis.

22. – Mendés-France anbefaler den franske nationalforsamling at ratificere våbenstilstanden for Indokina. Han påpeger, at den fremdeles tillader Frankrig at spille en rolle i Østen, og at Viet-Minh har lovet at respektere franske rettigheder i deres område.

Det vesttyske socialdemokratis kongres forkaster europahærtraktaten. Genoprustning kan kun tilstedes, hvis der samtidig tages skridt til Tysklands genforening og udvidet parlamentarisk kontrol med militæret.

Det meddeles i Bonn, at chefen for „Forbundskontoret til beskyttelse af forfatningen" dr. John er forsvundet under et ophold i Berlin.

Østrig anmoder de 4 besættelsesmagter om at oprette en 5-magts kommission med østrigsk deltagelse for at diskutere afvikling af besættelsen.

23. – To amerikanske militærmaskiner, der deltog i eftersøgningen af den nedskudte engelske passagermaskine ved Hainan, bliver – hævdes det i U.S.A. – angrebet af kinesiske maskiner, men skyder dem ned.

En civil engelsk maskine, der var på vej til Hong-Kong, nedskydes ud for øen Hainan af maskiner tilhørende den kinesiske folkerepublik.

Den franske nationalforsamling godkender våbenstilstanden i Indokina med 471 stemmer mod 14.

Den indiske regering erklærer, at en ind-

lemmelse af de franske og portugisiske områder i Indien står på dens program.

Dr. John (se 22/7) oplyser over den østtyske radio, at han har frivilligt forladt Vesttyskland, hvor neo-nazismen breder sig, for uhindret at kunne arbejde på Tysklands genforening.

24. – I enslydende noter til England, Frankrig og U.S.A. besvarer Sovjetunionen disse magters note af 7/5. Vestmagternes afvisning af den russiske plan for en europæisk sikkerhedstraktat og deres militære forberedelser viser, at deres ønsker om afspænding ikke er alvorlig ment. Sovjetunionen er dog stadig villig til forhandling og tilføjer et forslag om verdenshandelens liberalisering.

England protesterer i Peking over nedskydningen 23/7 (s.d.).

25. – Amerikanske militærmaskiner nedskyder ud for øen Hainan to patruljemaskiner tilhørende Pekingregeringen.

26. – Peking-regeringen udtrykker overfor England sin beklagelse af nedskydningen d. 23/7 og tilbyder erstatning.

Handelsminister Thorneycroft meddeler, at U.S.A. og England ved fælles overenskomst har nedskåret antallet af varegrupper – de „strategisk vigtige varer" –, der var underkastet eksportforbudet til østblokken med 1/3.

27. – Peking-regeringen protesterer overfor U.S.A. i anledning af nedskydningen 25/7.

Portugal protesterer overfor den indiske regering mod nationalistiske inderes demonstrationer i de portugisiske kolonier.

U.S.A. protesterer overfor Peking-regeringen i anledning af nedskydningen 23/7. Den engelske maskine medførte også amerikanske borgere.

Den ægyptiske premierminister Nasser og den engelske krigsminister Head underskriver i Cairo en traktat om Suezkanalzonen for 7 år. Det engelske militær rømmer zonen, men i tilfælde af krig i den nære Orient skal basen atter stå åben for engelsk militær.

28. – I en tale til den amerikanske kongres udtaler Sydkoreas præsident, Syngman Rhee, at U.S.A. bør stille flåde og luftvåben til rådighed for et asiatisk angreb på det kommunistiske Kina, så man kan få en ende på den „ukloge våbenstilstilstand".

Den engelske minister Hopkinson meddeler i Underhuset, at regeringen inden længe vil fremlægge et forfatningsudkast for Cypern, der vil give øen udvidet selvstyre.

29. – Det engelske Underhus ratificerer traktaten om Suez med 257 stemmer mod 26. Mindretallet, der er rent konservativt, tager skarp afstand fra regeringens politik.

Peking-regeringen afviser U.S.A.s protest i anledning af ildkampen ved Hainan 25/7. Det meddeles, at de amerikanske krigsskibe, som har deltaget i eftersøgningen af overlevende fra den engelske maskine, der blev skudt ned 23/7, vil forblive i det sydkinesiske hav „for alle eventualiteters skyld".

Ærkebispen af Cypern opfordrer befolkningen til at holde fast ved kravet om en forening med Grækenland.

30. – General de la Tour du Moutin afløser Voizard som fransk generalresident i Tunis.

Præsident Eisenhower og Syngman Rhee erklærer i et fælleskommuniqué, at de vil arbejde for Koreas genforening efter F.N.s retningslinjer.

31. – Indien meddeler i en note til den portugisiske regering, at fortsat voldsanvendelse mod de „fredelige frivillige", der demonstrerer for de portugisiske områders indlemmelse i Indien, vil få alvorlige følger.

Ved et kort besøg i Tunis erklærer Mendés-France overfor beyen sin beredvillighed til at give Tunis indre autonomi. Hvis terrorismen fortsætter vil Frankrig tage energiske skridt herimod.

August 1954

2. – Grækenland og Jugoslavien træffer overenskomst om anlæg af forsvarslinjer langs grænserne til Bulgarien og Albanien.

Det østtyske indenrigsministerium meddeler, at en række vestlige agenter frivilligt har overgivet sig til politiet. Deres oplysninger har atter ført til pågribelse af flere medlemmer af amerikanske og vesttyske spionageorganisationer.

Det amerikanske senat vedtager loven om økonomisk hjælp til udlandet, men nedskærer bevillingen med ½ milliard $. Hvis Frankrig og Italien ikke ratificerer europahærtraktaten vil hjælpen til disse to lande bortfalde.

4. – I en note til England, Frankrig og U.S.A. foreslår Sovjetunionen 4 magtsforhandlinger på ministerplan i August eller September efter retningslinjerne, der er givet i tidligere noter (se 24/7).

5. – Der rettes et attentat mod den oppositionelle brasilianske pressemand Senor Lacerda.

Det meddeles, at Persien og 8 udenlandske oliefirmaer er nået til enighed om en 25-årig kontrakt. Firmaerne, der repræsenterer engelske, amerikanske, hollandske og franske interesser, får adgang til produktion og raffinering gennem to datterselskaber, hvis ledelse den persiske regering får en vis indflydelse på. Anglo-Iranian Oil får 40 % af kapitalen i datterselskaberne og erstatning for nationaliseret ejendom.

6. – Dr. Adenauer udtaler, at dr. Johns påstande om hemmelige aftaler mellem U.S.A. og forbundsrepublikken er grebet ud af luften (se 23/7).

Den engelske regering besvarer den østrigske note af 22/7 positivt.

7. – Beyen af Tunis godkender en regering bestående af 4 medlemmer af Neo Destourpartiet, en socialist of 4 uafhængige. De franske ministre for finans, undervisning og offentlige arbejder forbliver foreløbig.

8. – I en note til den indiske regering foreslår Portugal, at observatører, udpeget af de to magter, skal sendes til de portugisiske områder i Indien for at optage rapport om uroligheder.

9. – Unionen mellem Holland og Indonesien ophører.

U.S.A. og Frankrig besvarer den østrigske note af 22/7 positivt.

Jugoslaviens, Grækenlands og Tyrkiets udenrigsministre underskriver en alliancetraktat for 20 år. Det er en udvidelse af 1953-traktaten og indebærer, at et angreb på et af landene skal betragtes som et angreb på dem alle. I tilfælde af krise i verdenssituationen vil de konferere indbyrdes.

10. – Mendés-Frances langtidsprogram for sanering af den franske økonomi vedtages af Nationalforsamlingen med 362 stemmer mod 90.

Indien accepterer Portugals forslag af 8/8 om observatører og foreslår, at de snarest udpeges ved et portugisisk-indisk møde.

11. – Voldsomme demonstrationer mod den brasilianske regering i anledning af attentatet d. 5/8 medfører, at politichefen udskiftes med en officer.

Den kinesiske „folkeregerings centrale råd" godkender Chou En-lais rapport om „beslutsom aktion for at befri Formosa".

12. – Den russiske regering afslår den østrigske anmodning af 22/7, men besættelsesmagternes Wien-ambassadører bør i samråd med repræsentanter for den østrigske regering diskutere uløste problemer i den østrigske fredstraktat.

14. – Det franske ministerråd vedtager visse modifikationer i europahærtraktaten, som skal forelægges de øvrige underskrivere. Mendés-France udtaler, at valget står mellem europahæren og en ukontrollabel tysk genoprustning. 3 gaullistiske ministre forlader kabinettet mens 3 andre forbliver.

16. – I en tale til den engelske labourdelegation, der under Attlees ledelse gæster Peking, udtaler Chou En-lai sin tillid til „den fredelige sam-eksistens".

17. – F.N.s overkommando i Korea kræver udlevering af 2840 krigsfanger, som man påstår kommunisterne tilbageholder.

18. – En talsmand for Peking-regeringen udtaler, at trods embargoen på „strategisk vigtige varer" har Kina kunnet importere „metaller, stål, maskiner og tungt udstyr" fra Vesteuropa på engelske skibe.

Det amerikanske forsvarsministerium meddeler, at divisioner vil blive trukket bort fra Sydkorea i de næste måneder. Den sydkoreanske premierminister Pyum Yung Tai erklærer, at nyheden afføder „ubehag og skuffelse". For hver division, der trækkes tilbage, bør der opstilles 3 sydkoreanske.

19. – I Bruxelles fremlægger Méndes-France de franske ændringsforslag til europahærtraktaten for de øvrige 5 deltagernationer (se 14/8). Enhver magt skal kunne udtræde af hæren, dersom de engelsk-amerikanske styrker i Tyskland reduceres eller hvis Tyskland genforenes. Den overnationale myndigheds beføjelser skal indskrænkes de første 8 år, medens alle tyske og kun få franske styrker kommer til at stå i hæren.

I tre af Sydafrikas fire provinser vinder det nationalistiske parti store sejre ved provinsrådsvalgene. Partiet er under valgkampen gået stærkt ind for „apartheid".

Fra Peking meddeles, at nationalistiske styrker fra Formosa under dækning af amerikanske luft- og flådeenheder har rettet et angreb mod provinsen Chekiang.

Det engelske transportministerium benægter, at engelske skibe skulle have ført „strategisk vigtige varer" til den kinesiske folkerepublik (se 18/8).

Den amerikanske kongres vedtager en lov, der fratager det kommunistiske parti dets rettigheder som „juridisk person". Kommunister skal under strafansvar lade sig indregistrere hos myndighederne.

20. – Den græske premierminister Papagos anmoder F.N. om at sætte kravene fra Cyperns nationalister om en løsrivelse fra England på generalforsamlingens dagsorden. Voldsomme antiengelske demonstrationer bryder ud flere steder i landet.

22. – 6-magtskonferencen om europahæren (se 19/8) ophører uden resultat.

24. – Saars premierminister, Hoffman, forhandler i Paris med repræsentanter for den franske regering. Begge parter understreger deres vilje til snarest at finde en „europæisk løsning" af Saar-problemet.

Den brasilianske præsident Vargas begår selvmord umiddelbart efter at have forladt præsidentposten for 3 måneder. Krisen står i forbindelse med attentatet d. 5/8, som er forøvet af medlemmer af præsidentens livvagt. I Vargas' sted indtræder vicepræsident Filho, der straks udnævner en af ophavsmændene til Vargas' afgang, Eduardo Gomes, til luftfartsminister.

25. – Den østtyske regering offentliggør et brev fra præsident Pieck til den franske præsident Coty. Det advarer nationalforsamlingen mod at ratificere europahærtraktaten. Den polske regering foreslår Frankrig en defensiv alliancetraktat med en gensidig forpligtelse til at arbejde for bl. a. en fredelig genforening af Tyskland.

26. – Hr. Schmidt-Wittmack, kristeligdemokratisk medlem af Hamburgs landdag, der er flygtet til Østtyskland, bekræfter dr. Johns påstande af 23/8 og hævder, at det ved hemmelige aftaler mellem Vesttyskland og NATO-hovedkvarteret er besluttet at fordoble antallet af tyske divisioner, der er fastsat i Europahærtraktaten.

Det brasilianske politi meddeler, at ca. 100 kommunister og andre, der vides at have støttet afdøde præsident Vargas, er arresteret.

27. – Den franske nationalforsamling giver sin tilslutning til regeringens nordafrikanske politik.

28. – Den afgørende debat om europahærtraktaten indledes i den franske nationalforsamling. Rapportører for 7 udvalg tilråder forkastelse.

29. – Mendés-France aflægger rapport til nationalforsamlingen om forhandlingerne i Bruxelles 19/8–22/8. Frankrigs stilling var – siger han – „pinagtig og ydmygende". Regeringen vil stå neutral i debatten og ikke gøre sagen til et tillidsspørgsmål.

30. – Den franske overstkommanderende og generalkommissær i Indokina, general Ely, udtaler, at Frankrig pr. 31/12 dette år vil give Viet-nam autonomi i lighed med Laos og Cambodia. Desuden vil Viet-nam modtage økonomisk og militær hjælp fra Frankrig.

Det meddeles, at Kina har åbnet Manchuriets havneby Dairen for japanske handelsskibe.

Ved en procedureafstemning forkastes europahærtraktaten i den franske nationalforsamling med 319 stemmer mod 234, 43 afholder sig fra at stemme. Det socialistiske partis eksekutivkommitté ekskluderer straks 3 ledende medlemmer af partiet for ikke at følge partiparolen om at give traktaten deres stemme.

September 1954

2. – Den engelske regering overrækker Mendés-France et forslag til en konference mellem de seks europahærstater og med deltagelse af U.S.A. og England. Formålet er en fornyet drøftelse af Vesttysklands genoprustning. Planen meddeles tillige dr. Adenauer.

Den engelske regering meddeler officielt, at et planlagt flådebesøg i græske havne er aflyst p.gr. af den sidste tids antiengelske demonstrationer. (se 20/8).

4. – Dr. Adenauer udtaler sig bittert mod den franske nationalforsamlings beslutning af 30/8. Forhandlinger om Vesttysklands fulde suverænitet er optaget med U.S.A. og England, men en fremtidig politik må og skal bygge på en forståelse med Frankrig.

Forhandlinger om Tunis' fremtid åbnes i Carthago mellem repræsentanter for den franske og tunesiske regering.

En amerikansk patruljemaskine nedskydes af russiske jagere over det japanske hav et stykke fra den sibiriske kyst.

5. – Peking meddeler at 7 kinesiske divisioner vil blive trukket bort fra Korea i løbet af to måneder.

U.S.A. protesterer overfor den russiske regering i anledning af den „formålsløse og uprovokerede" nedskydning d. 4/9. Den russiske regering protesterer mod „krænkelsen af Sovjets grænse".

6. – Repræsentanter for England, U.S.A., Frankrig, Siam, Australien, New Zealand, Pakistan og Philippinerne åbner i Manila en konference for at diskutere en syd-østasiatisk forsvarstraktat. – Foster Dulles udtaler, at konferencen må undgå at pådrage sig beskyldninger for kolonialisme.

Præsident Eisenhower meddeler, at U.S.A. har truffet aftale med en række lande om at samarbejde om en fredelig anvendelse af atomkraften.

8. – Manila-konferencen (se 6/9) vedtager en defensiv alliancetraktat, der gælder „hele det syd-østasiatiske område"; men som ikke omfatter Japan eller Formosa. Laos, Cambodia og Viet-nam syd for d. 17. breddegrad (se 21/7) indbefattes udtrykkeligt. I et særligt „Pacific Charter" udtaler signatarerne deres vilje til at respektere folkenes selvbestemmelsesret og samarbejde for en højere levestandard.

9. – Præsident Eisenhower meddeler, at U.S.A.s overskudslagre af landbrugsprodukter vil blive bortsolgt, uden at verdensmarkedsprisen derved vil blive trykket. U.S.A. vil også søge at forøge forbruget i underudviklede områder.

10. – Den franske regering beslutter at nedsætte priserne på råstoffer og elektricitet, at forøge liberaliseringsprocenten og at stille midler til rådighed for en forbedring af rentabiliteten.

I enslydende noter besvarer England, Frankrig og U.S.A. de russiske noter af 24/7 og 4/8. Man erklærer sig fremdeles villig til at medvirke til en afspænding, men under tidligere fremførte betingelser: frie valg over hele Tyskland som forberedelse til en genforening af landet, russisk godkendelse af Østrigs fredstraktat og almindelig nedrustning under betryggende international kontrol.

I F.N.s krigsfangekommission kræver den vesttyske, italienske og japanske delegerede, at Sovjetunionen skal udlevere krigsfanger og civile, der stadig tilbageholdes.

11. – Eden konfererer i Brüssel med Beneluxlandenes udenrigsministre om tysk genoprustning.

13. – Adenauer og Eden afslutter en konference i Bonn med at udtale deres enighed om, at Vesttyskland må medtages i det vestlige forsvarssamarbejde og at en fransk-tysk forståelse må opnås.

14. – Den italienske og engelske udenrigsminister udsender efter en kort konference i Rom et fælles kommuniqué, hvori de udtrykker deres vilje til at finde en vej til større samling af Europa indbefattet Vesttyskland og med „Englands fulde deltagelse".

Det engelske krigsministerium meddeler, at commonwealth-styrkerne i Korea vil blive reduceret til $^1/_3$ i løbet af et halvt år.

15. – På „Transvaals nationale partis" kongres udtaler Sydafrikas premierminister dr. Malan, at partiets mål er oprettelsen af en republik.

1100 delegerede træder sammen til den første „alkinesiske folkekongres" i Peking bl. a. med deltagelse af Dalai og Panchen Lama. Mao Tse-tung indvarsler en industrialisering gennem „flere femårsplaner".

16. – Mendés-France og Eden afslutter et todages møde med et kommuniqué, der udtaler, at man vil arbejde for en „europæisk enhed, hvori England vil deltage uden forbehold". De har også drøftet de former under hvilke Vesttyskland kan inddrages i det vestlige samarbejde.

17. – Foster Dulles og Adenauer afslutter et kort møde i Bonn. Vesttyskland bør „så hurtigt som muligt" have „fuld ligestilling i et kollektivt sikkerhedssystem".

19. – Fra Peking meddeles, at det østlige Kinas „befrielseshær" indkaldes med henblik på en befrielse af Formosa. Bombardementet af Quemoy fortsætter.

20. – Den „al-kinesiske folkekongres" vedtager en ny forfatning, der indledes med de almindelige sovjettiske principper. Kongressen, der vælges ved almindelig stemmeret for fire år, er „statsmagtens højeste organ". Den træder sammen een gang årlig, men kan også indkaldes af et permanent udvalg, den selv vælger.

Mendés-France udtaler til Europarådets rådgivende forsamling, at en optagelse af Tyskland og Italien i Brüsseltraktaten må forudsætte oprettelsen af en overstatslig myndighed, der kan overvåge, at medlemmernes oprustning ikke overskrider en vis grænse. Også England må deltage i systemet.

Cyperns tyrkiske befolkning kræver, at øen skal forblive under engelsk administration, som er den bedste beskyttelse for de nationale mindretal.

Det indiske folkekammer indlemmer formelt den tidligere franske koloni Chandernagore i Indien.

Den franske general-resident i Marokko, Lacoste, meddeler, at et råd, der afspejler alle politiske afskygninger skal oprettes for at diskutere reformer. Han bebuder desuden, at der vil blive givet tilladelse til oprettelse af fagforeninger.

21. – På F.N.-generalforsamlingens første dag rejser Vyshinsky krav om Pekingregeringens anerkendelse. Forslaget fjernes

fra forsamlingens dagsorden med 43 stemmer mod 11.

Pakistans nationalforsamling vedtager et forfatningstillæg, der indskrænker generalguvernørens beføjelser. Premierministeren udtrykker håbet om, at landet bliver republik 1/1 1955.

23. – Sydafrikas forsvarsminister, Erasmus, udtaler, at Englands rømning af Suez nødvendiggør en forsvarspagt mellem områderne syd for Equator.

Den ægyptiske regering fratager en række ledende medlemmer af „Det muhammedanske broderskab" deres ægyptiske statsborgerskab p.gr. af „statsfjendtlig virksomhed".

Den græske delegerede ved F.N. – Kyron – fremfører Cypern-problemet (se 20/8) i generalforsamlingen og kræver selvbestemmelsesret for øen. Englands delegerede – Selwyn Lloyd – afviser kravene som indgreb i Englands suverænitet.

24. – Europarådets rådgivende forsamling henstiller til Londonkonferencen, at finde en form for gensidig kontrol med Europas væbnede styrker og våbenproduktion, at udvikle den europæiske militærs teknik og skabe en „form for europæisk politisk ledelse og demokratisk kontrol som England kan tilslutte sig".

26. – U.S.A.s noteudveksling med Sovjetunionen om Eisenhowers plan for en international atompulje offentliggøres. Sovjetunionen afviser ethvert samarbejde om civil anvendelse af atomenergien før dens militære brug er forbudt.

Det engelske labourpartis kongres åbnes i Scarborough. Bevanfløjens forslag om at tage afstand fra den syd-østasiatiske blok forkastes. Attlee udtaler, at Formosa bør tilbagegives Kina.

28. – Udenrigsministrene fra England, U.S.A., Frankrig, Italien, Benelux og Canada mødes i London for at drøfte Vesttysklands suverænitet og optagelse i det vestlige forsvarsfællesskab.

På labour-partiets kongres (se 27/9) stemmes Bevan ud af partiets udøvende udvalg. Kongressen støtter Vesttysklands genoprustning.

29. – På Londonkonferencen (se 28/9) udtaler Foster Dulles, at hvis der intet resultat opnås, kan han ikke råde præsidenten til at forny U.S.A.s militære løfter til Europa. Optagelsen af Tyskland i Bruxelles-traktaten skulle imidlertid være en vej ud af dødvandet. Eden lover, at England vil undlade at trække de styrker tilbage, man har stationeret på fastlandet, medmindre flertallet af Bruxellesmagterne ønsker det, eller hvis tropperne må bruges andetsteds.

Den indiske premierminister Nehru udtaler sig i parlamentet skarpt mod den sydøstasiatiske alliance (se 8/9), men erklærer samtidig, at de kommunistiske partiers udenlandske forbindelse er en trusel mod sikkerheden.

Vyshinsky fremlægger et nedrustningsprogram for F.N.s generalforsamling: forbud mod masseødelæggelsesvåben og reduktion på 50 % af alle væbnede styrker og militære forråd i løbet af et halvt eller et helt år. En international kontrolkommission skal overvåge gennemførelsen.

Oktober 1954

1. – Jugoslavien og Sovjetunionen afslutter en handelstraktat – den første siden 1949 – for tiden indtil 31/12 1954.

3. – 9-magtskonferencen i London vedtager en traktat, der giver Vesttyskland fuld suverænitet med enkelte forbehold p.gr. af den internationale situation. Italien og Vesttyskland optages i det vestlige forsvarssamarbejde indenfor Bruxellestraktatens rammer. Den tyske oprustning vil blive begrænset til 12 divisioner og en

taktisk luftstyrke, mens den militære produktion indskrænkes til „konventionelle våben". England og U.S.A. bekræfter deres tidligere løfter om støtte til samarbejdet.

5. – Repræsentanter for England, U.S.A., Italien og Jugoslavien når til enighed om Trieste-problemet. Det meste af zone A med byen og havnen tilfalder Italien, der skal opretholde frihavnen. Jugoslavien får zone B og et stykke af A. Den allierede besættelse hæves, og den italienske og jugoslaviske regering afgiver begge garantier for de nationale mindretals rettigheder.

6. – Under en tale i Øst-Berlin erklærer Molotov, at besættelsesmagterne snarest bør trække deres styrker tilbage fra Tyskland, således at der kan afholdes frie fælles-tyske valg. Europahærtraktatens forkastelse (se 30/8) har skabt basis for tilnærmelse mellem Øst- og Vesttyskland.

7. – Den europæiske organisation for atomforskning holder sit første møde i Genève.

Den vesttyske forbundsdag udtaler sin tillid til Adenauers udenrigspolitiske linje. Socialdemokraterne stemmer imod og Erich Ollenhauer udtaler, at partiet nok vil gå ind for et tysk forsvarsbidrag, men at de seneste russiske forslag (se 6/10) må åbne en vej for forhandlinger om en fredelig genforening af Tyskland.

9. – Den franske finansminister – Faure – udtaler, at regeringen agter at sænke kulpriserne for således at sætte industrien i stand til at betale den øgede arbejdsløn. Eksporten er i stadig vækst og regeringen vil pr. 1. november opfylde sit løfte til O.E.E.C., nemlig en 65 % liberalisering af udenrigshandelen.

Colombo-planstaternes rådgivende komité, der afholder møde i Ottava, meddeler at der i det forløbne år er anvendt over ½ milliard £ på Syd- og Sydøstasiens økonomiske udvikling. På mødet er Japan, Siam og Philippinerne blevet optaget.

11. – Vyshinsky udtaler i F.N.s nedrustningsdebat, at Sovjetunionen ikke lægger vægt på et omgående forbud mod atomvåben; han accepterer vestmagternes krav om gradvis nedrustning og foreslår, at den internationale komité til overvågelse af nedrustningen ikke skal være underkastet stormagtsveto i sikkerhedsrådet, men kun generalforsamlingens beslutninger.

I Peking afsluttes en konference mellem ledende kinesiske og russiske statsmænd. I et fælleskommuniqué udtales, at Formosa snarest bør vende tilbage til Kina og en konference indkaldes til drøftelse af Koreas genforening. Den kulturelle og handelsmæssige forbindelse med Japan må udvides. Desuden lover Sovjetunionen at give Kina Port Arthur tilbage 1/1 1955 og overdrage Kina den russiske andel i de „Forenede Sino-sovjet kompagnier". Kina vil modtage et lån på 520 mill. rubler. Endvidere lover Sovjetunionen at levere materiel til henved 300 fabrikker over en 5-årig periode.

12. – Den franske nationalforsamling giver Mendés-France et tillidsvotum i anledning af 9-magtsaftalerne (se 3/10). Der afgives 350 stemmer for, 113 imod medens 160 afholder sig fra at stemme.

13. – Canadas delegerede ved F.N. foreslår i generalforsamlingen, at underudvalget af repræsentanter for Canada, England, Frankrig, Sovjetunionen og U.S.A. skal mødes og udarbejde et udkast til en nedrustningsplan med hensyntagen til de indkomne forslag. England, Frankrig og U.S.A. støtter forslaget.

14. – I Delhi underskrives en indisk-kinesisk handelstraktat.

18. – Indiens premierminister Nehru og Viet-minhs leder, Ho Chi-Minh, mødes i Hanoi. De udtaler begge deres tillid til en fredelig udvikling i Indokina og til Indokinas selvstændighed.

19. – Forbundskansler Adenauer ankommer til Paris sammen med udenrigssekretær Hallstein og „forsvarsminister" Blank.

Ved et møde med Mendés-France drøftes fælles økonomiske og politiske problemer samt Saar.

Den indiske premierminister Nehru ankommer til Peking på et 12-dages besøg.

20. – Eden, Foster Dulles, Mendés-France og Adenauer mødes i Paris for at træffe aftaler om Vesttysklands suverænitet.

Efter en 6-dages regeringskrise danner Kekkonen ny finsk regering, en koalition af agrarer og socialdemokrater.

21. – Indien og Frankrig underskriver en traktat, der pr. 1/11 overdrager alle franske områder i Indien til den indiske regering.

22. – Det meddeles, at Sovjetunionen i F.N. har tilsluttet sig det canadiske forslag af 13/10 med visse mindre modifikationer.

23. – I Paris underskrives 4 traktatkomplekser: (1) en fransk-tysk aftale om Saar, (2) en amerikansk-engelsk-fransk-vesttysk protokol ang. den vesttyske forbundsrepubliks suverænitet, (3) 9-magtsaftalen om den vesteuropæiske union, (4) aftalen om Vesttysklands optagelse i Nato.

I sit svar på vestmagternes note af 10/9 foreslår den russiske regering en 4-magtskonference afholdt i november. Noten indeholder et skarpt angreb på Londonaftalerne.

I en tale ved et offentligt møde i Peking understreger den indiske premierminister Nehru Indiens og Kinas fælles skæbne i de forløbne år og fælles interesse i en ny ligevægt i Asien.

24. – Pakistans general-guvernør Ghulam Muhammed indfører undtagelsestilstand og opløser den lovgivende forsamling.

26. – F.N.s tremandsudvalg til undersøgelse af Sydafrikas raceproblemer afgiver rapport. Apartheidpolitikken betegnes som en trusel mod Sydafrikas internationale position og som en krænkelse af erklæringen om menneskerettighederne.

Mendés-France og Adenauer underskriver en traktat om øget fransk-tysk økonomisk samarbejde.

28. – I Genève åbnes den 9. konference af stater tilsluttet G.A.T.T. (General Agreement on Tariffs and Trade).

Den vesttyske kansler Adenauer besøger præsident Eisenhower i Washington.

29. – Efter flere dages voldsomme demonstrationer i Cairo mod det muhammedanske broderskab opløses det af regeringen.

31. – Den persiske regering forelægger parlamentet en lov, der fastsætter dødsstraf for medlemsskab af kommunistiske organisationer. Premierminister Zahedi opfordrer alle kommunister til at melde sig ud før det er for sent.

November 1954

1. – Den franske regering afsender 3 bataljoner faldskærmsjægere til Algier for at bekæmpe et voldsomt udbrud af terroristvirksomhed.

2. – F.N.s politiske komité vedtager mod østblokkens stemmer et forslag fra „komiteen til kollektive foranstaltninger". Forslaget giver retningslinjer for medlemslandenes pligter i tilfælde af et angreb på et medlemsland. Alle har pligt til hurtigst muligt at bidrage til forsvaret med militær, politisk eller økonomisk hjælp.

3. – Ved valget i U.S.A. vinder demokraterne flertallet i begge kongressens huse. I senatet sidder derefter 48 demokrater og 47 republikanere samt 1 uafhængig, i repræsentanternes hus 232 demokrater og 203 republikanere.

5. – Præsident Eisenhowers plan for et internationalt atomsamarbejde forelægges F.N.s generalforsamling. U.S.A. tilbyder at stille sine erfaringer indenfor den civile forskning til rådighed og foreslår oprettet en speciel organisation i tilknytning til

F. N. Denne organisation skal formidle overdragelsen af „spaltelige stoffer" fra nationer, der ejer sådanne, til dårligere stillede nationer. England og Canada støtter straks planen.

Der afsluttes en freds- og samarbejdstraktat mellem Japan og Burma.

7. – Australien, Belgien, Canada, England, Frankrig, U.S.A. og Sydafrika fremlægger et fælles forslag om atomsamarbejdet i F.N.; forslaget er en formulering af den amerikanske plan af 5. ds.

8. – Den japanske premierminister Yoshida forhandler i U.S.A. med udenrigsminister Foster Dulles og højtstående militære.

10. – Den nedadgående konjunktur i U.S.A. er – meddeler O.E.E.C. – standset i maj 1954. Da var arbejdsløshedsprocenten 5 og industriproduktionen sunket med 9 %. Udenrigshandelen var gået 13 % ned i værdi. Andet halvår af 1954 synes at vise svagt stigende konjunkturer.

11. – England og Polen afslutter en handelstraktat for resten af året. I en speciel traktat lover Polen at betale England 5,5 mill. £, dels som erstatning for nationaliseret engelsk ejendom, dels til dækning af Polens førkrigsgæld. Hele beløbet beregnes at være afbetalt i 1967.

Det engelske underhus godkender Parisaftalerne med 264 stemmer mod 4.

13. – Sovjetunionen indbyder alle europæiske lande – Spanien, Portugal og Vesttyskland indirekte – til en konference om europæisk sikkerhed i Moskva eller Paris 29/11. U.S.A. inviteres som observatør. Noten advarer kraftigt mod tysk genoprustning.

14. – Den argentinske præsident Peron lader en række katolske gejstlige arrestere; en enkelt anklages for højforrædderi.

Den ægyptiske regering og revolutionsrådet erklærer præsident Naguib for afsat. Han anklages for forbindelse med det muhammeddanske broderskab, hvis ledende medlemmer er under arrest.

17. – Der afsluttes en overenskomst mellem U.S.A. og Sydkorea; den sydkoreanske regering lover at stille militæret under F.N.s kontrol og til gengæld for finansiel hjælp at sanere landets økonomi.

18. – En fransk parlamentarisk kommission til undersøgelse af indo-kinesiske forhold udtrykker uro over udviklingen siden våbenstilstanden. Ifølge en rapport fra den deputerede Pineau opruster Vietminh, medens planlagte reformer i Syd-Viet-nam stadig udskydes.

20. – Den franske premier- og udenrigsminister Mendés-France afslutter en forhandling i Washington med udenrigsminister Foster Dulles.

22. – Den franske premierminister Mendés-France taler til F.N.s generalforsamling. Det russiske forslag til en europæisk sikkerhedskonference af 13 ds. er urealistisk, men en 4-magtskonference kan afholdes i maj 1955. Sovjetunionen kan vise sin forhandlingsvilje ved at gå ind på en østrigsk fredstraktat. Frankrig vil ikke modsætte sig et øst-europæisk forsvarssamarbejde efter samme retningslinjer, som dem, der er nedfældet i Paris-overenskomsten. Siden kan de to systemer afgive gensidige garantier.

Den russiske delegerede ved F.N., tidligere udenrigsminister Andrei Vyshinsky dør under sit ophold ved F.N.s hovedkvarter.

23. – En kinesisk militærdomstol afsiger fængselsdomme på mellem 4 og 20 års fængsel over 13 amerikanere. De dømte beskyldes for at have gjort et forsøg på i januar 1953 at trænge ind i Kina som spioner.

Premierminister Churchill udtaler, at han i 1945 har givet den engelske overkommando i Europa ordre til at genbevæbne de tyske soldater, hvis den russiske offensiv fortsatte udover den aftalte grænse.

26. – U.S.A. protesterer gennem den engelske udenrigstjeneste mod den kinesiske domstols kendelse d. 23 ds. De 13 fanger

stammer fra militærmaskiner nedskudt under krigshandlinger i Korea.

29. – En „europæisk sikkerhedskonference", der består af øst-europæiske stater, da Vesteuropa ikke har accepteret den russiske indbydelse d. 13/11 – mødes i Moskva.

Kejser Bao Dai afskediger Syd-Vietnams hærchef Nguyen Van Hinh.

De tre vestmagter besvarer i en fælles note de russiske noter af 23/10 og 13/11. Man afviser angrebene på Paris-aftalerne og beklager mangelen på konkret forhandlingsgrundlag i de russiske forslag. Der foreslås en fast aftale om en fredstraktat for Østrig, en klar fremstilling af det russiske syn på fællestyske valg, udveksling af synspunkter på andre europæiske problemer gennem diplomatiet og en 4-magts konference, når Paris-aftalerne er ratificeret. Skulle det vise sig hensigtsmæssigt kan der derefter indkaldes til en almindelig europæisk sikkerhedskonference.

December 1954

1. – Udenrigsminister Dulles meddeler, at U.S.A. har afsluttet en defensiv alliance med Chang Kai-shek til dækning af de øer, de nationalistiske styrker holder besat.

2. – Strijdom danner regering i Sydafrika. Regeringsskiftet betyder ikke nogen politisk ændring.

Den „europæiske sikkerhedskonference" i Moskva slutter sit møde med en erklæring om, at i tilfælde af Paris-traktaternes ratifikation vil de østeuropæiske lande samordne deres militær og styrke deres forsvars-potentiel.

Sovjetunionen afslutter en traktat med Persien og lover heri at ville betale sin krigstidsgæld.

Det amerikanske senat vedtager med 67 stemmer mod 22 en misbilligelse af senator Mc Carthy for i to tilfælde at have krænket senatsudvalg.

9. – I sit svar på vestmagternes note af 29/11 lægger Sovjetunionen skylden for en øgelse af spændingen på vestmagterne.

Lederen af det nydannede „Demokratiske parti" i Japan – Hatoyama – får flertal i parlamentet og danner regering i stedet for den afgåede Yoshida.

10. – F.N.s generalforsamling tager U.S.A.s klage over Kinas domme 23/11 over amerikanske fanger til følge. Generalsekretær Hammerskjöld anmoder den kinesiske regering om en forhandling i Peking om sagen.

15. – Surinam og de hollandske Antiller får selvstyre.

F.N.s politiske komité afslår at ville behandle den græske klage over englænderne på Cypern. (se 23/9).

16. – I en note til Frankrig truer den russiske regering med at opsige den fransk-russiske alliance af 1944, hvis Paris-aftalerne ratificeres.

17. – Den kinesiske premierminister Chou En-lai erklærer sig parat til at drøfte sagen om de dømte amerikanere med F.N.s generalsekretær (se 10/12). Han fastholder dog, at Kina har handlet med fuld ret og tilbuddet skal opfattes som et bidrag til „international afspænding".

20. – Den russiske regering meddeler England, at den vil opsige den engelsk-russiske alliance af 1942, dersom Paris-aftalerne ratificeres.

21. – I London underskrives en traktat mellem den europæiske kul- og stålunion og England. Der oprettes et fællesråd bestående af unionens ledelse og lige så mange – 4 – repræsentanter for den engelske regering.

Under et venskabsbesøg i Delhi taler den jugoslaviske præsident Tito til det samlede indiske parlament.

23. – Det jugoslaviske forbundsråd ophæver den parlamentariske immunitet for Dedijer, der er medlem af det kommunistiske partis centralkomité. Dedijer er under anklage for „fjendtlig propaganda". Han repræsenterer sammen med det tidligere ekskluderede komitémedlem Djilos et liberalt standpunkt.

29. – Premierministrene for de 5 Colombomagter – Burma, Ceylon, Indien, Indonesien og Pakistan – afslutter en to-dages konference i Bogor i Indonesien. Der udsendes et kommuniqué, hvor man foreslår en asiatisk-afrikansk konference sammenkaldt i april 1955. Formålet er diskussion af fælles problemer: racespørgsmål, kolonialisme m.m.

DANMARK

Juli 1954

2. – Nationalbankens nettotilgodehavender i udlandet er i juni formindsket med 119 mill. kr. til 23 mill. kr.

3. – Statsminister Hans Hedtoft udtaler, at Danmark til trods for nedgangen i nationalbankens valutabeholdning stadig har en betydelig valutarisk bevægelsesfrihed, og dementerer, at regeringen skulle have planer om kronesænkning. En tilpasning af den økonomiske politik til de ændrede forhold er fornøden, men der er ingen grund til panik.

Folketingsmand Jørgen Jørgensen (Lejre) udtaler, at det radikale venstres medvirken ved foranstaltninger til at rette landets økonomi op er betinget af, at kasernebyggeriet begrænses og den militære tjenestetid nedsættes.

Folketingets finansudvalg og Grønlandsudvalg vender hjem fra et 14 dages besøg i Grønland.

Den faste voldgiftsret idømmer Dansk Litografisk Forbund en bod på 15.000 kr. og Dansk Typograf-Forbunds Københavnsafdeling en bod på 50.000 kr. for overenskomstbrud i form af produktionsnedsættelser, arbejdsstandsninger, overarbejdsvægringer og affolkning.

5. – Handelsministeriet oplyser, at ministeriet i forbindelse med handelsforhandlingerne med Sovjetunionen har anmodet olieimportørerne om at undersøge mulighederne for at dække en del af Danmarks behov ved indkøb i Sovjetunionen.

Danmarks Sparekasseforening og Danske Bankers Fællesrepræsentation vedtager at ændre den hidtil gældende aftale om højeste indlånsrentesats således, at den kan forhøjes fra 4 ½ til 5 % for indskud med 6 måneders eller længere opsigelsesvarsel.

6. – Regeringen har sluttet kontrakt med det britiske Hawker Aircraft Ltd. om leverance af Hunterjagere til luftvåbenet til et beløb af 60 mill. kr.

7. – Regeringen giver partiformændene meddelelse om en række administrative foranstaltninger mod nedgangen i valutabeholdningerne. Den civile og militære bygge- og anlægsvirksomhed skal i resten af finansåret formindskes med ca. 120 mill. kr., hvoraf ca. 75 mill. kr. er besparelser for statskassen i kalenderåret 1954, og herudover skal der spares 75 mill. kr. på forsvarsbudgettet, som går ned fra 1065 til 940 mill. kr. Regeringen vil endvidere undersøge mulighederne for en nedsættelse af den militære tjenestetid. Desuden skærpes importrestriktionerne for personbiler og motorcykler, og der vil blive udbudt et nyt præmieobligationslån på 100 mill. kr. Det oplyses samtidig, at nationalbanken på den ene side begrænser tilsagn om genbelåning af bankernes byggelån og på den anden side har indledet forhandlinger med bankerne om en yderligere lettelse af adgangen til genbelåning af kredit til eksportproduktionen.

Nordisk Råd vil på sit møde i Oslo i

august behandle danske forslag om oprettelse af et „Nordens folkelige Akademi" og om tilvejebringelse af oversættelser til hovedsprogene af repræsentative værker indenfor de nordiske landes digtning.

11. – Udenrigsminister H. C. Hansen udtaler, at de nu iværksatte besparelser ikke er udtryk for en reduktion i den planlagte udbygning af forsvaret, men betyder en strækning over en længere årrække af visse anlægsarbejder og materielanskaffelser.

16. – Alkoholkommissionen af 1947 offentliggør sin betænkning.

17. – Retten i Thorshavn afsiger fængselsdomme over Sjóvinnubankins tidligere direktør (fhv. folketingsmand Thorstein Petersen), formand og revisor.

21. – Færdselsudvalget afgiver betænkning med forslag om ny motor- og færdselslov.

22. – Det meddeles, at forhandlingerne i Moskva om en ny handelsaftale mellem Danmark og Sovjetunionen er strandet på Sovjetunionens krav om, at Danmark i strid med sine forpligtelser overfor NATO med hensyn til eksport af strategiske varer til Sovjetunionen skulle levere 2 tankskibe. Såvel formændene for de ikke-kommunistiske partier som formændene for erhvervsorganisationerne har sluttet sig til regeringens standpunkt, at Danmark ikke kan imødekomme Sovjetunionens krav, og handelsdelegationen i Moskva er kaldt hjem. Udenrigsminister H. C. Hansen udtaler håbet om, at det skete kun er et intermezzo, og at der må være mulighed for samhandel mellem de to lande på grundlag af den bestående handels- og betalingsaftale, selv om forhandlingerne om kontingentlister er standset.

25. – Det meddeles, at den russiske gesandt J. Sysojew den 23. juli har overrakt udenrigsminister H. C. Hansen en erklæring, hvori det hævdes, at Sovjetunionen ikke har knyttet eller haft til hensigt at knytte politiske betingelser til underskrivelsen af handelsoverenskomsten, men at man fra dansk side ved at afslå at levere tankskibe søger at gøre spørgsmålet om handelen mellem USSR og Danmark til et politisk spørgsmål. Udenrigsminister H. C. Hansen udtaler, at den danske regerings standpunkt ikke er ændret efter denne seneste udtalelse fra Sovjetregeringen.

26. – Den danske gruppe i den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m. foreslår i en betænkning til regeringen, at de enkelte landes indenrigsporto i alle tilfælde kommer til anvendelse på internordiske breve på indtil 500 g, og at de indenrigske telegramtakster i Danmark, Norge og Sverige skal gælde også for telegrammer mellem disse lande.

28. – I anledning af henvendelser fra arbejderne på Burmeister & Wain og andre større værfter om en fornyet prøvelse af spørgsmålet om tankskibsleverancer til Sovjetunionen afholdes et møde i udenrigsministeriet med deltagelse af repræsentanter for skibsværfterne og en række fagforeningsledere. I en fællesudtalelse fra mødet hedder det bl. a., at de repræsenterede organisationer var enige om at yde regeringen fuld anerkendelse for dens positive holdning ved handelsforhandlingerne i Moskva, hvor Danmark har tilbudt skibsleverancer til et beløb på 107 mill. kr., medens de russiske ønsker om skibskøb inklusive tankbådene omfatter et beløb på 77 mill. kr., og at man står ganske uforstående overfor, at Sovjetunionen ved det politisk bestemte krav om levering af to tankskibe forhindrer gennemførelsen af en stærkt udvidet handelsaftale. På mødet fastslår udenrigsministeren, at der ingen mulighed er for levering af tankskibe, idet han samtidig oplyser, at regeringen under de internationale forhandlinger, der har fundet sted, er gået stærkt ind for lempelser i listerne over stategiske varer, der ikke må udføres til Østblokken.

Centralorganisationen af Metalarbejderes ledelse vedtager enstemmigt en udtalelse, der beklager, at Sovjetunionen ikke i øjeblikket har ment at kunne akceptere det

danske tilbud om skibsleverancer på 107 mill. kr. Der udtales tilfredshed med regeringens bestræbelser for at få lempet og afviklet de aftaler om leverancer til Østlandene, der er indgået mellem NATO-landene, men det erkendes, at Danmark må overholde aftalerne, og der gøres opmærksom på, at langt den største del af det arbejde, som er udført for udlandet på danske værfter, hidrører fra kunder i den vestlige verden.

29. – Det meddeles, at den danske regering i London har gjort forestillinger overfor den saudi-arabiske regering i anledning af dennes aftale med den græsk-argentinske skibsreder Onassis om fragtningen af olien fra Saudi-Arabien.

30. – Detailpristallet stiger 1 point til 379. Stigningen medfører ingen ændring i arbejderes og tjenestemænds dyrtidstillæg.

August 1954

5. – Regeringens forslag om at ændre den militære tjenestetid fra 18 måneder til 16 måneder plus to genindkaldelser à 30 dage forelægges i det udenrigspolitiske nævn, hvor det får tilslutning fra det radikale venstre, medens venstre og det konservative folkeparti ønsker den nuværende ordning bevaret. Den endelige afgørelse udsættes, til folketinget har haft lejlighed til at behandle spørgsmålet. – Af forsvarsminister Rasmus Hansens redegørelse fremgår, at regeringen i efteråret 1953, da den havde truffet sin beslutning om 18 måneders tjenestetid, blev stillet overfor et ønske fra NATO's øverste ledelse om genindkaldelser allerede i 1954, men at general Gruenther efter at have fået forelagt den nye plan har tilrådet regeringen at opretholde 18 måneders tjenestetid og indtil videre give afkald på genindkaldelser.

Handelsminister Lis Groes udtaler, at det inden længe vil være muligt at foretage en udvidelse af frilisten, således at hovedparten af de varer, som nu frit kan indkøbes i Vesteuropa, også vil kunne indkøbes frit i Amerika.

Landstingets sidste formand, landsretssagfører fru Ingeborg Hansen, afgår ved døden, 68 år gammel.

6. – I henhold til en overenskomst mellem Danmark, Norge og Sverige på den ene side og U.S.A. på den anden side skal et eller flere skandinaviske luftfartsselskaber, foreløbig for en prøveperiode på 3 år, være berettiget til at beflyve en rute fra Danmark, Norge og Sverige via Grønland til Los Angeles og retur. Et eller flere amerikanske selskaber vil kunne udøve tilsvarende rettigheder.

9. – Nordisk Råds 2. session åbnes i Oslo af fhv. statsminister Erik Eriksen, hvorefter rådet konstituerer sig med stortingspræsident Einar Gerhardsen som præsident og Erik Eriksen, altingsmand Sigurdur Bjarnason, Island, og professor Nils Herlitz, Sverige, som vicepræsidenter.

11. – Den vesttyske forfatningsdomstol i Karlsruhe fastslår, at bestemmelsen i den slesvig-holstenske valglov om, at et parti ikke kan få mandater i landdagen, med mindre det har opnået mindst 5 % af samtlige stemmer, også har gyldighed for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSV). Det tilføjes, at den lovgivende myndighed har ret til at gøre undtagelser fra spærreregIen, men ikke er forpligtet dertil. – Ministerpræsident Lübke udtaler i anledning af kendelsen, at det efter det forestående valg til landdagen må undersøges, om og hvordan SSV-repræsentanter kan deltage i landdagens arbejde, hvis det ikke lykkes vælgerforeningen at få et mandat.

16. – På Dansk Textilarbejderforbunds kongres kræver formanden toldsatserne for tekstilvarer ført à jour og foranstaltninger mod dumping.

17. – Nordisk Råd vedtager at henstille

til regeringerne, 1) at de søger at lægge vilkårene til rette for oprettelsen af et fælles marked på så store områder som muligt, 2) at de klarlægger mulighederne for ensartethed i toldsatser og eventuelle restriktioner overfor ikke-nordiske lande og optager et arbejde for at afvikle toldafgifterne og handelsrestriktionerne ved de internordiske grænser i det omfang og i den takt, som anses for forenelig med de enkelte landes særlige forhold, 3) at de optager forhandlinger om konkrete samarbejdsopgaver og 4) at de giver ansvarlige organer til opgave at fremme og overvåge arbejdet. – Vedtagelsen sker med 43 stemmer, medens 9 (repræsentanterne for de norske partier med undtagelse af arbejderpartiet samt en repræsentant fra Island) afholder sig fra at stemme.

18. – Nordisk Råds 2. session slutter. Til denne session var indbragt ialt 35 sager, hvoraf 12 dog var meddelelser fra regeringerne om, hvad de havde foretaget sig i anledning af henstillingerne fra 1. session. Fra de 4 komiteer, hvortil sagerne henvistes, blev der til plenarforsamlingen afgivet 50 indstillinger, hvoraf 30 mundede ud i forslag til henstillinger. Udover henstillingerne vedtoges et forslag om ændringer i rådets forretningsorden.

20. – Regeringen beslutter at nedsætte et embedsmandsudvalg til at forberede gennemførelsen af Nordisk Råds henstillinger.

24. – Formanden for Nordisk Mineselskab, civilingeniør P. Kampmann, oplyser, at de hidtil lokaliserede bly- og zinkforekomster i Mestersvig i Grønland med de nuværende metalpriser har en værdi af 100 mill. kr., og at brydningen skønnes at kunne foretages på et rimeligt økonomisk grundlag.

26. – Danmark har officielt meddelt FN, at Grønland efter grundlovsændringen er en integrerende del af Danmark og ikke kan betragtes som et ikke-selvstyrende område, hvorfor man ikke længere føler sig forpligtet til at aflevere en årlig beretning til FN om forholdene i Grønland.

31. – På det nordiske udenrigsministermøde i Reykjavik den 30. og 31. august er der enighed om at støtte bestræbelserne for en udvidelse af antallet af medlemslande i FN og om ønskeligheden af, at Peking-regeringen inden for en nærmere fremtid kommer til at repræsentere Kina i FN. I anledning af den forestående drøftelse i FN af FN-pagten aftales at nedsætte udvalg i de enkelte nordiske lande med den opgave at belyse de forskellige sider af spørgsmålet og forberede en fælles nordisk linie.

September 1954

1. – I anledning af bladmeddelelser om, at regeringen har henvendt sig flere steder i udlandet for at opnå lån, men fået afslag, udtaler finansminister Kampmann, at der i den nuværende regerings tid ikke har været ført sådanne forhandlinger, og at de alene af den grund ikke kan være endt resultatløst.

2. – Nationalbankens balance pr. 31. august viser, at valutastillingen i sidste halvdel af august er forringet med 82 mill. kr.

4. – I et møde i statsministeriet mellem medlemmer af regeringen og repræsentanter for partigrupperne i folketinget (med undt. af den kommunistiske) gør økonomi- og arbejdsminister Krag rede for den økonomiske situation, og finansminister Kampmann skitserer regeringens planer, der i løbet af halvandet år skal trække en halv milliard kr. ud af forbruget ved besparelser på statsbudgettet og øgede statsindtægter. Partiernes repræsentanter ønsker ikke at gå ind i nogen egentlig drøftelse af regeringens planer, før forslagene er fremsat i folketinget, og regeringen anmoder derefter folketingets formand om at indkalde folketinget til møde den 9. september.

I minister Krags redegørelse for den økonomiske situation peges der på, at valutastillingen i de første 8 måneder af 1954 er forringet med 412 mill. kr., hvoraf 96 mill. kr. er medgået til nedbringelse af offentlig gæld, men at Danmark endnu råder over en dollarbeholdning på 700 mill. kr. og en trækningsret på den europæiske betalingsunion på 250 mill. kr.

9. – Finansminister Kampmann gør i folketinget rede for regeringens plan til bekæmpelse af nedgangen i valutareserverne. Planen omfatter 5 grupper af foranstaltninger: 1) besparelser for staten i 1955–56 på ca. 100 mill. kr., 2) skatte- og afgiftsforhøjelser, der i 1954–55 skal indbringe ca. 125 mill. kr. og det dobbelte i 1955–56, 3) begrænsning af den private bygge- og anlægsvirksomhed med ca. 125 mill. kr. i det kommende år, 4) begunstigelse af den private opsparing ved præmiering og 5) støtte til eksporten bl. a. gennem en udvidelse af eksportkreditordningen.

For indeværende finansår regnes der ikke med væsentlige besparelser udover de ca. 200 mill. kr., der blev besluttet i april og juli, og som bevirker, at der nu regnes med et overskud på statsbudgettet for 1954–55 på ca. 180 mill. kr. Ved disse besparelser er forsvarsbudgettet for 1954–55 blevet nedbragt med 160 mill. kr. til 940 mill. kr., og for det kommende finansår vil regeringen bestræbe sig for at holde forsvarsudgifterne på dette niveau.

Til gennemførelse af planen fremsættes ialt 11 lovforslag. De foreslåede skatte- og afgiftsforhøjelser omfatter omsætningsafgiften af stærke drikke (merindtægt for et helt år 60 mill. kr.), afgiften af cigarillos (12 mill. kr.), vægtafgiften af motorkøretøjer (24 mill. kr.), benzinafgiften (30 mill kr.), post- og statsbanetakster (45 mill. kr.), beskatningen af aktieselskaber og personlige indkomster over ca. 25.000 kr. (40 mill. kr.). Desuden foreslås fristen for indbetaling af tobaksafgifterne nedsat, hvilket vil medføre en likviditetsforbedring for statskassen på ca. 30 mill. kr., og finansministeren bebuder en regulering af toldsatserne for tekstil og konfektion, som vil kunne give en merindtægt på ca. 40 mill. kr. De øvrige forslag angår præmiering af opsparing, der åbner mulighed for en skattelettelse på indtil ialt 450 kr. i to skatteår, begrænsning af adgangen til fradrag i den skattepligtige indkomst af udgifter til vedligeholdelse af villaer og huse med en og to lejligheder samt udvidelse af eksportkreditordningen med 150 mill. kr. til 500 mill. kr.

Handelsminister Lis Groes foreslår i vareforsyningsudvalget forhøjelse af deponeringssatserne for metervarer. Forslaget, der står i forbindelse med den bebudede forhøjelse af tekstiltolden, afvises straks af venstre og det radikale venstre.

10. – De konservative erklærer i vareforsyningsudvalget, at heller ikke de kan medvirke til forhøjelse af deponeringssatserne for metervarer, hvorefter handelsministeren meddeler, at regeringen ikke straks vil gennemføre forhøjelserne, men betragte spørgsmålet som foreløbig værende ulost.

11. – Ved afslutningen af folketingets 1. behandling af regeringens skatte- og afgiftsforslag m. v. foreslår Aksel Møller (k. f.) på Erik Eriksens og egne vegne en dagsorden, der udtaler mistillid til regeringen. Forslaget kommer ikke til afstemning, idet folketinget på forslag af Bertel Dahlgaard (r. v) vedtager en dagsorden, der fastslår nødvendigheden af, at tinget, til klaring af den politiske situation, gennem udvalgsarbejde på normal vis undersøger mulighederne for at opnå fornøden enighed om virksomme foranstaltninger mod valutakrisen. For dette forslag stemmer 91 (s., r. v. og rf.), mod 69 (v. og k. f.), medens 6 k. undlader at stemme.

12. – Ved landdagsvalget i Slesvig-Holsten opnår Sydslesvigsk Vælgerforening 42.242 stemmer, 3.5 % af det samlede stemmetal mod sidst 3.3 %, men intet mandat.

14. – Den amerikanske chargè d'affaires i København oplyser, at U.S.A.s militære bistand til Danmark næsten svarer til de

samlede danske forsvarsudgifter i de sidste fem år, ca. 3 milliarder kr., og at over halvdelen af de amerikanske ydelser allerede er leveret. Under off-shore programmet har U.S.A. siden 1952 afsluttet kontrakter med Danmark om militært udstyr og forsyninger til en værdi af ca. 118 mill. kr., og U.S.A.s indkøb af levnedsmidler i Danmark til de amerikanske styrker i Europa beløber sig for tiden til ca. 119 mill. kr. årlig.

15. – Der åbnes telefonforbindelse med Færøerne.

16. – Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter i folketinget forslag om ændring i lov af 11. juni 1954 om køb på afbetaling, der skulle træde i kraft 1. januar 1955. Ved forslaget forhøjes minimumsudbetalingen midlertidigt til 30 % uden hensyn til afbetalingstidens længde, og den ændrede lov skal træde i kraft straks.

17. – Ved åbningen af en dansk handelsudstilling i Moskva udtaler formanden for det sovjetiske handelskammer, M. V. Nesterov, sin beklagelse over, at forhandlingerne om en udvidelse af handelen mellem Danmark og Sovjetunionen er brudt sammen „under pres af visse kredse i U.S.A."

Ved 2. behandling af forslaget om præmiering af opsparing vedtager folketinget en ændring, hvorefter skattepligtige indtægter på 25.000 kr. og derover ikke kan opnå opsparingspræmie. Baggrunden for ændringen er, at forslaget om forhøjelse af indkomstskatten for større indtægter ikke vil blive gennemført.

22. – Der indledes forhandlinger om kriseforslagene mellem regeringen og det radikale venstres repræsentanter i det nedsatte folketingsudvalg.

23. – Folketinget vedtager ved 3. behandling forslagene om præmiering af opsparing og udvidelse af eksportkreditgarantien, det første med 85 stemmer (s. og r. v.) mod 6 (k.), medens 72 (v., k. f. og rf.) undlader at stemme, det sidste med 91 stemmer (s., r. v. og k.), medens 72 (v., k. f. og rf.) undlader at stemme. Ved 2. behandling af forslaget om ændring i lov om køb på afbetaling nedsættes mindsteudbetalingen til 25 % undtagen for personautomobiler, motorcykler og „knallerter", for hvilke den forhøjes til 40 %.

24. – Slagterierne godkender aftalen med det engelske levnedsmiddelministerium om baconeksporten til Storbritannien i perioden 1. oktober 1954–30. september 1955. Prisen bliver uforandret 237 sh. 6 d pr. cwt. eller 4.52 kr. pr. kg cf. eng. havn, Danmark får ret til at levere indtil 240.000 long tons og skal levere mindst 208.000 long tons, og Danmarks forpligtelse til at levere Storbritannien 90 % af baconeksporten bortfalder.

25. – Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om ændring i lov om køb på afbetaling med 86 stemmer (s. og r. v.) mod 76 (v., k. f. og k.), medens 7 undlader at stemme.

Det radikale venstres hovedbestyrelse godkender, at den radikale folketingsgruppe medvirker til gennemførelsen af flg. foranstaltninger, hvorom der er opnået enighed med regeringen: 1) Omsætningsafgiften af stærke drikke og afgiften af cigarillos forhøjes som foreslået (årlig merindtægt henholdsvis ca. 58 og ca. 12 mill. kr.), og herudover forhøjes afgiften af cigaretter med 1 øre pr. stk. (ca. 40 mill. kr. årligt); endvidere afkortes kredittiden for tobaksafgifterne, hvorved statskassens likviditet forbedres med ca. 30 mill. kr. Afgiftsforhøjelserne holdes uden for pristalsberegningen, og det beløb, der hver måned bindes på særkonto i nationalbanken, sættes op fra 10 til 20 mill. kr. 2) Statsbanetaksterne forhøjes med et samlet beløb på ca. 25 mill. kr. årligt. 3) Byggestøttelovgivningen ændres, således at der fremtidig betales markedsrente af statslånet; til gengæld yder staten et fast tilskud pr. m² etageareal. 4) Adgangen til at fradrage udgifter til vedligeholdelse af en- og to-familiehuse i den skattepligtige indtægt begrænses for skatteåret 1956–57 til

200 kr. plus 20 % af lejeværdien. 5) Forsvarsudgifterne nedsættes, bl. a. ved at nedsætte de årlige indkaldelser med 3000 mand og ved at udskyde påbegyndelsen af genindkaldelserne fra 1955 til 1956. 6) Arbejdet med rationaliseringen af forsvarets administration fremskyndes. 7) Der nedsættes et hurtigt arbejdende udvalg til at udarbejde forslag om udstedelse af værdifaste obligationer eller andre former for værdifast opsparing. 8) Overvejelserne vedrørende en løsning af de såkaldte arbejdsløshedsøers særlige beskæftigelsesproblemer fremskyndes. Gennemførelsen af disse foranstaltninger regnes at ville forøge overskudet på statens budget i indeværende finansår med ca. 65 mill. kr. og i 1955–56 med ca. 250 mill. kr. og nedsætte investeringerne med ca. 200 mill. kr.

27. – Indenrigs- og boligminister Kjærbøl fremsætter i folketinget forslag om ændringer i byggestøttelovgivningen i overensstemmelse med overenskomsten med det radikale venstre.

28. – Handelsminister Lis Groes udtaler, at forliget mellem regeringen og de radikale ikke løser problemerne.

29. – Venstres landsmøde godkender, at folketingsgruppen er gået imod regeringens nødprogram, og udtaler sin misbilligelse af, at den socialdemokratiske mindretalsregering af indrepolitiske hensyn har truffet vigtige forsvarspolitiske afgørelser uden først at forhandle med folketingets demokratiske partier.

30. – De danske Mejeriforeningers Fællesorganisations delegeretmøde vedtager med 52 stemmer mod 4 ikke at imødekomme det engelske ønske om ophævelse af langtidsaftalen for smør fra 1. oktober 1954, men at bøje sig for det engelske krav om en nedsættelse af smørprisen i det sidste aftaleår 1954–55 med 3¾ % til 332 sh 6 d pr. cwt. eller 632 kr. pr. 100 kg fob.

Oktober 1954

1. – Folketinget færdigbehandler resten af de stabiliseringsforslag, hvorom der er opnået enighed mellem regeringen og det radikale venstre. Forhøjelsen af omsætningsafgiften af stærke drikke og af afgiften af cigaretter og cigarillos vedtages med 85 stemmer (s. og r. v.) mod 8 (k.), medens 76 (v., k. f. og rf.) undlader at stemme, og forhøjelsen af ølskatten vedtages enstemmigt med 85 stemmer, idet 84 (v., k. f., k. og rf.) undlader at stemme. For forhøjelsen af statsbanetaksterne og begrænsningen af adgangen til fradrag i den skattepligtige indkomst af udgifter til vedligeholdelse af visse ejendomme stemmer 91 (s., r. v. og rf.), imod stemmer 8 (k.), medens 70 (v. og k. f.) undlader at stemme, og endelig vedtages ændringerne i byggestøtteloven med 92 stemmer (s., r. v. og rf.) mod 71 (v., k. f. og k.).

Nationalbanken standser genbelåning af byggelån. Samtidig åbnes der adgang for de private banker til i et vist omfang at belåne obligationer i nationalbanken.

2. – Nationalbankens balance ultimo september viser, at nettogælden til udlandet i månedens løb er gået op fra 86 til 164 mill. kr.

3. – På socialdemokratiets hovedbestyrelsesmøde udtaler statsminister Hans Hedtoft, at der ikke er truffet nogen aftale med det radikale venstre om det parlamentariske arbejde i det kommende folketingsår.

4. – Arbejdsgiverforeningen klager til den faste voldgiftsret, fordi arbejderne hos Philips A/S på trods af foreløbig kendelse af 30. september ikke har genoptaget arbejdet.

5. – Folketingsåret 1954–55 indledes med statsminister Hans Hedtofts redegørelse for

rigets almindelige stilling og de planer, regeringen påtænker at søge gennemført i den kommende tid. Om de foranstaltninger, der er truffet i anledning af valutasituationen, siges det, at de ikke svarer til, hvad regeringen havde ønsket, idet overskuddet på statens budget burde være forøget med et større beløb, navnlig for indeværende år, men de er et skridt i den rigtige retning og et godt udgangspunkt for den nødvendige fortsættelse af en stabiliserende økonomisk politik. På grund af den afgørende vægt, der må lægges på, at der tilvejebringes et større overskud på statens budget, kan love og andre forholdsregler, der medfører øgede udgifter, kun gennemføres under forudsætning af tilsvarende indtægtsforøgelser eller nye besparelser for staten.

6. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til lov om det statistiske departements virksomhed. Forslaget bemyndiger ministeren til at pålægge personer pligt til at give oplysninger ved statistiske undersøgelser, som der er et samfundsmæssigt behov for.

Handelsminister Lis Groes genfremsætter forslaget til lov om tilsyn med monopol og konkurrencebegrænsning og forslag om forlængelse af lov om bortsalg af visse brugte personmotorkøretøjer for endnu et år. Ministeren oplyser, at importen af personbiler er steget fra 10.600 i 1952 til 26.000 i 1953 og 28.000 i de første 8 måneder af 1954. For hele året 1954 ventes tallet trods de importbegrænsende foranstaltninger, der er truffet, at komme op på ca. 38.000.

7. – Trustkommissionen udsender beretning nr. 4, der omfatter planglasbranchen.

Salget af det nye præmieobligationslån på 100 mill. kr. begynder. Den årlige præmiesum er 4 mill. kr.

8. – „Komitéen for borgerligt samarbejde af 7. juli 1954", der består af medlemmer af De uafhængige, venstre og det konservative folkeparti, retter henvendelse til de tre partier om forhandling om samarbejde ved næste folketingsvalg.

Den faste voldgiftsret afsiger kendelse i sagen mod de ca. 500 arbejdere hos Philips A/S, der ulovligt har nedlagt arbejdet. De mandlige arbejdere idømmes en bod på 120 kr. og de kvindelige arbejdere en bod på 80 kr.

9. – Arbejdsgiverforeningen indklager de pågældende arbejderorganisationer for den faste voldgiftsret med den motivering, at de ikke har foretaget sig noget for at bringe den ulovlige strejke hos Philips A/S til ophør.

11. – Danmarks og Norges stats- og udenrigsministre drøfter på et møde i København spørgsmålet om de to landes stilling til resultatet af Londonkonferencen om Tysklands inddragelse i det vestlige forsvarssystem, og der konstateres vidtgående enighed i synspunkterne.

12. – Arbejderne hos Philips A/S forkaster med overvældende majoritet at afslutte den ulovlige strejke, skønt arbejdsgiverforeningen under forudsætning af arbejdets øjeblikkelige genoptagelse har erklæret sig villig til en indgående drøftelse af arbejdsforholdene hos firmaet med deltagelse af to rationaliseringseksperter udpeget af henholdsvis De samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiverforening.

13. – Folketingets debat om statsministerens redegørelse begynder med taler af Poul Hansen, Kalundborg (s.), Erik Eriksen (v.) og Aksel Møller (k. f.).

Det meddeles, at „Askovudvalget", der i 1950 blev nedsat af foreningen „Hjem og Skole" med fhv. undervisningsminister Jørgen Jørgensen som formand og forstander Arnfred som sekretær, har udarbejdet et forslag om udelt og eksamensfri skole til det 14. år og indsendt det til undervisningsminister Bomholt.

14. – Udenrigsministeriet meddeler, at der i et møde 13. oktober i det udenrigspolitiske nævn, hvor udenrigsministeren gav en redegørelse for Londonkonferencens resultater og den udenrigspolitiske situation, var overvejende tilslutning til, at i for-

bindelse med det forestående NATO-rådsmøde i Paris er spørgsmålet om Danmarks medlemsskab af Bruxellespagten ikke aktuelt. Det meddeles endvidere, at socialdemokratiet, venstre og det konservative folkeparti var enige om, at spørgsmålet om Tysklands optagelse i NATO ikke giver Danmark anledning til på rådsmødet i Paris at indtage noget særstandpunkt.

Under folketingets fortsatte åbningsdebat erklærer Bertel Dahlgaard (r. v.), at udtalelser om, at der ved vedtagelsen af foranstaltningerne over for valutakrisen er etableret en flertalsblok i folketinget, er hovedløse eller i bedste fald tankeløse. Endvidere taler Aksel Larsen (k.), Viggo Starcke (rf.) og grønlænderen A. Lynge. Starcke foreslår en dagsorden, hvori folketinget i anledning af forlydender om en forestående nedskæring af den danske krone udtaler, at der intet grundlag er for en devaluering af kronen, og at en sådan ikke påtænkes, men tager forslaget tilbage, efter at statsminister Hans Hedtoft har afgivet en erklæring om, at det ikke har været påtænkt at devaluere kronen, og at der intet grundlag er for en sådan devaluering.

Det meddeles, at der mellem Danmark og den vesttyske forbundsrepublik er afsluttet en gensidig overenskomst om social tryghed. Overenskomsten træder i kraft den 1. november.

15. – Den faste voldgiftsret idømmer de ulovligt strejkende arbejdere hos Philips A/S en ny bod, denne gang på 300 kr. pr. mandlig og 200 kr pr. kvindelig arbejder. Endvidere idømmes de fem berørte fagforbund en bod på 5000 kr., og det pålægges dem at erklære arbejdet på Philips frit.

18. – Centralforeningen af metalarbejdere vedtager en udtalelse om, at arbejdet hos Philips A/S øjeblikkelig må genoptages.

19. – Efter en længere udenrigspolitisk debat udtaler folketinget sin tilslutning til, at udenrigsministeren på det kommende NATO-rådsmøde tiltræder Vesttysklands optagelse i det vestlige forsvarssystem efter de på Londonkonferencen fastsatte retningslinier; samtidig opfordrer tinget udenrigsministeren til ved NATO-rådsmødet at fremføre de danske synspunkter vedrørende de dansksindede sydslesvigeres interesser. For udtalelsen stemmer 133 (s., v. og k. f.), mod 22 (r. v. og k.), medens 6 (rf.) undlader at stemme. Et radikalt forslag til dagsorden, hvori folketinget opfordrer regeringen til at begære spørgsmålet om Danmarks stillingtagen udsat og henstiller, at Danmarks tilslutning til Vesttysklands genoprustning og optagelse i NATO ikke gives, forinden spørgsmålet har været genstand for folkeafstemning, kommer ikke til afstemning.

I London afsluttes et møde i den britisk-skandinaviske økonomiske komité (UNISCAN) om de fire landes politik ved den forestående revision af GATT.

Arbejderne hos Philips A/S vedtager med stort flertal at fortsætte den ulovlige strejke, hvorefter fagforbundene erklærer arbejdet på fabrikken frit.

20. – Folketingets åbningsdebat slutter. Statsminister Hans Hedtoft og forsvarsminister Rasmus Hansen svarer ordførerne. Desuden taler bl. a. Hans Schmidt (Slesvigsk Parti), der udtaler håbet om, at det må lykkes at finde frem til en for alle parter tilfredsstillende løsning af spørgsmålet om de danske sydslesvigeres repræsentation i den slesvig-holstenske landdag.

21. – Hans Hansen (Rørby) (rf.) fremsætter forslag om ændring af folketingsvalglovens bestemmelse om, at et parti skal have opnået mindst 60.000 stemmer for at kunne få andel i tillægsmandaterne.

22. – På NATO-rådsmødet i Paris om Vesttysklands optagelse i Atlantpagten rejser udenrigsminister H. C. Hansen spørgsmålet om det danske mindretals repræsentation i den slesvig-holstenske landdag og udtrykker håbet om, at den tyske forbundsregering i samarbejde med den slesvig-holstenske regering må finde en tilfredsstillende løsning af problemet. Forbundskansler Konrad Adenauer udtaler, at den vesttyske regering er rede til at medvirke

til en positiv løsning af mindretalsspørgsmålet i Slesvig-Holsten. Han tilføjer, at han allerede har ført forhandlinger herom med ministerpræsident von Hassel, og at man kan vente, at der vil blive fundet en tilfredsstillende løsning.

24. – Socialminister Strøm fremsætter forslag om oprettelse af en appelinstans for invalideforsikringsretten og forslag om en særlig ydelse (100 kr. til enlige og 150 kr. til ægtepar, ialt 34 mill. kr.) til alders- og invaliderentenydere m. fl. Kirkeminister Bodil Koch fremsætter forslag om ændring i loven om menighedsråd (à jourføring af valgretsbestemmelser og udvidelse af menighedsrådenes økonomiske dispositionsret).

Regeringen nedsætter et udvalg af sagkyndige til at undersøge mulighederne for at udstede værdifaste obligationer eller etablere andre former for værdifast anbringelse af opsparede beløb.

26. – Handelsminister Lis Groes fremsætter forslag om uændret forlængelse af vareforsyningsloven til 15. december 1955.

De strejkende hos Philips A/S vedtager enstemmigt at genoptage arbejdet den 27. oktober. Til gengæld har arbejdsgiverne erklæret sig villige til en undersøgelse af arbejdsforholdene hos firmaet. I denne undersøgelse skal deltage to rationaliseringseksperter, der også skal kunne tilkalde den arbejder, hvis afskedigelse gav anledning til strejken.

28. – Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslaget om forlængelse af loven om bortsalg af visse brugte personmotorkøretøjer.

29. – Retsforbundets forslag om ændring af folketingsvalglovens spærrebestemmelse møder ligesom det tilsvarende radikale forslag i 1953–54 modstand fra socialdemokratiet, venstre og det konservative folkeparti.

Detailpristallet for oktober viser en stigning på 3 points til 382 (1914 = 100).

31. – På et nordisk ministermøde i Harpsund den 30. og 31. oktober drøftes Nordisk Råds henstilling om udvidet økonomisk samarbejde. Der er enighed om, at man i første række skal søge at kortlægge de vareområder, hvor told og kvantitative restriktioner kun har et mindre omfang, og hvor der derfor er særlig gode forudsætninger for hurtigt at gennemføre et fælles marked. Endvidere skal det klarlægges, på hvilke områder gennemførelsen af et fælles marked må antages at ville medføre fordele for alle tre lande, og det skal undersøges, om der findes områder, hvor det vil være fordelagtigt ved fælles nordisk indsats at igangsætte ny produktion eller samordne og udbygge eksisterende produktion. Der er ligeledes enighed om, at det fremtidige arbejde bør ledes af en ministergruppe, bestående af et medlem fra hvert lands regering, og at der under ministergruppen skal nedsættes et nordisk samarbejdsudvalg med 3 repræsentanter fra hvert land, således at det enkelte lands deltagere i dette udvalg bliver samordningsorgan for den nationale administrations arbejde med de nordiske økonomiske spørgsmål.

November 1954

2. – Nationalbankens balance viser en stigning i nettogælden til udlandet i oktober på 93 mill. kr. til 257 mill. kr. En væsentlig del af stigningen skyldes et afdrag på statens dollargæld på 55 mill. kr.

3. – Statsminister Hans Hedtoft fremsætter forslag om oprettelse af et realkreditinstitut på Færøerne, og undervisningsminister Bomholt og finansminister Kampmann genfremsætter henholdsvis forslag om „Ungdommens uddannelsesfonds" forvaltning og virksomhed og det dermed i forbindelse stående forslag om ændringer i lov om afgift af arv og gave.

8. – Ved valget til Færøernes lagting har det radikale løsrivelsesparti, tjodveldis-

flokken, der ledes af Erlendur Patursson, stærk fremgang, og sambandspartiet og folkeflokken mister flertallet på grund af folkeflokkens tilbagegang. Folkeflokkens tidligere formand, fhv. folketingsmand Thorstein Petersen, der var opstillet på en særliste, opnår ikke valg.

	Stemmer	Mandater	
		Nye lagting	Gamle lagting
Sambandspartiet	3320	7	7
Tjodveldisflokken ...	3026	6	2
Folkeflokken	2658	6	8
Socialdemokratiet ...	2515	5	6
Selvstyrepartiet	907	2	2
Uafh. borgerliste (Sydströmö)	323	1	0
		27	25

Den slesvig-holstenske ministerpræsident von Hassel erklærer i landdagen, at en dansk-tysk overenskomst vil være den bedste ramme om en løsning, som i det lange løb garanterer mindretallene fuld medvirken i parlamentariske spørgsmål. Han tilføjer, at den slesvig-holstenske regering, indtil en sådan aftale er truffet, vil være villig til at forhandle med repræsentanter for det danske mindretal om en foreløbig løsning, som kan tilfredsstille de danske ønsker i videst mulig omfang.

9. – Et 2 dages skolemøde, der er afholdt på initiativ af undervisningsminister Bomholt, slutter med nedsættelse af et udvalg med ministeren som formand og bestående af repræsentanter for gymnasieskolen, realskolen, „Askovudvalget", foreningen af skolekommissioner og forældrenævn, Danmarks lærerforening og de københavnske lærerorganisationer. Det skal beskæftige sig med skolens struktur og undervisningsforhold og fremkomme med planer inden udgangen af januar 1955, til hvilken tid skolemødet atter vil blive indkaldt.

Den fungerende minister for offentlige arbejder, landbrugsminister Smørum, meddeler, at der vil blive foretaget nye undersøgelser vedrørende Thyborønprojektet. Spørgsmålet er blevet aktuelt ved den kritik af projektet, der er fremkommet ved en doktordisputats på Danmarks tekniske Højskole.

10. – Økonomi- og arbejdsminister Krag vender sig på GATT-konferencen i Genève skarpt mod agrarprotektionismen.

11. – Overborgmester H. P. Sørensen forelægger Københavns kommunes budget for 1955–56 og foreslår skatteudskrivningen sat op fra 125 til 130 % af grundbeløbet.

12. – Udenrigsminister H. C. Hansen udtaler, at en mindretalstraktat med Vesttyskland ikke er ønskelig eller formålstjenlig, og at specielt spørgsmålet om de dansksindede sydslesvigeres repræsentation i den slesvig-holstenske landdag er uegnet til afgørelse gennem en sådan traktat.

13. – Sovjetunionen tilstiller regeringen en note med indbydelse til en europæisk sikkerhedskonference.

15. – Mellem Danmark og U.S.A. er indgået en aftale, der giver Danmark mulighed for mod danske kroner at indkøbe råstoffer til landbruget, fortrinsvis korn, til et beløb af indtil ca. 27 mill. kr. Halvdelen af indkøbene skal i henhold til den amerikanske lovgivning fragtes på amerikanske skibe. Det nævnte kronebeløb vil af U.S.A. blive anvendt til betaling for danske varer og tjenesteydelser til underudviklede lande. Det meddeles endvidere, at det er hensigten at afslutte en lignende aftale om indkøb af kul til en værdi af ca. 40 mill. kr.

S.A.S.s maskine „Helge Viking" starter fra Kastrup på den første regulære passagerflyvning til Los Angeles over Søndre Strømfjord i Grønland. Med maskinen følger Danmarks, Norges og Sveriges statsministre.

17. – På et møde i det udenrigspolitiske nævn er der enighed om, at en mindretalstraktat mellem Danmark og Tyskland ikke er ønskelig.

19. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til ligningslov med nye regler for den skattemæssige behandling af visse forsikringer; bl. a. foreslås, at præmier til livrente- og pensionsforsikring fuldtud skal kunne fradrages i den skattepligtige indkomst.

Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag til færdselslov, der skal træde i stedet for den gældende færdselslov og loven om motorkøretøjer. Forslaget bevarer reglerne om fri hastighed for biler og motorcykler.

I en fællesudtalelse fra erhvervenes hovedorganisationer til det pågældende folketingsudvalg kritiseres forslaget om tilsyn med monopol og konkurrencebegrænsning.

S.A.S. underskriver en ordre på flyvemaskiner til 23–24 mill. $ fra de amerikanske Douglas-fabriker.

21. – Æthiopiens kejser Haile Sélassie I ankommer til København på officielt besøg.

22. – F.N.s generalforsamling vedtager med 45 stemmer mod 1 en resolution, der tager til efterretning, at Grønland er blevet en integrerende del af Danmark. 11 stater, deriblandt Island, undlader at stemme. Vedtagelsen betyder, at Danmarks pligt til at give formynderskabsrådet indberetning om forholdene i Grønland bortfalder.

23. – Folketinget vedtager en ændring i forretningsordenen, hvorefter der nedsættes et særligt ombudsmandsudvalg på 17 medlemmer.

Den fungerende trafikminister, landbrugsminister Smørum, genfremsætter forslaget om forhøjelse af posttaksterne, som i september blev afvist af folketinget, og undervisningsminister Bomholt fremsætter forslag om højere statstilskud til høj- og landbrugsskoler.

24. – Finansminister Kampmann fremsætter finanslovforslaget for 1955–56. Forslaget fremtræder i en ny skikkelse, nemlig som et samlet drifts- og anlægsbudget og ikke som hidtil et rent driftsbudget. Indtægterne er anslået til 4350 mill. kr. og udgifterne, incl. 200 mill. kr. som reserve til tillægsbevillinger, til 4050 mill. kr. Der fremkommer herved et overskud på ca. 300 mill. kr. eller et beløb, som svarer til, hvad man nu regner med for indeværende finansår, men dette anses ikke for tilstrækkeligt i den nuværende økonomiske situation. Finansministeren fremhæver, at stigningstakten i udgifterne er meget mindre end i de foregående år, hvilket står i forbindelse med besparelserne på forsvarsbudgettet og nedsættelsen af statens anlægsudgifter. Til dækning af kapitaludgifterne (udlån til boligbyggeri og andre formål samt afdrag på statens inden- og udenlandske gæld) kan der disponeres over overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet samt arveafgiften og afdragene på statens tilgodehavender, men herudover må der regnes med et finansieringsbehov på 600 mill. kr. eller mere. Finansministeren slutter med at udtale håbet om, at der kan opnås flertal i folketinget for gennemførelsen af forslag, som kan sikre den nødvendige forøgelse af statsindtægterne.

Folketinget vedtager enstemmigt forslaget om en særlig ydelse til alders- og invalidepensionister m. fl.

Grundskyldskommissionen udsender betænkning. Et flertal (s., r. v., rf. og nogle embedsmænd) giver i princippet tilslutning til gradvis gennemførelse af fuld grundskyld, men der er uenighed om fremgangsmåden.

26. – Handelsminister Lis Groes fremsætter forslag om ændringer i bankloven. Den vigtigste ændring går ud på at skabe et nyt pengepolitisk instrument ved at give handelsministeren adgang til efter indstilling fra nationalbanken at ændre likviditetsprocenten (forholdet mellem kassebeholdning og samlede gældsforpligtelser) mellem 2 og 10. Desuden foreslås bl. a., at mindstegrænsen for aktiekapitalen ved stiftelsen af en bank forhøjes fra 300.000 kr. til 1 mill. kr.

29. – Ligesom de øvrige vestmagter afslår

den danske regering Sovjetunionens indbydelse til en konference angående spørgsmålet om oprettelse af et kollektivt sikkerhedssystem i Europa. I svarnoten siges det bl. a., at Sovjetregeringens note klart tager sigte på at forsinke eller forhindre ratifikationen af Parisoverenskomsterne, men den danske regering er overbevist om, at netop disse overenskomster vil tjene til fremme af fredens sag, og man mener ikke, at forudsætningerne for en konference som den foreslåede er til stede, før spørgsmålet om Tysklands genforening på grundlag af frie valg er blevet løst.

I en beretning om Danmarks økonomiske situation opfordrer O.E.E.C. sine medlemmer til at fremskynde liberaliseringen af handelen med landbrugsprodukter.

December 1954

2. – Folketinget begynder 1. behandling af finanslovforslaget med indlæg af gruppeordførerne.

Nationalbankens balance ultimo november viser en lille bedring i valutastillingen, idet nettogælden til udlandet siden udgangen af oktober er gået ned med 25 mill. kr. til 232 mill. kr.

3. – Indenrigs- og boligminister Kjærbøl foreslår i et forslag om ændringer i lejeloven adgang til lejeforhøjelser, og finansminister Kampmann fremsætter i forbindelse hermed forslag om en overordentlig skat af faste ejendomme, hvis formål er at inddrage en del af lejeforhøjelsen til staten. Til gengæld for den del af lejeforhøjelsen, der tilfalder udlejeren, foreslås de gældende begrænsninger i udlejerens vedligeholdelsespligt ophævet. I huse med kun to lejligheder, hvoraf ejeren bebor den ene, foreslås indført adgang til opsigelse fra den 1. januar 1956, medens opsigelsesforbudet iøvrigt opretholdes. Socialminister Strøm fremsætter forslag om godtgørelse for huslejeforhøjelserne til alders- og invalideren tenydere m. fl.

7. – Forsvarsministeriet udsender en redegørelse for en affære på hærens officersskole, hvor nogle elever havde deltaget i en studiekreds hos fhv. kaptajn Lærum om „Frikorps Danmarks" indsats på østfronten. Som følge heraf har generalinspektøren for fodfolket, generalmajor Nørresø, måttet tage sin afsked og oberst Thyge Johansen fratræde sin stilling som chef for officersskolen, og fem elever, der opretholdt forbindelsen med Lærum, er blevet hjemsendt som uegnede til at være linieofficerer.

8. – Forsvarsministeriet udsender meddelelse om tjenestetidens nedsættelse til 16 måneder.

Ved folketingets 2. behandling af forslaget om forlængelse af vareforsyningsloven forkastes venstres og de konservatives ændringsforslag, som tilsigter at udskille bestemmelserne om bemyndigelse til at gennemføre rationerings-, produktions- og fordelingsordninger af loven.

10. – Folketinget vedtager forlængelsen af vareforsyningsloven med 76 stemmer mod 5 (rf.), medens 65 (v., k. f. og k.) undlader at stemme.

På et møde med repræsentanter for venstre, de konservative og De uafhængige foreslår forretningsudvalget for komitéen til borgerligt samarbejde, at der træffes en aftale om, at der på venstres og de konservatives kandidatlister optages kandidater, som de uafhængige kan anbefale deres vælgere at stemme på.

11. – Vareudvekslingsaftalen med Vesttyskland forlænges for det kommende år. Fra dansk side opretholdes ønsket om en sænkning af de tyske toldsatser, som stadig ikke har kunnet imødekommes.

14. – Ved 2. behandling af forslag om fradrag ved beregningen af kommunale ejendomsskatter vedtager folketinget et ændringsforslag, der ophæver begrænsningen af ejendomsbeskatningen i Københavns og Frederiksberg kommuner, med 80 stemmer

(s., r. v. og rf.) mod 47 (v. og k. f.), medens 6 (k.) undlader at stemme.

15. – Indenrigs- og boligminister Kjærbøl fremsætter forslag om ændringer i byggestøttelovgivningen, bl. a. foreslås kvadratmetertilskuddet graduceret efter kommunegrupper. Lovforslaget forudsætter, at byggestøttelovgivningen kommer til at gælde i endnu en 8-årig periode, således at der skabes mulighed for en rationel tilrettelæggelse af byggeriet på længere sigt.

Folketinget afslutter 1. behandling af finansloven, der påbegyndtes den 2. december.

Folketingets vareforsyningsudvalg tiltræder handelsministerens forslag om en dollarliberalisering på 38 %. De varer, der kan købes frit både i Vesteuropa og i dollarområdet, samles i een friliste, den almindelige friliste; de varer, der kun kan købes frit i Vesteuropa, anbringes i en regional friliste.

Ved landbrugsrådets halvårlige møde udtaler præsidenten, Hans Pinstrup, at efter den hårde kreditstramning og den dårlige høst er stemningen i mange landbohjem mørkere end nogensinde siden krisen i 1930'erne. Han udkaster tanken om et landbrugets omkostningsindeks, der i givet fald kan være bestemmende for hjemmemarkedspriserne, på samme måde som pristalsreguleringen giver andre befolkningsgrupper kompensation for stigningen i priser og omkostninger.

16. – Folketinget færdigbehandler en række lovforslag, deriblandt forslag til ligningslov, der vedtages enstemmigt, og forslag om ændring i lov om kommunale ejendomsskatter, der vedtages med 86 stemmer (s., r. v., k., rf. og 3 k. f.) mod 54 (v. og k. f.), medens 3 (2 k. f. og 1 grønlænder) undlader at stemme.

18. – Fhv. statsminister Vilh. Buhl afgår ved døden, 73 år gammel.

Lagtinget genvælger Kr. Djurhuus, sambandspartiet, som lagmand, og til landsstyret iøvrigt vælges Haakon Djurhuus, folkeflokken, og Edvard Mitens, det gamle selvstyreparti.

22. – Det meddeles, at Danmark har anerkendt Laos og Cambodja som selvstændige stater.

Landbrugets gennemsnitlige forrentningsprocent er gået ned fra 8.9 i 1952–53 til 6.7 i 1953–54. Høstudbyttet i 1954 anslås til 124.2 mill. afgrødeenheder mod 143.1 mill. afgrødeenheder i 1953.

PERSON- OG SAGREGISTER

Et A efter sidetallet angiver, at emneordet er behandlet i en hel artikel.

Acheson, Dean, amerikansk udenrigsminister, 93.
van Acker, A., belgisk premierminister, 184.
Adenauer, Konrad, vesttysk forbundskansler, 92 ff, 294, 297, 299 f, 302 f, 314 f.
Albanien: Arbejdsmarked, 45 f. Landbrug, 41 f, 50 ff. Pengemarked, 51 f. Priser, 45 f, 51. Produktion, 41 ff. Skatter, 51 f. Udenrigspolitik, 297.
Alfons XIII, konge af Spanien, 142 f.
Ali, Mohammed, pakistansk premierminister, 91, 216.
Allen, H. B., direktør for Near East Education Foundation, 37.
Allot, Gordon, amerikansk politiker, 238.
al-Amiin, Sidi Mohammed, bey af Tunis, 92, 296 f.
Amini, Ali, persisk finansminister, 38 f.
Anzuspagt, 206 ff.
Arbenz-Guzman, Jacobo, guatemalansk præsident, 190 f.
Argentina: Kirken, 304. Pol. partier, 185. Regering, 185. Udenrigshandel, 145. Udrensning, 304. Valg, 185.
Armas, Carlos Castillo, guatemalansk præsident, 191 f, 294.
Artajo, Martin, spansk udenrigsminister, 146 ff.
el Atassi, Hashem, syrisk premierminister, 91.
Atlantpagt, 86, 88, 90 ff, 94, 98, 102, 149, 182 ff, 188, 192 f, 199, 303, 307 f, 314.
Attlee, Clement, engelsk politiker, 125 f, 199, 295, 298, 301.
Auriol, Vincent, fransk præsident, 184.
Australien: Atomenergi, 304. Militær, 188, 207. Pol. partier, 188. Produktion, 228 f. Udenrigspolitik, 123, 125, 128 f, 183, 185, 188, 192, 203 ff, 299, 304. Uran, 228 f, 233. Valg, 188.
el-Azhair, Ismail, sudansk regeringschef, 86.
Bain, George W., amerikansk geolog, 221, 227, 230, 232, 234.
Bank, Den internationale, 37, 40.
Bao Dai, kejser af Viet-nam, 131, 133, 184, 304.
Barkley, Alben, amerikansk politiker, 237.
Barth, Frederik, norsk etnograf, 24.
de Beaumont, Guérin, fransk viceudenrigsminister, 294.
Bech, Joseph, luxembourgsk udenrigsminister, 192.
Bedell-Smith, Walter, amerikansk viceudenrigsminister, 128, 130, 133 ff, 138, 186, 188, 295.
Belgien: Atomenergi, 304. Kolonier, 223, 229, 232 ff. Militær, 183, 187, 191. Omsætning, 161. Pol. partier, 183 f. Priser, 161. Produktion, 157, 159, 229, 232, 234. Regering, 184. Udenrigshandel, 34, 89, 162 ff, 229. Udenrigspolitik, 128, 183, 191, 300 f, 304. Uran, 223, 229, 232 ff. Valg, 183. Valuta, 71, 164 f, 294.
Bender, George, amerikansk politiker, 238.
Bevan, Aneurin, engelsk politiker, 117, 183, 301.
Bible, Alan, amerikansk politiker, 238.
Bidault, Georges, fransk udenrigsminister, 87 ff, 92, 125 ff, 131 f, 183, 186 f, 189, 203.
Bierut, Boleslaw, polsk premierminister, 93.
Birch, Nigel, engelsk viceforsvarsminister, 90.
Birksted, Kaj, dansk flyverofficer, 193.
Bjarnason, Sigurdur, islandsk politiker, 308.
Bjerge, T., dansk atomfysiker, 221.
Bjørklund, Alfred, dansk politiker, 193.
Blank, Theodor, vesttysk forsvarsminister, 302 f.
Bobrikov, Nikolai I., russisk generalguvernor i Finland, 3.
Bolivia: Udenrigshandel, 76.

Bomholt, Julius, dansk undervisningsminister, 95 f, 100, 313, 315 ff.
Bradvarević, Arsenije, jugoslavisk metropolit, 113 f.
Brasilien: Pol. partier, 298. Regering, 298. Udenrigspolitik, 190. Udrensning, 298. Uran, 231, 233.
Bricker, J. W., amerikansk politiker, 87, 90.
Brodthagen, Holger, dansk politiker, 96.
Bryan, William J., amerikansk politiker, 241.
Buhl, Vilhelm, dansk politiker, 319.
Bulgarien: Arbejdsmarked, 45 f. Landbrug, 41 f, 50 ff. Pengemarked, 51 f. Priser, 45 f. Produktion, 41 ff. Regering, 107. Skatter, 51. Udenrigspolitik, 297. Uran, 231.
Burma: Atomenergi, 131. Udenrigspolitik, 131, 134, 185, 191, 204 f, 211 ff, 304, 306.
Butler, Richard, engelsk finansminister, 89, 182, 186, 295.
Buu Loc, vietnamesisk regeringschef, 86.
Byrd, Harry, amerikansk politiker, 239.

Cambodja: Forfatning, 136 ff, 298, 319. Udenrigspolitik, 211, 213, 215 f, 295, 299, 319.
Canada: Atomenergi, 304. Militær, 200. Priser, 77. Produktion, 226 f, 232, 234. Udenrigshandel, 77, 193, 255 f. Udenrigspolitik, 87, 128 ff, 136, 184, 191, 200, 295, 301 ff. Uran, 226 f, 232 ff. Valuta, 267.
Carlos, spansk tronprætendent, 143.
Case, Clifford, amerikansk politiker, 237 f.
Casey, R. G., australsk udenrigsminister, 129 f, 185, 213.
Ceylon: Atomenergi, 131. Forfatning, 204. Udenrigspolitik, 131, 134, 185, 204, 211, 306. Uran, 229.
la Chambre, Guy, fransk minister for oversøiske områder, 214.
Cháves, Federico, paraguayansk præsident, 186.
al Chechekly, Adib, syrisk præsident, 91.
Chiang Kai-shek, leder af Kuomintang-Kina, 217 f, 305.
Chile: Udenrigspolitik, 191.
Chou En-lai, kinesisk premierminister, 128 ff, 133 ff, 139, 185, 189 ff, 297 f, 305.
Christensen, Jens Chr., dansk politiker, 96.
Churchill, Winston, engelsk premierminister, 91, 93 f, 127, 135, 138, 185, 187 f, 191 f, 209 f, 226, 294 f, 304.
Clausen, Poul, dansk politiker, 193.
Coe, Robert E., amerikansk diplomat, 199.
Columbia: Udenrigspolitik, 128, 190.
Cooper, John Sherman, amerikansk politiker, 237.
Cosgrave, L., irsk udenrigsminister, 188.
Costello, John, irsk premierminister, 188.
Cotton, Norris, amerikansk politiker, 238.
Coty, René, fransk præsident, 87, 135, 189, 298.
Curtis, Carl, amerikansk politiker, 238.
Cyrankiewicz, Josef, polsk premierminister, 93.

Dahl, Ingvard, københavnsk borgmester, 193.
Dahlgaard, Bertel, dansk politiker, 169, 310, 314.
Daladier, Eduard, fransk politiker, 122.
Dalai-Lama, tibetansk kirkeoverhoved, 300.
Dam, Peter Mohr, færøsk politiker, 198.
Damsgaard, Kresten, dansk politiker, 102.
Danmark: Administrativ frihedsberøvelse, 196. Afbetaling, 83, 95, 169, 199, 311. Alkoholkommission, 307. Apoteker, 199. Arbejdskampe, 194, 288, 292, 306, 312 ff. Arbejdsmarked, 85, 95 f, 101, 178 f, 193ff, 280, 287, 290 ff, 312. Arvelov, 98. Atomenergi, 192, 195. Betalingsbalance, 94. Bogføringslov, 95 f. Byggeri, 83, 85, 95, 98, 100, 168 ff, 176 f, 199, 281 ff, 286 f, 306, 310, 312, 318. Byggestøttelov, 169 f, 196 f, 312. Deponeringsordning, 310. Dollarpræmiering, 83, 97, 193 f, 197. Fagbevægelse, 245 f. Forfatning, 95, 97, 99 ff, 198, 309, 314. Færøerne, 94, 101, 193f, 197 f, 307, 315. Grønland, 98 f, 194 f, 306, 309, 317. Hanstholm havn, 102. Investering, 99, 199. Islandske håndskrifter, 100 f. Kirken, 35. Konjunkturer, 78 A, 168 A, 277 A. Landbrug, 96 ff, 168, 173 ff, 193, 196 ff, 287, 319. Lejelov, 95, 98, 196 f,

281 f, 318 f. Marshallplan, 100, 199. Militær, 83, 94, 100 ff, 169, 193 ff, 306 ff, 310 ff, 318. Motorkommission, 197. Næringslov, 96. Omsætning, 161. Opsparingspræmie, 168 f, 311. Parlamentariske kommission, 192 f. Pengefideikommisser, 95, 194. Pengemarked, 78, 81 ff, 98, 168 f, 177, 179 f, 195 ff, 292 f, 306, 311 f, 317, 319. Pol. partier, 95 ff, 169, 192 ff, 306. Prisaftalelov, 99, 101. Priser, 96, 161, 175, 178 f, 193 f, 290 ff, 308. Produktion, 78, 84 f, 157, 159, 174 ff, 246 f, 285, 288, 319. Retsplejelov, 99, 196, 198. Skatter, 95, 97, 99 ff, 168 f, 192, 195 ff, 279 ff, 310 ff, 315 ff. Socialpolitik, 99 ff, 196 ff, 314 f, 317. Statistiske Departement, 313. Statsfinanser, 81 f, 98 ff, 168 ff, 179 ff, 192 ff, 199, 279 ff, 306, 309 ff. Subsidier, 99, 102, 279. Svangerskabskommission, 200. Telefonaflytning, 198 f. Thyborønprojekt, 316. Told, 95, 97, 242 A, 308 f. Trafik, 83, 94 f, 97 f, 192 f, 197 ff, 307 f, 316 f. Trustlov, 95, 99. Trustkommission, 313. Udenrigshandel, 78 ff, 83 f, 96 ff, 102, 161 ff, 166 ff, 171 ff, 192 f, 196 ff, 242A, 279, 288 f, 306 ff, 311 f, 316, 318. Udenrigspolitik, 92, 98, 100 f, 191 ff, 242 A, 306 ff. Udrensning, 94 f, 98, 196, 318. Undervisning, 95 f, 98, 100 f, 195, 197 f, 313, 315 ff. Valg, 98 f. Valuta, 71, 74, 78 ff, 164 f, 168, 170 f, 194, 197, 199 f, 243, 277 f, 306, 309 f, 315, 318. Vareforsyning(-slov), 97, 102, 197, 199, 306, 308, 310, 315, 318 f.

Davičo, Oskar, jugoslavisk digter, 119.

Dedijer, Vladimir, jugoslavisk forfatter, 119, 306.

Diaz-Rozzotto, Jaime, guatemalansk officer, 191.

Djilas, Milovan, jugoslavisk politiker, 87, 108, 116 ff, 306.

Djurhuus, Haakon, færøsk politiker, 198, 319.

Djurhuus, Kr., færøsk lagmand, 198, 319.

Douglas, Paul, amerikansk politiker, 238.

Dreyer, Erik, dansk forligsmand, 101, 193.

Dulles, John Foster, amerikansk udenrigsminister, 87 ff, 92 f, 122 ff, 135 f, 182 ff, 189, 191 f, 203, 208 f, 214 ff, 218 f, 294 f, 299 ff, 304 f.

Dunn, James, amerikansk diplomat, 146.

Eden, Anthony, engelsk premierminister, 86 ff, 124 ff, 139, 182 f, 186 f, 189 ff, 203, 209 ff, 216, 295, 300 f.

Einer-Jensen, O. E., dansk politiker, 97.

Eire: Pol. partier, 187. Regering, 188. Valg, 187.

Eisenhower, Dwight D., amerikansk præsident, 86 ff, 92, 94, 123, 126, 135, 138, 182 ff, 191 f, 208 f, 217 f, 235 ff, 294 ff, 299, 301, 303.

Elizabeth II, dronning af England, 86 f, 148.

Ely, Paul, fransk general, 299.

England: Arbejdsmarked, 62 f, 166, 266, 268. Atomenergi, 182, 185, 226, 304. Betalingsbalance, 89, 94. Byggeri, 63, 157 f, 166, 268. Forbrug, 63, 166, 268 f. Investering, 269. Kolonier, 91 f, 188, 204 f, 296, 298, 300 f. Konjunkturer, 62 A, 166, 266 A. Militær, 90, 182 f, 188, 296, 298, 300 f. Nationalindkomst, 267 ff. Omsætning, 161. Pengemarked, 187, 269. Pol. partier, 91, 183, 185, 296, 298, 301. Priser, 75 f, 161, 166, 175, 267 ff. Produktion, 62 f, 157, 159, 166, 226, 266 ff. Skatter, 267. Skibsfart, 190, 298. Statsfinanser, 90, 182, 267. Udenrigshandel, 33 f, 62 f, 79 f, 87, 89, 98, 102, 162 ff, 166 f, 174 f, 183, 186, 192, 199, 228 f, 267 ff, 288, 304, 311 f. Udenrigspolitik, 18, 86 ff, 120 ff, 140, 147 f, 182 ff, 195, 200, 203 ff, 294 ff, 308. Uran, 226. Valuta, 38, 62 f, 71, 87, 89, 164 ff, 186, 267 ff, 295.

Erasmus, F. C., sydafrikansk forsvarsminister, 301.

Erhard, Ludwig, vesttysk økonomiminister, 160.

Eriksen, Erik, dansk politiker, 200, 308, 310, 313.

Estrup, L., dansk politiker, 193.

Ethiopien: Udenrigspolitik, 128, 317.

Europa: Betalingsunion (E.P.U.), 70 A, 149, 167, 170 f, 186, 278. Grønne plan, 294. Kul- og Stålunion, 186, 305. O.E.

E.C., 90, 166 f, 186, 294 f, 318. Transportmiddelkonference, 193.
Europahær, 88 ff, 183 f, 189 ff, 294 f, 297 ff, 302.
Europaråd, 184, 300 f.

Fanfani, Amitore, italiensk premierminister, 87 f.
Faure, Edgar, fransk konsejlspræsident, 89, 190, 302.
Ferguson, Homer, amerikansk politiker, 237.
Fibiger, Wilhelm, dansk politiker, 102.
Figl, Leopold, østrigsk udenrigsminister, 89 f.
Filho, João Café, brasiliansk præsident, 298.
Filippinerne: Forfatning, 206. Militær, 206 f, 209. Udenrigspolitik, 123, 125, 128, 203 ff, 299, 302.
Finland: Arbejdsmarked, 6 f, 14 f. Fagbevægelse, 6. Flygtninge, 6, 13. Forfatning, 3 A. Krigsskadeserstatninger, 13 f. Landbrug, 5 f, 10 f, 14. Mindretal, 8, 10. Pol. partier, 3 A, 92, 186. Priser, 13 ff. Regering, 8 ff, 186. Statsfinanser, 89. Udenrigshandel, 14, 89, 200, 295. Udenrigspolitik, 4 f, 9, 13, 196. Valg, 6 ff, 92.
Fogh, Aage, dansk politiker, 96.
Forenede Nationer: Atomenergi, 303 f. Cypern, 298, 301. Grønland, 309, 317. Guatemala, 190 f. Indokina, 126, 130. Kina, 93, 305. Korea, 87 f, 120, 128 ff, 184 f, 187, 189 f, 296, 298, 304. Krigsfanger, 300. Medlemsoptagelse, 93, 149, 294 f, 300 f, 309. Militær, 187, 189 f, 300. Nedrustning, 88, 184, 191, 301 f. Sydafrika, 303.
Franco, Francisco, spansk diktator, 140 A.
Frankrig: Arbejdsmarked, 63 f, 66, 89. Atomenergi, 304. Betalingsbalance, 64 f. Byggeri, 67. Fireårsplan 1954–57, 67 ff. Investering, 67 ff. Kolonier, 88 ff, 92, 94, 120 A, 148 f, 182 ff, 203 ff, 232, 294 ff, 303 f. Militær, 93, 134 f, 183, 188 f, 294 f, 297 f. Nathan-kommission, 69. Nationalindkomst, 67 f. Pengemarked, 66, 89. Pol. partier, 12, 86, 144, 182, 184, 188, 190, 294, 297, 299. Priser, 63, 66 f, 69, 300, 302. Produktion, 63, 66 f, 89, 157, 159. Regering, 87, 134 f, 188 ff, 297. Saar, 92 ff, 184, 298, 303. Skibsfart, 69. Statsfinanser, 69, 93. Subsidier, 67. Told, 167, 186. Udenrigshandel, 64 ff, 162 ff, 167, 183, 186, 300, 302. Udenrigspolitik, 86 ff, 120 ff, 140, 147 ff, 182 ff, 203 ff, 294 ff. Uran, 223, 232. Valuta, 64, 66, 71, 164 f.
Frederik IX, konge af Danmark, 101, 193.
Færøerne: Arbejdskampe, 94, 101, 192 ff, 197 f. Klaksvig, 198. Pengemarked, 307, 315. Pol. partier, 315 f, 319. Sjóvinnubankin, 307. Telefon, 311. Udenrigshandel, 192. Valg, 315 f.

G.A.T.T., 251, 253, 303, 314, 316.
George, Walter, amerikansk politiker, 239.
Gerhardsen, Einar, norsk statsminister, 308.
Giap, viet-minh general, 122, 134 f.
Gomes, Eduard, brasiliansk luftfartsminister, 298.
Gordon, Guy, amerikansk politiker, 238.
Gravesen, Erik, dansk industrimand, 197.
Green, Theodore, F., amerikansk politiker, 238.
Groes, Lis, dansk handelsminister, 95 ff, 192, 194, 196, 308, 310, 313, 315, 317.
Gruenther, Alfred M., amerikansk general, 86, 308.
Grækenland: Militær, 188, 297. Udenrigspolitik, 128, 185, 188, 294, 296 ff.
Grønland: Bly, 99, 195, 309. Forfatning, 309, 317. Kriminallov, 98. Ægteskabslov, 194.
Guatemala: Borgerkrig, 190 ff, 200, 294. Forfatning, 294. Landbrug, 294. Pol. partier, 190 ff, 294. Regering, 191 f, 294. Udenrigspolitik, 187, 190 ff.

Haile Sélassie, kejser af Ethiopien, 317.
Hallstein, Walter, vesttysk udenrigssekretær, 302 f.
Hammerskiöld, Dag, F.N.s generalsekretær, 88, 305.
Hansen (Rørby), Hans, dansk politiker, 195.
Hansen, H. C., dansk udenrigsminister, 98, 100 f, 193 ff, 307, 314, 316.
Hansen, Ingeborg, dansk politiker, 308.

Hansen, Johannes, københavnsk borgmester, 193.
Hansen (Kalundborg), Poul, dansk politiker, 313.
Hansen, Rasmus, dansk forsvarsminister, 100 f, 193, 200, 308, 314.
Harriman, Averell, amerikansk politiker, 241.
von Hassel, Carl Uwe, vesttysk ministerpræsident, 315 f.
Hatoyama, Ichiro, japansk premierminister, 305.
Head, Antony, engelsk krigsminister, 296.
Hebrang, Andrija, jugoslavisk politiker, 108.
Hedtoft, Hans, dansk statsminister, 82 f, 94, 99, 101, 192, 195, 198 ff, 306, 312 ff.
Heick, Frederik, dansk politiker, 96.
Herlitz, Nils, svensk politiker, 308.
Heuss, Theodor, vesttysk præsident, 295.
Hitler, Adolf, 140.
Ho Chi-minh, leder af Viet-minh, 121, 302.
Hoffman, Johannes, saarlandsk premierminister, 298.
Holland: Byggeri, 158. Forfatning, 297, 305. Kolonier, 305. Militær, 183, 191. Omsætning, 161. Priser, 161. Produktion, 157, 159. Udenrigshandel, 34, 89, 160 ff. Udenrigspolitik, 128, 183, 191, 193, 207, 300 f. Valuta, 165, 294.
Honduras: Udenrigspolitik, 187, 190 f.
Hoover, Herbert, amerikansk præsident, 239.
Hopkinson, H. L., engelsk politiker, 296.
Hruska, Roman, amerikansk politiker, 238.
Humphrey, Hubert, amerikansk politiker, 238.
Huq, Fazlul, pakistansk politiker, 188.
Hækkerup, Hans, dansk justitsminister, 95, 97, 99, 195 f, 311, 317.

Ilyichev, russisk højkommissær i Østrig, 187.
Indien: Atomenergi, 131, 182, 229. Produktion, 229. Udenrigshandel, 302. Udenrigspolitik, 91, 93, 121, 126, 131, 133 f, 136, 182, 184 f, 187, 203 f, 211, 295 ff, 302 f, 305 f. Uran, 225, 229.
Indokina: Viet-minh-konflikten, 88 ff, 92, 94, 120 A, 182 ff, 203 ff, 294 f.
Indonesien: Atomenergi, 131. Forfatning, 297. Udenrigshandel, 76, 96. Udenrigspolitik, 131, 134, 185, 204, 211 f, 306.
Ingrid, dronning af Danmark, 101, 193.
Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Virksomheden i 1953, 53 A.
Iran: Se Persien.
Internationale, Den socialistiske, 186.
Iraq: Militær, 184. Pol. partier, 189. Regering, 185. Udenrigshandel, 33. Udenrigspolitik, 93, 184 f. Valg, 189.
Irland: Se Eire.
Island: Told, 242 f. Udenrigshandel, 200. Udenrigspolitik, 100 f, 192, 194 f, 242 f, 252, 309, 317.
Israel: Pol. partier, 87. Regering, 87. Udenrigspolitik, 185, 191.
Italien: Arbejdskampe, 189. Arbejdsmarked, 274 f. Byggeri, 274. Investering, 275 f. Konjunkturer, 274 A. Landbrug, 90, 275. Militær, 183. Nationalindkomst, 274 f. Omsætning, 161. Pol. partier, 86 ff, 188 f. Priser, 161, 274. Produktion, 157, 159, 274. Regering, 86 ff. Regional udvikling, 275 f. Udenrigshandel, 33 f, 162 ff, 167, 193, 274. Udenrigspolitik, 90, 92, 183, 297, 300 ff. Valuta, 165, 274.

Jacobsen, Frode, dansk politiker, 94.
Jaime, spansk tronprætendent, 143.
al-Jamali, Fadhil, iraqsk udenrigsminister, 185.
Japan: Atomenergi, 183. Forfatning, 205 f. Militær, 205 f. Pol. partier, 305. Regering, 305. Udenrigspolitik, 183, 204 f, 216, 299 f, 302, 304.
Jaquet, Marc, fransk minister for Indokina, 188.
Jensen, Alfred, dansk politiker, 196.
Johansen, Thyge, dansk officer, 318.
John, Otto, vesttysk sikkerhedschef, 295 f, 298.
Johnson, Lyndon, amerikansk politiker, 241.
de Jonquieres, Henrik, dansk forligsmand, 197.
Jordan: Udenrigspolitik, 191.

Josip, jugoslavisk metropolit, 113.
Jovanović, Arso, jugoslavisk general, 107 f.
Jovanović, Dragoljub, jugoslavisk politiker, 113.
Juan, spansk tronprætendent, 143 f.
Juan Carlos, spansk tronprætendent, 144.
Jugoslavien: 105 A. Arbejderråd, 110 f. Arbejdsmarked, 110 f. Forfatning, 109 f, 113 ff. Investering, 112 f. Kirken, 113 ff. Landbrug, 111 f. Militær, 188, 297. Nationalitetsproblemer, 109 f. Pol. partier, 87, 93, 105 ff, 306. Produktion, 111. Regering, 105. Udenrigshandel, 301. Udenrigspolitik, 105 ff, 188, 297, 301 f, 305. Udrensning, 87, 107 ff, 113 ff, 306. Valuta, 112.
Juin, Alphonse, marskal af Frankrig, 93, 182.
Juul, Kr., dansk politiker, 98.
Jørgensen (Lejre), Jørgen, dansk politiker, 192, 306, 313.

Kallio, finsk præsident, 7, 11.
Kampmann, Per, dansk ingeniør, 309.
Kampmann, Viggo, dansk finansminister, 95, 99 f, 168, 170, 193 ff, 199, 279, 309 f, 313, 315, 317 f.
Kefauer, Estes, amerikansk politiker, 237, 241.
Kekkonen, Urho K., finsk statsminister, 11 f, 14 f, 17, 186.
Kenya: Mau-Mau, 91 f, 188.
Kina (Nat.): Udenrigspolitik, 87, 216 ff, 297 ff, 305.
Kinesiske Folkerepublik: Forfatning, 300. Militær, 90, 299. Statsfinanser, 302. Udenrigshandel, 87, 302. Udenrigspolitik, 87 f, 90, 93, 120 ff, 182, 184 ff, 189 ff, 204 f, 216 ff, 294 ff, 309. Udrensning, 304 f.
Kjærbøl, Johannes, dansk indenrigs- og boligminister, 95, 97, 99 f, 177, 192, 196, 312, 318 f.
Knowland, William, amerikansk politiker, 294.
Koch, Bodil, dansk kirkeminister, 315.
Koenig, Pierre, fransk general, 190.
Korea (Nord-): Udenrigspolitik, 120, 128 ff, 184 f, 187, 298.
Korea (Syd-): Militær, 208 f, 304. Pol. partier, 187. Udenrigspolitik, 87, 120, 128 ff, 184 f, 208, 296, 298, 304. Valg, 187.
Koreakonflikt, 87 f, 90, 120, 128 ff, 184 f, 187 ff, 204, 208 f, 296, 298 f.
Kotelawala, John, ceylonsk premierminister, 211.
Krag, Jens Otto, dansk økonomi- og arbejdsminister, 95 f, 99 f, 194, 198 ff, 309 f, 316.
Kristensen, Knud, dansk politiker, 192.
Kristensen, Thorkil, dansk politiker, 95, 100, 280.
Kuusinen, Hertta, finsk politiker, 12.

Lacerda, Carlos, brasiliansk pressemand, 297.
Lacoste, fransk generalresident i Marokko, 189, 300.
Lange, Halvard, norsk udenrigsminister, 194 f, 295.
Laniel, Joseph, fransk konsejlspræsident, 86, 121, 125, 134 f, 182, 189.
Laos: Forfatning, 136 ff, 298, 319. Udenrigspolitik, 211, 213 ff, 217, 295, 299, 319.
Larsen, Aksel, dansk politiker, 314.
Lau, Anker, dansk politiker, 95.
Lausman, B., tjekoslovakisk politiker, 187.
Leskinen, Väinö, finsk politiker, 12, 15.
Libanon: Udenrigspolitik, 191.
Lillie, R., dansk politiker, 193.
Lisak, Erik, jugoslavisk politiker, 114.
Lloyd, Selwyn, engelsk F.N.-delegeret, 191, 301.
Luxembourg: Militær, 183, 191. Pol. partier, 183, 188, 192. Produktion, 157. Regering, 192. Udenrigshandel, 34, 89. Udenrigspolitik, 128, 183, 191, 300 f. Valg, 188. Valuta, 294.
Lübke, Friedrich Wilhelm, slesvig-holstensk ministerpræsident, 308.
Lynge, Augo, grønlandsk politiker, 314.
Lærum, E., dansk officer, 318.

McBride, Philip, australsk udenrigsminister, 126.
McCarran, Pat, amerikansk politiker, 238.
McCarthy, Joseph R., amerikansk politiker, 92, 218, 237, 239, 305.
McClellan, John, amerikansk politiker, 239.

ØKONOMI OG POLITIK

POLITISKE OG ØKONOMISKE
KVARTALSOVERSIGTER

28. ÅRGANG

1954

UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG
SAMFUNDSØKONOMI

EJNAR MUNKSGAARDS FORLAG
KØBENHAVN

INDHOLDSFORTEGNELSE

ARTIKLER

Lolo Krusius-Ahrenberg: Politisk udvikling og parlamentariske problemer i Finland 1

C. G. Feilberg: Persiens økonomiske og sociale forhold 18

Poul Winding: Østeuropas økonomiske udvikling 41

Stephen Clissold: Jugoslavien siden bruddet med kominform . . . 105

Sven Henningsen: Sydøstasiatisk politik. I. 120

Sven Henningsen: Sydøstasiatisk politik. II. 203

Erik Reske-Nielsen: Spanien under Franco 140

C. G. Feilberg: Uranmalmlejerne og mulighederne for fremtidig uranproduktion 220

Johannes Laursen: Novembervalget 1954 i U.S.A. 235

Paul Gersmann: Et fælles nordisk varemarked 242

REGELMÆSSIGE OVERSIGTER

Den internationale økonomiske situation 58; 150; 255

U.S.A. 58; 150; 258

England 62; 266

Frankrig 63;

Vesttyskland 158; 270

Italien 274

Den europæiske betalingsunion 70;

Råvaremarkederne 75;

Den økonomiske situation i Danmark 79; 168; 277

Politisk kronik 86; 182; 294

MEDDELELSER

Institutet for Historie og Samfundsøkonomi 53

McCormick, amerikansk admiral, 90.
MacGillivray, Donald, engelsk højkommissær i Malaya, 188.
McNamara, Patrick, amerikansk politiker, 237.
Maček, Ivan, jugoslavisk politiker, 113.
Magsaysay, Ramon, filippinsk præsident, 126, 213.
Malan, D. F., sydafrikansk premierminister, 183, 228, 300.
Malaya: Borgerkrig, 204 f. Uran, 229.
Malenkov, Georgij, russisk ministerpræsident, 86, 92, 118, 184 f, 189.
Mao Tse-tung, kinesisk præsident, 218, 300.
Marokko: Fagbevægelse, 300. Forfatning, 300. Regering, 148.
Marshallplan, 100, 199.
Martin, Thomas, amerikansk politiker, 238.
ben el Mehedi, Sidi Muley Hassan, marokkansk kalif, 149.
Mendès-France, Pierre, fransk konsejlspræsident, 121 f, 134 ff, 138 f, 189 ff, 294 ff, 302 ff.
Menon, Krishna, indisk F.N.-delegeret, 133.
Menzies, Robert G., australsk premierminister, 212 f.
Mihailović, Draža, jugoslavisk officer, 105, 113.
Millspaugh, A. C., amerikansk økonom, 22, 35.
Minc, Hilary, polsk vicepremierminister, 93.
Mitens, Edvard, færøsk politiker, 319.
Mitterand, François, fransk indenrigsminister, 190.
Moch, Jules, fransk politiker, 189.
Molotov, V. M., russisk udenrigsminister, 86, 88 ff, 92, 128 ff, 133, 135 f, 139, 185, 187 ff, 302.
Monnet, Jean, C.E.C.A.s præsident, 186.
Monzon, Elfego, guatemalansk regeringschef, 191 f, 294.
Morrison, Herbert, engelsk politiker, 207.
Morse, Wayne, amerikansk politiker, 239.
Mossadeq, Muhammed, persisk premierminister, 38 f.
Muhammed, Ghulam, pakistansk generalguvernør, 303.
Murray, James, amerikansk politiker, 238.
Mussolini, Benito, 140.
Müller, Otto, dansk embedsmand, 97.
Mzali, tunesisk premierminister, 190.
Møller, Aksel, dansk politiker, 100, 192, 310, 313.

Naguib, Muhammed, ægyptisk præsident, 91 ff, 184, 304.
Nam Il, nordkoreansk premierminister, 128 f, 185.
Nasser, Abdel, ægyptisk premierminister, 91 f, 184, 296.
Navarre, Henri, fransk general, 122.
Nedić, jugoslavisk politiker, 113.
Nehru, Jawaharlal, indisk premierminister, 91, 93, 121, 125, 131, 182, 184 f, 187, 203 f, 211, 229, 301 ff.
Nesterov, M. V., russisk handelsleder, 311.
Neuberger, Richard, amerikansk politiker, 237 f.
New Zealand: Militær, 188, 207. Udenrigshandel, 175. Udenrigspolitik, 123, 125, 128, 188, 191 f, 203 ff, 299.
Nicaragua: Udenrigspolitik, 187, 190 f. Uran, 229.
Nielsen, Frede, dansk politiker, 200.
Nielsen, Svend, dansk nationalbankdirektør, 194, 197.
Ninn-Hansen, Erik, dansk politiker, 96.
Nixon, Richard, amerikansk vicepræsident, 123, 183, 237, 239, 241.
Norden: Arbejdsmarked, 196 f. Investeringsbank, 246. Parlamentarisk råd, 96, 101, 194, 306 ff. Pasfrihed, 100. Post og telegraf, 307. Varemarked, 198, 242 A, 308, 315.
Norton, William, irsk vicepremierminister, 188.
Norge: Fagbevægelse, 245 f. Investering, 249 f. Militær, 87. Omsætning, 161. Pol. partier, 252. Priser, 161. Produktion, 157, 159, 245, 247 f. Statsfinanser, 87. Told, 242 ff, 309. Trafik, 308, 316. Udenrigshandel, 162 f, 193, 242 A. Udenrigspolitik, 92, 186, 194 ff, 242 A, 295, 306 ff, 313, 315. Udrensning, 89, 295. Valuta, 165.
Novotny, Antonín, tjekoslovakisk politiker, 189.
Nørresø, C. M., dansk general, 318.

Ollenhauer, Erich, vesttysk politiker, 302.
Olsen, Karl, dansk politiker, 196.
O'Mahoney, Joseph C., amerikansk politiker, 237.
Onassis, græsk-argentinsk skibsreder, 308.
Oppenheimer, Ralph, amerikansk atomfysiker, 183.

Paasikivi, Juho K., finsk præsident, 4.
Pahlevi, Abdor Reza, persisk prins, 37.
Pahlevi, Mohammed Reza, shah af Persien, 18, 37.
Pakistan: Atomenergi, 131. Forfatning, 301. Udenrigspolitik, 91, 131, 133 f, 182, 185, 187, 204, 211 ff, 299, 306. Udrensning, 188.
Palæstina: Flygtninge, 131. Se tillige Israel.
Panchen-Lama, tibetansk kirkeoverhoved, 300.
Papagos, Alexander, græsk premierminister, 298.
Paraguay: Regering, 186.
Patursson, Erlendur, færøsk politiker, 316.
Pearson, Lester, canadisk udenrigsminister, 129 f.
Pekkala, Mauno, finsk politiker, 12.
Pella, Giuseppe, italiensk premierminister, 86.
Pereira, Tomás Romero, paraguayansk præsident, 186.
Peron, Juan Domingo, argentinsk præsident, 145, 185, 304.
Persien: 18 A. Arbejdsmarked, 30 f. Befolkning, 20ff. Betalingsbalance, 32. Forfatning, 18. Geografi, 18 ff. Investering, 27 ff. Landbrug, 19 f, 22 ff, 35, 37 f. Militær, 35. Nationalisering, 28 f, 38, 297. Olie, 26, 30, 38 f, 183, 297. Pengemarked, 37. Pol. partier, 303. Priser, 28, 36. Produktion, 26 ff, 35 ff. Regering, 18, 38 f. Skatter, 34 f, 38 f. Socialpolitik, 31, 37. Statsfinanser, 34 ff, 305. Syvårsplan, 37. Trafik, 31 f. Udenrigshandel, 28, 32 ff, 38 f. Udenrigspolitik, 294, 305. Udrensning, 303. Undervisning, 37. Valg, 89. Valuta, 32, 38 f.
Petersen, Carl, dansk trafikminister, 97 f.
Petersen, Thorstein, færøsk politiker, 307, 316.
Petrov, russisk diplomat, 183 f.
Pfleiderer, K. G., vesttysk politiker, 187.
Pham Van Dong, Viet-minhs udenrigsminister, 131 f, 186.
Piccioni, Attilio, italiensk udenrigsminister, 87, 89.
Pieck, Wilhelm, østtysk præsident, 298.
Pineau, Christian, fransk politiker, 304.
Pinstrup, Hans, dansk politiker, 96, 200, 319.
Pleven, René, fransk forsvarsminister, 90.
Polen: Arbejdsmarked, 45 f. Investering, 49 f. Landbrug, 41 f, 50 ff. Pengemarked, 50 ff. Priser, 45 f. Produktion, 41 ff, 51 f. Regering, 93. Skatter, 51. Statsfinanser, 304. Udenrigshandel, 304. Udenrigspolitik, 107, 133 f, 136, 206, 295, 298, 304.
Poncet, François, fransk højkommissær i Tyskland, 92.
Portugal: Kolonier, 295 ff. Produktion, 232. Udenrigspolitk, 147, 295 ff, 304. Uran, 232.
Prieto, Indalecio, spansk politiker, 144.
Pyun Yung Tai, sydkoreansk premierminister, 128 ff, 185, 298.

Quirino, Elpidio, filippinsk præsident, 205 f.
Quoc Dinh, vietnamesisk udenrigsminister, 133, 186.

Raab, Julius, østrigsk forbundskansler, 187.
Radford, Arthur W., amerikansk admiral, 126 f.
Radić, Stjepan, jugoslavisk politiker, 113.
Rager, E., dansk politiker, 96.
Rakosi, Matyas, ungarsk premierminister, 187.
Randall, Clarence, amerikansk politiker, 87.
Rankovič, Alexander, jugoslavisk udenrigsminister, 108.
Rasmussen, Hans, dansk fagforeningsmand, 197.
Reading, Gerald R. I., engelsk viceudenrigsminister, 214.

Reza, shah af Persien, 18, 21 f, 24, 27 f, 31, 35, 37.
Rhee, Syngman, sydkoreansk præsident, 187, 208, 296.
Rittig, jugoslavisk gejstlig, 115.
de Rivera, Primo, spansk diktator, 142.
de Rivera, jr., Primo, spansk politiker, 141.
Robertson, Walther, amerikansk viceudenrigsminister, 208.
Roosevelt, Franklin Delano, amerikansk præsident, 226.
Rumænien: Arbejdsmarked, 45 f. Landbrug, 41 f, 50 ff. Pengemarked, 51 f. Priser, 45 f. Produktion, 41 ff, 50 ff. Regering, 107. Skatter, 51. Udenrigshandel, 102. Udrensning, 185.
Rusland: Se Sovjetunionen.
Russel, Richard, amerikansk politiker, 239.
Ryti, Risto, finsk præsident, 9.

Saar: Forfatning, 184. Udenrigspolitik, 298.
Sanchez, José Angel, guatemalansk officer, 191.
Saragat, Giuseppe, italiensk politiker, 89.
Saudi-Arabien: Skibsfart, 308. Udenrigspolitik, 308.
Saunders, Hugh, engelsk luftmarskal, 200.
Sauvy, Alfred, fransk økonom, 68.
Scelba, Mario, italiensk premierminister, 89 f.
Schmidt, Hans, dansk politiker, 314.
Schmidt-Wittmack, K., vesttysk politiker, 298.
Schweiz: Byggeri, 158. Socialpolitik, 198. Udenrigspolitik, 198. Valuta, 71, 165.
Schäffer, Fritz, vesttysk finansminister, 92.
Scott, Kerr, amerikansk politiker, 238.
Sharett, Moshe, israelsk premierminister, 87, 185.
Sherman, Forrest, amerikansk admiral, 146.
Siam: Militær, 209. Udenrigspolitik, 123, 125, 128, 203 f, 211, 213, 299, 302.
Smorum, Jens, dansk landbrugsminister, 96 f, 99, 102, 192, 316 f.
Sovjet: Arbejdsmarked, 184. Atomenergi, 86, 184, 301. Forfatning, 3 f. Krigsfanger, 300. Landbrug, 41. Militær, 86, 90, 184. Pol. partier, 4. Priser, 41. Produktion, 41, 88, 184, 230 f. Regering, 185. Statsfinanser, 89, 184, 302, 305. Udenrigshandel, 33 f. 38, 80, 87, 89, 96, 183, 192, 199 f, 295, 301 f, 306 ff, 311. Udenrigspolitik, 4 f, 9, 13, 18, 86 ff, 105 ff, 120 ff, 182 ff, 195, 199, 204 ff, 294 ff, 299 ff, 307 f, 311, 316 ff. Udrensning, 189. Uran, 224, 230 ff.
Spaak, Paul-Henri, belgisk udenrigsminister, 184.
Spanien: 140 A. Forfatning, 143 ff, Landbrug, 142. Militær, 140 ff, 147. Pol. partier, 140 ff. Regering, 146. Udenrigshandel, 145. Udenrigspolitik, 86 f, 140, 145 ff, 187, 304. Udrensning, 89, 144.
Stalin, Josef, 105, 118.
Starcke, Viggo, dansk politiker, 314.
Stassen, Harold, amerikansk politiker, 183.
Stepinac, jugoslavisk ærkebiskop, 114.
Stevenius-Nielsen, H., dansk industrimand, 192 f.
Stevenson, Adlai E., amerikansk politiker, 92, 237 ff, 241.
Stillehavspagt, 183, 187 f, 190 ff, 209 ff, 294 f, 299, 301.
Strijdom, J. G., sydafrikansk premierminister, 305.
Strøm, Johan, dansk socialminister, 99 f, 196, 315, 318.
Stæhr-Johansen, Arne, dansk politiker, 197.
Ståhlberg, Kaarlo J., finsk præsident, 9.
Suanzes, Juan, spansk industri- og handelsminister, 146.
Sudan: Regering, 86.
Sundbo, Arne, københavnsk borgmester, 193.
Sunde, Asbjørn, spion i Norge, 295.
Sverige: Fagbevægelse, 245 f. Forfatning, 3. Militær, 86. Produktion, 157, 159, 245 ff. Statsfinanser, 86. Told, 242 ff, 309. Trafik, 94 f, 308, 316. Udenrigshandel, 96, 162 ff, 167, 242 A. Udenrigspolitik, 101, 182, 194 ff, 198, 242 A, 306 ff, 315. Uran, 224, 232 f. Valuta, 71, 165, 243.
Svinhufvud, Per E., finsk præsident, 7.
Sydafrikanske Union: Atomenergi, 227 f, 304. Forfatning, 189, 300. Pol. partier,

298, 300. Produktion, 227 f, 232, 234. Raceproblemer, 189, 298, 303. Regering, 305. Udenrigshandel, 228. Udenrigspolitik, 128, 183, 301, 303 f. Uran, 227 f, 232 ff. Valg, 298.
Symington, Stuart, amerikansk politiker, 241.
Syrien: Pol. partier, 91. Regering, 91. Udenrigspolitik, 191.
Sysojew, J., russisk diplomat, 307.
Sørensen, H. P., københavnsk overborgmester, 316.

Taft, Robert A., amerikansk politiker, 238.
Tanner, Väinö, finsk politiker, 7, 12.
Templer, Gerald, engelsk højkommissær i Malaya, 188.
Terkelsen, Emil, dansk statsbanedirektør, 95.
Tholstrup, Knud, dansk politiker, 95.
Thorez, Maurice, fransk politiker, 188.
Thorneycroft, Peter, engelsk politiker, 93, 296.
Thurmond, Strom, amerikansk politiker, 238.
Tito, Josiph Broz, jugoslavisk præsident, 105 ff, 305.
Tjekoslovakiet: Arbejdsmarked, 45 f. Femårsplanen 1956–60, 189. Investering, 48 f. Landbrug, 41 f, 50 ff. Pengemarked, 50 f. Pol. partier, 189. Priser, 45 f. Produktion, 41 ff. Skatter, 51. Udenrigshandel, 33, 200. Udenrigspolitik, 133 f, 206. Uran, 223, 231, 233.
Toriello-Garrido, Guillermo, guatemalansk udenrigsminister, 190.
de la Tour du Moutin, fransk generalresident i Tunis, 296.
le Troquer, André, fransk politiker, 86.
Truman, Harry S., amerikansk præsident, 217, 237 ff.
Tunis: Forfatning, 92, 296, 299. Pol. partier, 297. Regering, 190, 294, 297. Udenrigspolitik, 299.
Tuomioja, Sakari, finsk rigsbankchef, 15.
Tyrkiet: Militær, 188. Pol. partier, 185. Udenrigspolitik, 93, 128, 182, 188, 294, 297. Valg, 185. Valuta, 71.
Tyskland (Vest-): Arbejdsmarked, 158, 160, 270, 272 f. Byggeri, 158, 270, 273. Forfatning, 91 ff, 98, 308. Investering, 158. John-affære, 295 f. Konjunkturer, 158 A, 270 A. Militær, 91, 183, 191, 294 f, 298 f, 300 ff, 314. Mindretal, 98, 308, 310, 314 ff. Nationalindkomst, 158, 270 ff. Omsætning, 160, 273. Pol. partier, 91, 185, 187, 191, 295, 302, 308, 310, 314 ff. Priser, 158, 160 f, 273. Produktion, 157 ff, 272 f. Regering, 295. Saar, 92 ff, 184, 303. Skatter, 92. Socialpolitik, 314. Told, 318. Udenrigshandel, 33 f, 38, 40, 160 ff, 167, 186, 272 f, 318. Udenrigspolitik, 88, 91 f, 98, 183, 185 ff, 189, 191, 197, 294 f, 297 ff, 313 ff, 318. Uran, 231 f. Valg, 191, 295, 310. Valuta, 74, 160, 164 f, 186, 272 f.
Tyskland (Øst-): Arbejdsmarked, 45 f. Forfatning, 93. Investering, 47. Landbrug, 41 f, 50 ff. Pengemarked, 50 f. Priser, 45 f. Produktion, 41 ff. Skatter, 50. Udenrigspolitik, 88, 93, 182 f, 189, 193 ff, 298, 302. Udrensning, 297. Uran, 231.
Törngren, Ralph, finsk statsminister, 15, 186.

U Nu, burmesisk premierminister, 191.
Ulbricht, Walther, østtysk vicepremierminister, 93, 182, 189.
al-Umari, Arshad, iraqsk premierminister, 185.
Undén, Östen, svensk udenrigsminister, 182, 194 f.
Ungarn: Arbejdsmarked, 45 f. Femårsplan 1956–60, 187. Landbrug, 41 f, 50 ff. Pengemarked, 51 f. Pol. partier, 187. Priser, 45 f. Produktion, 41 ff, 48, 52. Regering, 107. Skatter, 51. Udenrigshandel, 98.
U. S. A.: Arbejdsmarked, 59 ff, 88, 90, 150, 153, 155, 236, 261 ff, 304. Atomenergi, 86, 90, 182 f, 226, 299, 301, 303 f. Betalingsbalance, 61 f, 264 ff. Byggeri, 61, 153, 258 f, 261, 264. Forbrug, 76. Forfatning, 87, 90, 187, 298. Investering, 60, 151 f, 258 f. Konjunkturer, 58 A, 150 A, 255 ff, 258 A. Landbrug, 76 f, 86, 236 f. Militær, 87, 92,

147, 151, 164, 188, 206 ff, 298, 310. Nationalindkomst, 60 f, 88, 150 ff, 257, 264. Omsætning, 58, 61, 153 ff, 259 f, 264. Opsparing, 60, 151. Pengemarked, 37 f, 89, 153, 264. Pol. partier, 92, 218, 235 ff, 294, 298, 303. Priser, 61, 75 f, 153, 257, 264. Produktion, 59 ff, 76 f, 150, 153 f, 228 f, 232, 259 ff, 264, 304. Raceproblemer, 187. Skatter, 87 f, 151. Socialpolitik, 263. Statsfinanser, 37 ff, 86 f, 151, 155 ff, 182 f, 258 f, 297. Subsidier, 236 f. Told, 87, 94. Udenrigshandel, 33, 61 f, 76 f, 86 f, 150, 153, 183, 193, 197, 199, 228 f, 255 ff, 264 ff, 299, 316. Udenrigspolitik, 18, 37 ff, 76 f, 86 ff, 120 ff, 140, 145 ff, 164, 182 ff, 195, 198, 200, 203 ff, 237, 294 ff, 308, 310 f. Udrensning, 183, 237, 239, 298. Uran, 223 f, 228 f, 232 ff. Valg, 218, 235 A, 303. Valuta, 62, 88, 264 ff.

Valino, Garcia, spansk højkommissær i Marokko, 148.
Valutafond, Den internationale, 87, 267 f.
Van Hinh, syd-vietnamesisk hærchef, 305.
Vargas, Getulio, brasiliansk præsident, 298.
Viet-nam: Forfatning, 138, 184 ff, 298. Regering, 86. Udenrigspolitik, 211, 215, 295, 299. Valg, 295.
Viet-nam (Nord-): Udenrigspolitik, 302.
Voizard, Pierre, fransk generalresident i Tunis, 188, 296.
Voroshilov, Kliment Yefremovich, russisk præsident, 185.
Vyshinsky, Andrei, russisk viceudenrigsminister, 300 f, 304.

Wan, siamesisk udenrigsminister, 213.
Webb, T. C., new zealandsk udenrigsminister, 212.
Weikop, Ove, københavnsk borgmester, 95.
Willumsen, J. F., dansk maler, 193.
Wilson, Charles E., amerikansk forsvarsminister, 89, 92, 188, 209.
Wilson, Woodrow, amerikansk præsident, 239, 241.
Wright, J., amerikansk admiral, 90.

Xavier, spansk tronprætendent, 143.

Yemen: Udenrigspolitik, 294.
Yoshida, Shigeru, japansk premierminister, 304.
ben Yussef, Sidi Muhammed, sultan af Marokko, 148.

Zahedi, Fallah, persisk premierminister, 38 f, 303.
Zarubin, russisk diplomat, 86.
Zogović, Radovan, jugoslavisk forfatter, 115.
Žujović, Sreten, jugoslavisk politiker, 108, 117.
Zverev, A. G., russisk finansminister, 184.

Ægypten: Forfatning, 92 f. Pol. partier, 87, 93, 301, 303 f. Regering, 91 f, 184. Udenrigspolitik, 87, 91 f, 147, 191, 296. Udrensning, 303 f.

Østrig: Omsætning: 161. Pol. partier, 187. Priser, 161. Produktion, 157, 159. Udenrigshandel, 162 f. Udenrigspolitik, 88 ff, 187, 295, 297, 300, 305. Valuta, 71, 164 f.